

1858

7/I 58

Milý Václave! Nevede se mi lépe než Vám, chřípkou jsem začala a to trvá už kdovíjak dlouho a nechce mne to opustit. Nyní se mně dělá nežit v nose; – jakkoli mám dost veliký nos, přece mi ho zalehl – a takové mám bolesti od toho v celé hlavě, že ten neřád ani za to nestojí. I tvář a pysk mi opuchly. – Neočekávejte tedy dlouhý list, dokud jsem tak mizerná, – je to věru k zlosti. – Před svátky byla jsem ustavičně churavá, i když jsem Váš list obdržela; – šla jsem ale přece stranu těch listků – myslila jsem to jest, že mi to Zillinger udělá zatím, ať u něho všechno brávám. – Ale nešlo to, Zillinger je mrtev a vdova jeho má v krámě jednoho, který sice vše vede, ale ten to nechtěl udělat. Já ale neměla věru ani zlatku zbytečnou. – Chtěla jsem Vám to psát, ale vtom přišla do toho Šumavského nemoc a smrt. Tak jsme byli tím omámení, že jsem ani nevzpomněla; to víte, Marketka a Josef nevěděli si rady, tak jsem tam leckdys zaskočila a o Štědrý den předvečer šla jsem s pohřbem až k bráně. Zima bylo, pršelo, a to jsem nastydla velmi. K večeri byla Markytka u nás a přijel také muž. Mně ani už nechutnalo. Druhý den byl Ně... u Mencla a já u Palackých, ale musela jsem hned po obědě domů, lehla jsem a ležela přes celé svátky, s ošklivou chřípkou, která panuje v Praze epidemicky a tak, že lidé na ni mřou. Bělák přišel, abych mu napsala nekrolog, a tak jsem se zase přece musela vybrat z postele ven. Bude v Poslu; já jsem ho považovala v tom jen co člověka a přítele – co spisovatele a pedagoga beztoho jiní ho vyličí. – Při Poslu vyjde také jeho podobizna, – jenže byl již mrtev, a tak snad nenajdete živý jeho výraz. As 50 exemplárů dal Bělák udělat na krásném papíře, také mám jeden. – Ztratili jsme mnoho ním, ať si mluví kdo chce co chce; – slovník, jestli zůstane zdrav,

Rank dodělá, ono je manuskriptu dost hotovo a to ostatní už ví, vždyť s ním zároveň pracoval – – To je bůhví znamenitý hoch, ten Rank – jakých on si vědomostí dobyl a tak pracně, a ta jeho pilnost je železná! – Při tom všem psaní doma pracuje už půl léta u Erbena v archivu; a Erben si ho velmi chválí. Má 1 f. KM na den; ovšem že chudáci ničehož nazbyt nemají, myslí tedy, že aspoň s tou zlatkou žitobytí vytlukou, a tedy nasadí noc. – Bylo za něho zvláštní rekviem v Podskalí a v Emauzích držáno, první od Podskaláků, druhé od emauzáků zřízeno. – On musel dávno cítit bolest, ale že třebaš si toho nevšiml; v sobotu mu už nechutnalo, v neděli šel k Pěkným k obědu, také prý skoro nic nejedl, večer z hospody šel časně domů, ráno v pondělí už nevstal; celý den mu bylo zle, odpoledne začal plivat krev, celou noc zle, ráno zavolali kněze, zavolali ještě Hamerníka také, a v 9 1/2 byl v Pánu. – Umřel docela s vědomím, ještě dal všem sbohem, Josefovi řekl: „Slovník se dokoná“ – a to bylo jeho poslední slovo. Byla to dobrá, poctivá duše česká! –

Tak jsme měli špatné svátky, a smutné. – Do Lumíra jsem to poslala, a dnes ráno o té Soběslavi; on[i] jsou někdy chlapi v těch redakcích. Můj muž dal do Novin článek o okolí běláckém, velmi zajímavý, a oni neřadí to ještě nedali, za čtvrt leta, – a jindy dali hned každou zprávu, zač je žito a zač oves a jaké je povětří. – Co se týká humoristického časopisu, vím tolik o tom, že měl vycházet co příloha k beletristickému časopisu Svět a domov. – Redaktorové měli býti Sabina a Frič a Kober nakladatel (a snad i redaktor před světem). – Ale slyšela jsem, že se mělo zase něco o tom šustnout, nevím tedy; posud nevyšlo nic. – O tom tábořském časopise jsem neslyšela a Posla od Otavy neviděla posud. – Básně Hálkovy mají být (čili je to jedna?) pěkné, alespoň se tak všeobecně mluví, zvláštní ráz, – já je teprv chci si zaopatřit. Také Neruda vydal básní svazek, které jsou též dobré. – Pan Pfleger s prvními ovšem propadl. – Vy byste si měl také vybrat nějakou látku k větší básni –

třebas humoristické? – Vy máte tak krásný verš, máte fantasie dosti, máte hluboký cit a humor, znáte historii, znáte i život z dosti rozličných stran – tedy bych se o to pokusil? Frič s [jeho] „Rostislav a Svatopluk“ propadl [navzdor] tomu, že ho vyvolali. Co dělá [Puškin? Měl] byste ho vydat v jedné kn[íze celého, myslím,] že by nyní na to byl nejlepší čas. – S Máchovými spisy se to nechce nějak hýbat. – Povídá se také o vydání spisů Langerových. Svazek čtvrtý Koubka myslím už nevyjde, ale veliká škoda prý nebude, poněvadž to jsou samé překlady a ta Frédrova komedie. – Když ten Bellmann toho mnoho má. Pan Ohéral chodí ke mně s překladem Babičky a Mánes s ilustracemi. – Už je polovic hotovo, ale v samých Erinnerungkách se mnoho vynechá, protože by to bylo do kolika čísel, ale Bellmann ji vydá o sobě co knihu a ty ilustrace přidá. – Ale, Václave, nebude to přece jen česká Babička! – Mě to také dost mrzí, že jsem nemohla zase letos dáti tu „Ženu z lidu“, – ale proto ji dostanou; jakmile se mi trochu líp povede, pustím se do toho. – Já nemohu to žádnému říci, jaký já mám kříž, ale kdo by při mně žil, viděl by nejlépe; já nechci být hodna svého jména, jestli by který ze spisovatelů na mém místě více napsal, ba jen tolik. – Musím se ještě ustavičně nuzovat sama; s pensí to není ukončeno, co vlastně pro mě určeno, a muž také nemá ani tolik, co potřebuje; je zle o peníze, [mn]oho platu, a tak jsou úředníci fabriční vždy posle[dní, který]m se pár zlatých dostane. Jinak by tam byl [spokojen. – Dor]lička umí už vařit perfekt, jen kdyby bylo [z čeho. – Jarouš cho]dí pilně do modelování a hezky kreslí, [něco z něho přece bu]de, ale matematik žádný. Paní Šlen[krtka je vždy stará, pan] Mencl tloustne! Všecko vesměs Vás [to pozdravuje. Karel také ps]al a je zdrav. Polda mi dávno nepsal a [já mu chc]i také co nejdřív psát. Podruhé víc. Pozdravuje Vás srdečně

B

Jestli by Vám ten pán na ty listky dal, pak Vám mileráda hned je obstarám. – To víte, jak to u mn[e chodí.]

Milý Karle! Já se divím, že mi nic nepíšeš, kdežto jsem Ti přece psala zároveň s Marii a Aidou; mně se všechno zdá, že Ty zase nebudeš psát až za rok jako obyčejně. – Skrze ty věci píšu Marii, kterak to poslat máte, ale pošlete to tedy jistě, né abych měla potom u pana kmotra hanbu. – Milý Karle – pan Šumavský umřel! Už ho neuvidíš. – Na Štědrý den měl zrovna pohřeb velmi slavný, protože ho měl každý rád. Umřel na zapálení plic za tři dni. Pokašlával a přitom se nešetřil a nedbal, až to přišlo náhle a bylo pozdě. – Malovali ho mrtvého a redaktor Posla z Prahy vydal jeho obraz, já jsem psala jeho životopis. – Je ho tuze – tuze škoda. Nyní bude Josef pracovat na Slovníku sám, na tom chudáku nyní všechno leží. Karel je v technice. Jsou všechny zarmoucení. Já tam byla poslední dni a po pohřbu vzala jsem Markytku k večeři; táta přijel také domů, ale už pozdě. Já jsem při tom pohřbu nastydla a také se ulitovala, a na sv. Štěpána jsem lehla a ležela jsem kolik dní. Táta musel zase zpátky za tři dni. Potom mi bylo trochu lépe, a o Tři krále dostala jsem nežit dovnitř nosu – s kterým jsem zkusila velikých bolestí a tři noci nespala, – a tak mi ustavičně něco je. Jarouš také zase ležel a Dora má také silný kašel a chřipku, co je teď nemoc snad po celém světě, – snad i u vás je? – Jestli bys ji dostal, jen zůstaň dva tři dni ležet a hezky se vypoť, jak se to zanedbá, dostávají lidé i zapálení plic. Jinak se nám vede vždy stejně špatně – pensí posud nemáme, co nám patří, táta je sice v té fabrice, ale není tam mnoho peněz, a tak nepřichází s nimi do žádného pořádku, kdyby se něco lepšího trefilo, raději by šel jinám. Tak na mně vždy leží všechna tíže a starost, že někdy nevím, kde mi hlava stojí. Pracuji do noci, abych jen vždy pár grošů dostala, a přece to nikam nestačí. – Jarouš dostal od p. Vinařického

zimní kabát; chodí pilně do kreslení a velmi pěkně už maluje barvami. Je ale tuze slabý. – Těch slovenských pohádek vyšel již 4. svazek – pak jedna novela v Poslu z Prahy – mimo jiné větší menší články – a objednané práce mám, že nevím ani, kde mi hlava stojí. Jak jste strávili svátky? – Na Štědrý den pili jsme na Tvoje zdraví! Dostala jsem pár zlatých honoráru, tak jsem z toho přece udělala večeri, koupila jsem Doře štuclíky a rukavičky, když nemá štuc, a Jaroušovi penál, tři barvy po 8 kr., dva štětce a vestu. Já dostala pěknou lampu k studování od jedné známé paní Američanky, která je tu na návštěvě a velmi mne ráda má. – Tak když mi budete ty věci posílat, pošli nějaké semena, nemusí jich být mnoho, ale něco pěkného pro Pepu Szablakovu do Báňské Bystrice – ona mi již lecco milého prokázala, a tudy bych jí to ráda poslala. Do zahrady aby byly ty květiny; a máš-li nějaké cibulové květiny, jacinty – tacety a p. Jestli pošleš p. Fialovi něco, dej to zvlášť, ale jen né mnoho, a pak pamatuj na Feslovku a broskvový stromek! – Na ten způsob né, raději nic. – Já jsem psala Marie adresu na ty věci a poslední dni tohoto měsíce musí to být v Žitavě. Jestli ještě něco máš, co bys chtěl poslat, pošli si – ale né mnoho a nic, co nesmí přes hranice, dokonce nějaké zapovězené knihy, *to né!* – Ten frak jestli můžeš ještě potřebovat, neposílej, Jarouš by si ho musel nechat předělat a to by nestálo za to, leda jestli Ti je malý a nenosíš ho, pak ano. – Píš také skrze tu službu, jak to je, zůstaneš-li nebo né, či co míníš dělat? – Nenech to na poslední chvíli, a píš, co chceš dělat. Jarouš Tě pozdravuje a líbá a Dora také, máš jí psát, jestli nemáš ještě tobolku, že by Ti jednu udělala. – Když by to po této příležitosti přes Liberec šlo, tak bychom Ti později něco poslali každý; snad přece bůh dá, že to už s námi bude lepší, a pak bych Ti přece nějaký groš mohla poslat na něco potřebného. Nyní budem mít zase nové peníze, Vereinsmünze, – které budou platit v celém Německu i ve Francouzsku jako u nás. – To bude líp. Pozdravuj všechny známý. Je Kodym posud v Muskavě? – Babička je přeložena v Erinnerunkách, jsou k ní čtyry ilustrace. – Že

jsem jim při tom pomohla, dali mi předplacení na jeden exemplár. Jsou velmi laciné. Každý měsíc svazek, v každém svazku dva pěkné obrazy – čtyry archy tisku, povídky a leccos jiného a celý rok i s poštou 2 f. 40 KM. To je pagatel. Mohla by se Marie předplatit. Ty slovenské moje pověsti se rozposílají až do Lipska, Drážďan, Hamburku – až do Paříže. Šálek tiskne jich 4000. Po[d] křížovou obálkou poslala bych vám to i nekrolog Šumavského, ale když nevím, jak to je na těch vašich poštách. – Tak tedy jen hleďte, abyste ty věci poslali včas. Táta Tě také líbá, ale máš psát. Podhorský je už tovaryš a je u Kollára, který má krám od Pachlové. Christina je vdaná, má Turka kloboučníka, co ji dříve již chtěl; pak šel do Vídně a letos se vrátil a najal si tam v domě krám a vzal si ji. Druzí naši známí jsou zdraví. – Já Tě líbám mnohokrát a přeju si jen to, abys mi psal a že jsi zdrav. Nějaké kříže má každý člověk!

Bůh Tě opatruj. Tvá upřímně Tě milující máma

BN

Šetř si jen zdraví, prosím Tě za to, a nekuř mnoho, raději obětuj ty peníze svému žaludku, než že to tak marně prodmycháš a na zdraví si škodíš. –

Píšu Marii, žes mi psal skrze ty věci a já že jsem Ti psala, abys je tam nechal, až Ti budu psát.

[Adresní připssek na zapečetěném listu:] *Dem Karl.*

23/1 58

Milý muži!

Tys mi dal hezkou komisi s těmi dokumenty. Předvčím jsem tam s tím šla; jeden starý pán mi to vzal, prohlídl a tři kusy, mezi tím Diensteid, mi vrátil, že to musí být šestikrejcarovým kolkem okolkováno, a od té zadací listiny abych opsala nadpis (totiž to, co přijde navrch, když se arch složí, aby se vědělo hned, oč se uvnitř jedná), že mi to podepíšou, ale numero že mi nemohou [říct] – to že je potvrzení. – Tedy jsem zase šla domů, koupila jsem tři kolky šestikr., dala je na to, ten nadpis opsala na půlarchu, ale včera jsem tam nemohla jít, tedy jsem šla dnes. – Dala jsem to zase tomu starému, ale byl tam ještě jeden; – prohlíželi to a ten druhý povídal, že ta poslední žádost Tvoje také musí mít kolek 15 kr., ten starý povídal, že ne, poněvadž ministerstvo ty dokumenty žádá. – „Ano,“ povídal ten druhý, „on ale zároveň také prosí, a to musí být štempl.“ – Poslali to k referentovi; a ten vzkázal, že to musí mít 15 kr. kolek. „Ich wollte Ihnen helfen,“ povídal mi ten starý, „aber man weiß jetzt nichts, wie man das Stempelgesetz verstehen soll. – Es steht ausdrücklich ‚Dokumente, welche vom Ministerium verlangt werden, unterliegen keinem Stempel‘ – und es müßte dieses auch nicht deshalb gestempelt werden, daß man zugleich bittet, aber jeder versteht’s anders.“ – Tak tam musím zejtra zase jít. – Já bych to proklela, jsem beztoho celá churavá, ledva že se vleču, času nemám ani chvílky, píšu už celý týden skoro do dvou–tří hodin přes půlnoc, jen abych zase pár grošů dostala, a pohádky také musím zase psát, potřebujou rukopis, a k tomu nemáme jen pár krejcarů, a ještě takové daremnosti. Kdybych jen už neslyšela ani o těch neřádných úřadech. Mohl jsi mi také psát, že to musí mít kolek, mohla jsem si alespoň cestu uspořít. Bekl myslím že tu službu nebude moct vzít,

ono je s tím spojená i vinopalna, čemu on nerozumí. Chce prozatím zůstat trochu zde – a hledat si nějaké zaměstnání. Včera tu byl celého-půl dne a s Jaroušem kreslil a přinesl mu ještě dvě svoje mapy. To je věru tuze dobrý člověk; nelituje prý, že odešel. – Pozdravuje Tě a nechá prosit, když by na něho přišlo psaní, abys mu ho adresoval na jeho sestřenicu „*Obstgasse, Zum weißen Pudel, 761*“, ale pod jeho jménem. Povídal, že Tě lituje, žes tam zůstal sám, že se Ti bude stýskat. – Prádlo jsme Ti předvčírem dali k Bunzlovům, ale nevím, jestli ty fůry ho vzaly, snad ano. Jednu noční košili tu máš, spravíme ji trochu, ale ta šmizetka je na hadr, až dostanu peníze, koupím Ti asi na dvě. Nyní nastává činže – na to dříví bych také ráda něco dala, protože budem pomalu hotovi s ním, – a kam se člověk obrátí, tu jsou výlohy. U hraběnky jsem byla, ale také stonala, a tak jsem s ní nemohla mluvit, což mne velmi mrzelo; byla by mně jistě něco dala. – My jsme všickni churaví, Jarouš je už celý týden doma – a ležel čtyry dni, kde jsem ustavičně dávala obklady, a ani do huby nevzal. – Měla jsem strach, i Lambl se bál, aby z toho zas něco nebylo. Ale čtvrtý den se hodně potil a bylo mu potom líp; celý nos a pysky má osypaný a špatně vyhlíží, naříká si na bolest nohou. Ne-kašle ani nemá rymu. Dora ale má tuze silnou rymu, takže chudák každý kašel opláče, jak jí hlava bolí. Také s tím ležela. Kam se člověk podívá, tam lidé stůňou. – Mně zase pysky se vyrazily a v krku bolení mám posud, ale nesmím na to dbát. – Chceš-li, piš Daňkovi, já bych tam některý den šla. – S tím neodkládej, říci to těm Tvým pánům; slyšela jsem, že jsi prý dvakrát se jinak podepsal, že prý to dělalo podezření *zde* (nevím kde a komu), že bylo podezření, jako by to měl býti klam, a prý skontrýrovali kasu? – Jen s nimi skrže to promluv co nejdřív a řekni upřímně, jak to bylo, lepší přiznat se k slabosti, již každý člověk podlehnouti může, než zůstat v podezřelém světle. – Jak to nyní slyším, prý vlastně na Krejčovou přímluvu u Vojáčka a Vojáčkovu u Skály a Macháčka jsi tam přišel – na Friče by byl prý Skála nedal, a také prý ho mrzelo, že jsi pod dohlídkou,

z čeho si Macháček nic nedělal, ale oni prý na Vojáčkovo slovo všecko dají, a proto také, jak se to Vojáček dověděl, prý ho to mrzelo tuze a poslal schválního posla k Krejčímu s tou zprávou a poptávkou, co v té věci činit. Krejčí povídal, že oni nechtěli, abys tam navždy zůstal, ale abys nabyl cviku v tom vedení, a tuze ho to mrzí, žes takovou hloupost udělal. – On nechtěl ani, abych Ti to říkala, ale ať to víš, nepotřebuješ to dále povídat, co a jak. Já povídala Beklovi, aby jen řekl, jak to tam je. – Dostala jsem list od Plošiče a prosí mne skrze ty stoupy – jestli nemám ještě nějaký výkres; zeptej se starého pana Sklenáře na to. – Má už nakoupeno na sto centů kostí a rád by je stloukl, on s tou kyselinou myslím přece neumí manipulovat. Udělejte mu to tedy, a dobře mu to popíš. Půdu tam má hlinitou. – Buď tak dobrý a udělej to brzy. – Mladý Sklenář nebyl ještě u mě, oni mají teď bály na starosti. Jsem také zvána k Riegrovic na domácí bál, že ale nejdu, to se ovšem samo sebou rozumí; našinec má jiné bály. – Ty boty si ovšem musíš nechat udělat tam, kdo by Ti tu dělal bez míry. – K Havlovi, jestli zítra nepřijde, pošlu v pondělí stranu kalhot Jaroušovi a ten kalmuk. – Mencla málo vidíme, má mnoho co dělat. To jsem Ti snad psala, že jsem dostala od Aignerové (Amerikánky) pěknou lampu k psaní. Není velká, ale pěkná, elegantní. Olej k pálení je za 18 kr. KM libra, ale ona nespotřebuje mnoho. Přijde to o něco laciněji než svíčky, jenže se lepší při ní píše. – Jsou to vídeňské lampy, nyní všeobecně užívané, za 3 f. KM. Kdyby bylo hojně oleje. – [---]

Vážený příteli!

Potěšili jsme se vydáním Vašeho díla o historii literatury české, již s intereselem zvláštním čítám. Dovoluji si přiložiti Vám tuto některé zvláštnosti a známky z podřečí českého, jež nazýváte východním. Beru varianty tyto hlavně z podhoří krkonošského, z krajin někdy snad československých okolo Semil a Vysokého, toho cípu, kde československá řeč nejdále na sever, až na hranice slezské sahá.

1. Pravidelné užívání změkčené formy v nom. masc. pluralis a různění od akusativu: hoši – hochy, bratři – bratry, velikáni – velikány, vojáci – vojáky; krásní, velcí, mnozí, mužští, ano i čtyři muži – čtyry ženy. 2. Vyslovování infinitivu: *platiti*, *čekati*, aneb aspoň vždy *platiť*, *čekať*. 3. Časté vokalisování, jako: *lenu* místo *lnu*, *Kabešovi* místo *Kabšovi*, *serdce*, *hernýček* (*hrníček*), *perkénko*. – Ve mnohých slovích užívají vokálův plnějších: *čakal* místo *čekal*, *sedal* a *vidal* místo *viděl* a *seděl*; *já su* (místo *jsem*), *oni sú*, pak *chcu* a *hcou*, *kapla*, *berla*. Místy zas užší vokály berou: *týle* místo *tele*, *círa* místo *dcera*, *venky* atd. Zajímavé příklady rozvádění *í* v *ej* jsou: nom. pl. *velcej* muži, vy jste *hezcej* hoši, *muzcej* místo *mužští*. K uvedeným *borka* a *hora* přidávám ještě *luka* a *jinde* neslýchané *lesa* – za *lesa*. Ke *kauka* a *děuče* ještě *lauka* a jiné v Krkonoších; ale mezi lidem místo *děvče* nejobyčejněji *dūče*. Snad mi ještě něco připadne, hodno-li Vám toto poznamenání pro budoucnost. Při nářečí středním zdá se mi ještě pamětihodné: gen. pl. fem. *holách*, *moc sestrách*, kteréž připomíná gen. tentýž *Ilyrův* a není snad pouhá chyba; gen. pl. *bratrůch* a podobné

místo -ův; deklinování dřívího, znameního – gen. Mnoho
chutě k další práci. Müller Vám vyřídí něco ode mne. Jak je
s nedělní školou? Nedejte tomu usnout.

Sbohem!

Vaše s úctou

BN

V Praze dne 3. února 1858

Milý muži! Posílám Ti tuto prádlo, 3 košile a noční, tu jednu noční jsme Ti spravily, – dva límce, šátek, ručník, 2 páry punčoch, šmízetku. – Máš zde ještě 2 límce a 2 páry punčoch, co Ti pošlu s neděle. Nechtěla jsem Ti dříve psát, až jsem to uchystala a oběhala. – Jarouš dostal od Taxise kalhoty letní, kabát dost pěkný ještě pervienový, vestu špatnější už a kravátel, který Ti posílá, poněvadž on beztoho nenosí kravátle, a je pěkný. Peníze ale žádný nedostal. – Ze Sagan posud nic nepřišlo, ani list, jen Aida psala, ale o tom se nezmiňuje, jediné že Karel špatně vyhlíží a že půjde pryč, poněvadž kněžna lidi v zahradě zmenší, či snad direktor, bude při všem o dva méně a to trefí mladší spomocníky. A kluk ten Karel, domů nic nepíše, aby něco řekl skrze Fialu, co chce dělat, je nedbalec. A myslím, že bude mít asi dluhy ještě. To je kříž. – Dora ležela skoro týden, ale ty dni je jí už líp a byla už zase v hodině. Ale musela užívat chinu. Jarouš také zase chodí na hodiny. – Já nejsem nemocná, ale zdráva také ne. Už čtrnácti dní, co nejdu před 2 s půlnoci spát, práce mám hrůzu a peníze žádné. Činži jsem ovšem zaplatila hned první dni, protože jsem si to už tak nechávala u Šálka, – ale z čeho žít, ani vindry od nikoho nevidím, mimo co jsi mi tu 5 fr. poslal, která mi přišla vhod. Teď ševcové také musím dát ještě 6 fr., ona jde z Prahy – a pak do zastavárny také asi 3 f. a potom je hned člověk v bryndě, když beztoho jen vždy těch pár zlatých mám. – Havel Ti to udělá s neděle první dni (budoucí týden), také se mu špatně vede chudákovi. – Arnolda zase odvezli onedejší týden, je internýrován do Běláku! – se 400 fr. KM. Plácal mnoho, vykládal v hospodě francouzskou politiku a ukazoval příliš zřejmě, jak by se byl z podaření toho atentátu těšil – U Friče jsem byla – ale jdi mi s ním, já vždy

říkám, že je při něm mnoho marnosti a prázdných plánů. – Já mu řekla vše, ale on, že prý se nemá čeho obávat, že oni Tě nedají pryč – že to neudělají jemu k vůli – a ten Jesch z Hořovic že se beztoho nyní dostane pryč, to že se nemusíš bát, a že je Skála divný sice, ale hodný, a že buchhalter také není zlý, a když Tě má starý Sklenář v protekci, že je dobře. – Zkrátka oni to nevěří, mluv jim co chceš. Bekl to také říká všude, ale to není nic platné. – Píš jen, píš ale také Daňkovi, a sice bych myslila spolu také Josefovi, kdoví jestli by něco nevěděl někde, nebo otec jeho. Já bych tam šla do Karlína. Píš také Šestákovi o honorár za ten článek, nebo ať nám dá Noviny, dareba, Bělák řekl, že může za něj dát 10 f. KM, že beztoho nic kalého mimo toho neměli. – Moravské noviny vychází ve větším formátu, ale také mi Hansmann posud neposlal. – Mluv jen, prosím Tě, se Sklenářem, ať přijdeš s nimi co nejdřív do pořádku a [aby] neroznesli Tě. Bekl kreslí pilně a začasť přijde, tuhle jsem ho pozvala na čaj. – Ale nemáme už cukr – to je huř – a dříví už také. Musela jsem do ohrady už jednou poslat, ale v prvním někdy ani netopíme, tak nám slunce do oken pere. – Posílám Ti také Musejník a Historii literatury, jsou tam Husovy listy, Posla ještě nemám. Chceš ty dva svazky Erinnerungen? – Pohorskou vesnici mi posli, beztoho ji nepotřebuješ? – My trávíme špatně masopust. Dnes mám pět grošů, jestli Bělák mi nepomůže, budeme mít pěkné ostatky. Děti Tě líbají srdečně, i já. Píš nám zase brzo. – Pospíchám, aby fůry neujely.

Tvá upřimná

BN

13/2

19/2 58

Milý táto! Tvůj list, prádlo i cukr jsme obdrželi a pěkně děkuju. – Ale s těma fůrami nemohla jsem nic poslat. Havlovi jsem právě před chvílí Manku poslala, aby to jistě ten týden udělal. Posla a Erinnerungy bych Ti byla poslala, ale teprv jsem včera Posla dostala. – Dostaneš ho s ostatním. – Bekl byl včera u nás a pozdravuje Tě. – Stranu té služby ve Vosově by to bylo ovšem hezké, já se někde poptám Vrtátky, jestli by ten nevěděl, kam jít. – Jarouše tam pošlu, ale až bude mít předělaný kabát, ten modrý má nadranc, aby měl pořádný na sobě, když ten svlékne. Se Skálou, kdyby ho vzal, to by mohl ject, ale s fůrama při takové zimě to nejde. Ty dni je tu zima až hrůza, a my právě nemáme dříví. – Já, milý muži, den jak den musím sedět do noci, do 2–3 hodin. Tolik práce mi dali, že nevím, kde mi hlava stojí; – jsem ale dost zdráva přitom, čemuž se divím věru, neboť málo jím a špatně. – Jsem ráda, že ten cukr máme, nebo ten čaj je to jediné, co mám, jinšího beztoho nic nejím celého půldne. – Ale co Ti povím, že ten váš cukr nesladí mnoho a že je řídký. – Párkrát jsme zde koupili cukr a ten byl tak tvrdý jak kámen a sladký dost. – Ze Sagan ještě nic. – Musím s Fialou promluvit. – Dusbabovic mají zase syna – tedy už čtyry děti. To si to až mnoho vynahražujou. – Pan kmotr Hegr Tě pozdravuje a máš prý být rád, že jsi se dostal pryč, on prý by hned šel, kdyby mu dal Lanna tolik, co má. – Předevčírem umřel dr. Semerád, trefil ho šlak; zítra bude mít pohřeb. Toho není škoda, ale Slavík chudák, toho jsem litovala. Pro jiné se ožebračil a nyní ho nechali umřít u Milosrdných. Je také mrcha ta Havlová! – Tak to na světě chodí. – Líbáme Tě i děti i já. Buď zdrav a piš

brzy. Pošli kvitancí; – beztoho nemám groše a musím ten
měsíc do zastavárny zaplatit a ševcové dluh. – Jak Havel
šaty pošle, hned Ti to odešlu! – Tvá upřímná

Božena

20/2 58

Liebe Schwester!

Ich hätte Dir gleich auf Deinen Brief geantwortet, aber da Du eine entschiedene Antwort wegen Otto erwartetest, so mußte ich deshalb erst nachfragen. Den Daněk, sein Bruder ist Maschinenfabrikant, zu dem bin ich gegangen, aber wie ich es zum voraus [wußte], so ist es. Zum Maschinenbauer braucht er die Realschule, dann muß er vier Jahre lernen, 100 fr. KM erlegen und sein Bett haben, wenn er in der Fabrik etwa wohnen kann. Das zweite Jahr, ist er gut zu brauchen, bekömmt er schon etwas Lohn, was dann steigt. Die Bedingungen sind überall. Das ist freilich, wie ihr seht, schwer, wäre das nicht, hätte ich auch vielleicht den Karl oder Jaroslav dies lernen lassen, denn die Maschinisten verdienen sich ein enormes Geld. – Was auch eine Schwierigkeit wäre bei dem Otto, daß er nicht mehr nach Böhmen [gehört], er könnte nur einen Aufenthaltschein haben und müßte sich in ein zwei Jahren stellen, würde er dann assentiert, so nützte ihm das alles nichts. Und wer weiß, ob ihn jemand annehmen [würde], als noch zum Militär pflichtigen, denn in Östreich sind kuriose Gesetze und die Polizei hat ihre besondere willkürlichen; und daß man gleich auf ihn ein Augenmerk hätte, das ist gewiß, denn ich müßte ihn gleich melden, und ich selbst stehe unter Polizeiaufsicht. Dann könnt ich ihm nicht Quartier geben auf lange, und gar, wenn mein Mann hier wäre, denn da muß selbst die Dory auf der Erde schlafen, weil wir nicht soviel Platz haben. Die Kost könnte er auch nicht bei mir haben, denn ich wohne bis bei dem Viehmarkt und die Fabrik ist im Karolinental, also gute drei Viertelstunden voneinander, und die Arbeit in der hört um 11 1/2 auf und um 1 1/2 fängt es an. – Die Kost könnte die Mutter nicht erschwingen, unter

7 fr. KM bekommt man kein Mittagessen monatlich, und das ist nicht zum Sattessen. – Im Hause nimmt nun keiner einen Studenten unter 20 fr. KM, wo man frühere Jahre 10–12 gezahlt hat und bessere Kost dafür bekam. Was aber Dienst anbelangt bei einer Herrschaft, da ist in Prag keine Aussicht und dann kenne ich auch in dieser [Zeit] Niemanden, der jemanden brauchen möchte. Unlängst hat ein Banquier und ein Baron Bankerott [gemacht], da sind über 100 Diener dienstlos geworden; für manche Alte haben die Herren sich verwendet, aber viele sind noch ohne Brot; das wissen Sie, solchen gibt man immer die Vorhand. – Prag ist in dieser Hinsicht nicht Wien, wo man viel leichter einen Dienst bekommt, da viel Menschen zusammenströmen. Wäre ich ledig oder hätte ich keine Kinder, ich ginge nach Amerika oder Rußland, da sind Aussichten für ein Frauenzimmer und gute Dienste, ohne daß man ein Sklave ist, wie es in Europa der Brauch ist. Ich glaube, es wäre doch besser gewesen, der Otto hätte das Handwerk ausgelernt oder ein anderes anfangen – es ist jetziger Zeit nichts übers Handwerk und er kann nur so gut in dem Feld fortkommen. Ich habe es Euch geschrieben, daß der Otto in eine Realschule gehen soll, und wenn es nur zwei Jahre gewesen wäre – und dann hätte er können Tischler oder Schlosser werden – oder dergleichen Handwerk. Als solcher hätte er auch in einer Maschinenfabrik Arbeit bekommen können und den Bau der Maschinen kennen lernen, ohne dafür zahlen zu müssen. – Diese Handwerker werden in diesen Fabriken sehr gut gezahlt und überall bekommen sie Arbeit. Unlängst ist ein Tischler aus Amerika gekommen, der im Jahre 1848 hingereist ist, und brachte sich 20 000 fr., er war sehr geschickt und ist noch ausgebildeter zu Hause gekommen. Mit meinem besten Willen kann ich in dieser Hinsicht nichts tun. Was Dich anbelangt, ist es anders, Du als Frauenzimmer müßtest Dich halt mit uns fretten, wie es ginge, wir haben manchmal gar nichts, so müßtest halt auch zufrieden sein. Ich habe halt das gemeint, daß Du Dir vielleicht etwas mit

Nähen unterdessen verdienen könntest, ehe sich ein Dienst treffen würde, wenn es sollte länger dauern. – Wie Du aber glaubst, daß Du erst aufs Gewisse kämst, davon ist gar keine Rede, ehe Dich jemand nimmt, wird er Dich sehen wollen, das kannst Du Dir denken, und wer kann denn wissen, wenn ich Dir schreibe, ob Du dann gefällst, es ist also immer aufs Ungewisse. Gibt man es in einen Anzeiger, kostet jede Anzeige 30 kr. KM, das kann man auch nicht lange halten, und wenn die Leute nachfragen, wollen sie auch diejenige sehn, die sich anbietet. – Ich glaube gerne, daß Du Deine Sachen gut verstehst, aber es sind hier auch Mädchen in Menge, die sehr geschickt sind in allen möglichen Arbeiten und bekommen auch nichts, am ehesten verdienen sie sich noch mit Putz und Kleidernähen auf eigene Hand. – So habe ich in der Nachbarschaft zwei Schwestern. – Ihr Vater war beim Fürsten Schwarzenberg als Portier und starb voriges Jahr plötzlich. Nun haben die Mädchen Niemanden, die eine ist 17, die andere 15 Jahr. Der Vater war schon in Pension. Vermögen war keins, jetzt waren sie Waisen. Die ältere ging zur Fürstin, aber die Herrschaften schränken sich nun in allem ein, sie bekamen einen kleinen Gnadengehalt 40 fr. beide jährlich. Die ältere lernte Putz und fing auf ihre Hand zu arbeiten, da sie hübsch arbeitet, hat sie schon hübsche Kunden, und so leben sie in einem kleinen Stübchen beide, nicht gerade gut, aber doch sind sie vor Hunger geschützt. – Könnte ich Euch helfen, ich würde es von Herzen gerne tun, aber ich selbst bin wie eine Bettlerin; die Pension haben wir noch nicht, mein Mann, der bekommt in der Fabrik kaum, was er braucht, und nur weil er sich in der Manipulation des Zuckers ausbilden will, ist er dort, sonst hätte er sich schon müssen was besseres suchen, denn ich kann meiner Seele schon nicht lange es aushalten. Zubeße bekomme ich nun von Niemanden, denn es ist furchtbare Not, selbst den Reichen geht es schlecht, die Steuern fressen alles, und wer leidet darunter als der arme Stand? Der Zins steigt fortwährend, da die Hausherren auch viel Steuer zahlen

müssen, und nie waren vielleicht in Prag so viele Afterparteien wie heuer. Ich zahle 112 f. KM und habe zwei kleine Zimmer im dritten Stockwerk. Und das muß ich alles mit der Feder verdienen, und ein Glück ist es, daß ich wenigstens Verleger finde, wenn ich etwas fertig habe, ja daß ich kaum lange [warte], aber es ist halt doch nicht mehr als auf die Kost und Zins und Holz. Auf Kleidung darf ich nicht denken, und wenn ich sehe, wie alles in Fetzen schon ist und daß wir mit der Dory jede nur ein Kleid haben zum Tragen, und auf Wäsche, dann weiß ich nicht, wie das enden wird, wenn nicht bald eine Hilfe kommt. – Tag für Tag sitze ich bis zwei Uhr nach Mitternacht, das ist meine Schlafstunde; dazu eine schlechte Kost nur zu Mittag, von Jausen keine Rede und abends bischen čaj. Ich wundere mich nur, daß ich noch so gesund bin, es ist ein Wunder und Gott selbst stärkt mich. – Du würdest bei mir wenig Gutes haben, aber ich weiß, daß Du es so annehmen möchtest, wie es sein kann. – Der Karl, der macht mir ein schweres Herz mit seinem Leichtsinn; ich kann ihm nicht helfen, hat er Schulden, muß er trachten, sie zu bezahlen; ich schrieb ihm, wenn er fortgehe, soll er mir schreiben, ich hätte getrachtet, daß er wo einen sicheren Dienst bekommt und nicht in der Welt herumlauft ohne Arbeit, aber er schreibt nicht. – Ich bereue, soviel ich Haare am Kopfe habe, daß ich ihn nach Sagan schickte, er hätte sollen unter einen strengen Herrn kommen; ich dachte es ihm gut, und er hat es mir schlecht gelohnt. – Aus dem Jaroslav, wenn ihm Gott die Gesundheit schenkt, wird ein braverer Bursch. – Das ist das schwerste Leid erst, wenn einem die Kinder am Herzen fressen.

Wie wehe es mir tut, daß ich der Mutter nicht helfen kann, das weiß ich am besten, aber wer kann fürs Unglück, unsre Familie ist halt unglücklich. Ich weiß, Ihr werdet glauben, ich will für Euch nichts tun, aber glaubt, ich habe Freunde genug, das ist wahr, aber wenn ich in Not bin, weiß ich von keinem, höchstens von solchen, die so wie ich

arm sind. – Man lobt mich, man liest gerne, was ich schreibe, darf ich um nichts kommen. Ich küsse Euch alle tausendmal sammt meinen Kindern, und schreibt mir bald. –

Eure aufrichtige

Betty

Ich bitte, gebe *gleich* den Zettel dem Karl und er soll *bald* antworten.

Tak Ti toho kluka posílám - ale jen, prosím Tě, ať se nenastydne a potom ať něco nejí, co by si zkazil žaludek. - A pak nesmí dlouho zůstat, aby nezmeškal mnoho hodin, musí se přece buď k tomu kreslení nebo modelování odhodlat. Bekl myslí, že by z něho byl šikovný modelér; až ho budeš domů posílat, tak zase raději při nějaké příležitosti, aby nenastydl na cestě. Prádlo vám pošlu ten týden, také jemu, nepraly jsme předešlý týden za jedno skrze peníze a za druhý, že byla Manky na bále. Jestli by neprijely v sobotu fůry, tedy vám pošlu košile po poště. - Havel to ještě neposlal, ale ten týden jistě. - Tak se tedy mějte rádi a Jarouš ať si neumaže kabát. Sbohem! Bude se mi po klukovi stýskat. -

Božena

Nemohu Ti jinak psát, Karle, než že se na Tě mrzím. Co jsi mi psal, že chceš něco poslat, když to nebylo ani pravda, – jak vidím. – Já psala panu kmotrovi, on mně k vůli chtěl to převézt přes hranice a teď Ty nic neposíláš a Marie také ne, a mě necháte v ostudě. Co si pomyslí pan kmotr o vás a co o mně. – Mohl jsi nepsat, že co poslat chcete, a já bych se byla nezmínila. – Také jsem Ti posledně psala, abys psal panu Fialovi anebo mně pár řádků, kdyby o nějakém místě věděl, kdybys chtěl jít pryč, – ale Ty jako bys měl bůhvíco, nedbáš o žádného, Tobě nejsou rodiče nic a nikdo nic. – A nyní píše mi Aida, že musíš pryč a že máš dluhy? – To je hezká věc, a Ty přece ještě jsi takový lehkomyšlný a neřekneš člověku, abys o radu požádal? Nač se spoleháš, proboha Tě prosím, a co zamýšlíš dělat; kterakpak chceš jen ve světě projít s takovou povahou? – Bylo Ti třeba kouření, bylo Ti třeba kupování zbytečností? – Neměl jsi pamatovat na dál; co Ti to nyní bude platný, musíš to prodat. Při skromnosti jsi mohl dobře vyjít. Co jsem se Tě naprosila, nekuř – ne, nic nedbáš na svoje zdraví, a až Ti bude 24 let, bude z Tebe mrzák, jestli se jich dočkáš, mohu si myslit, jak Ti to slouží, znám Tvoje plíce lépe než Ty. – Vzpomeneš, Karle, vzpomeneš na matku, ale bude pozdě – ale ona musí ta doba přijít na Tebe, že bys rád matku poslechl, že bys za jediný můj pohled půl života dal, že přijdeš k poznání, nikdo na světě že Tě tak nemiloval a milovat nebude jako matka. – Jestli já Ti nemohu nic dát, to by v Tvé poslušnosti a lásce nemělo vadit, na sta dětí, že jim rodiče docela nic dáti nemohou, ba že je i oni živiti musí, jako znám mladého malíře akademika, který chudák při svém studování ještě starého otce živí malováním obrázků a skoro otrhaný chodí. – A přece ho má rád a váží si ho. –

Já jsem, věř mně, všecku naději a důvěru v Tebe ztratila; byly doby, kde jsem si myslila, že budu mít z Tebe radost a že se budu moct s Tebou pochlubit, ale už jsem ty naděje všechny pochovala – tak Tě považuju jako ztraceného. – Myslíla jsem, že si dáš říct, – ale všechna moje řeč je jako nic; za hodinu se Ti to všechno vykouří. Já lituju a nepřestanu toho litovat, že jsi přišel do Sagan, chtěla jsem Ti ulehčit a zatím Ty jsi se zkasil. No možná, že bude nejlepší pro Tebe, jestli Tě odvedou, alespoň se můžeš stát člověkem pořádnějším, když si nevážíš svobody a tolik povahy do sebe nemáš, abys nad sebou panoval. – Kdybys myslel na něco vážnějšího, nebyla by Ti do hlavy přišla hloupá fantazie a neobtěžoval bys děvče s hloupou žárlivostí, která se Ti jen smát musí za Tvůj nerozum. Tys otrok zvyku, a budeš toho pykat; člověk nemá se hned na vše věšet, a byť i viděl, že je to ke zkáze, přece toho nenechat. – Ale je darmo, že Ti to píšu, Ty si toho beztoho nevšimneš; tak tedy alespoň dej vědět, co chceš a kam chceš jít ze Sagan, a jestli Ti na tom záleží, tedy piš Fialovi a já mu psaní dám a poprosím ho; a piš, co se s těmi věcmi stalo, jestli si je zase nechali anebo jestli jsi je prodal – nebo co. – To by snad Marii nebylo zabilo, kdyby je až do Žitavy vyplatila byla, třebaš bych jí to poslala. – Nám se vede ustavičně stejně špatně. Táta je sice v té fabrice, ale nemají také žádné peníze a táta ještě nedostal, co tam je, jen asi pár zlatých, co si boty koupil. Bude se muset jinde ohlednout. Pensí ještě nemáme, a příspěvky ani jediného krejcaru, jen co si já vypíšu; vydávám ty pohádky a to je moje jediné štěstí, sice bysme byli hladem už pošli. – To ale na víc nestačí než strava, činže a nyní topivo, a šaty a ostatní kde vzít, jsme jako hadrníci. – Té pense se už dočkat nemohu. Kdybych tu měla, tak bych Ti byla nějakou maličkostí přispěla, ale já sama z toho, co vydělám, nemám, ani abych si mohla svačinu udělat. – Ani už od Palac. nemám, protože každý myslí, že má táta službu a že máme pensí, a já nechci už nikoho prosit. Jarouš má ještě obědy, a chudák, aby mohl chodit do kreslení, prodává kresby a za ty peníze kupuje si

barvy. Že pan Šumavský umřel, to jsem Ti psala v posledním listu? – Až ze Sagan půjdeš, hled', ať dostaneš dobré vysvědčení od Teichertera, bude Ti všude dobře sloužit. Táta Tě také pozdravuje a děti též, radosti z Tebe ale mnoho nemáme, to sám uznat musíš. Dej Bůh, aby se Ti dobře vedlo, já bych Tobě i sobě to přála. Buď zdráv a *piš hned*, abych věděla, co mám panu kmotrovi psát. Pozdravuj Marii. Libám Tě s zarmouceným srdcem! Tvá

matka BN

26. února 1858

Vašnosti!

Neračte se mrzeti, že Vás zase obtěžuju, ale nevím si jinak poraditi. Již tomu čtvrt léta, co jsem psala panu Vukovi stranu dovolení k překladu srbských pohádek. Řeklo se mi, že je v Bukarestu u Miloše, a já tam psala. – Nedostala jsem ovšem odpověď, poněvadž, jak jsem teprv nyní se dověděla, pan Vuk tam jen na krátké navštěvě byl. – To mi dr. Rieger řekl a radil mi, an adresu jeho nikdo zde neví, psáti a list poslati paní Kollárové, k níž prý často chodí. – Poněvadž ale adresu paní Kollárové také nevím, píšu Vašnosti a doufám, že mi prokážete tu službu a panu Vukovi list přiložený odevzdáte neb pošlete. – Já musím to brzy vědět, jestli mi dovolení dá nebo né. Řeklo se mi, že si bude asi dělat výmínky a sotva zadarmo mi to dá, ale potom bych nemohla překládat; literatura je nyní moje jediná výživa, a poněvadž mi nakladatel ani za slovenské, jichž jsem přece více než polovic sama sesbírala, mnoho nedává, tím méně za překlad. – Kdybych ještě i s tím dělit se měla, potom bych zadarmo pracovala, což v mých okolnostech udělat nemohu. Já mohu beztoho na dobré svědomí říci, že víc než deset spisovatelů z lásky pro dobrou věc učiním, nedbajíc na užitek. – Tak to i s těmi pověstmi; Šálek tiskne 4000 exemplárů a z prvního tisíce neměl již před měsícem ani jediný exemplár. – Rozposlal to po celém Německu, Rakousku i do Paříže; dostal také již z Paříže, z Itálie a Lipska komise. Sám říká, že má dobrý odbyt, a mně dává 10 f. za arch. Korektury musím sama si obstarat, což mi mnoho času ubírá (a ještě mi chyb hodně nadělají), na obrázek, který nevypadl, jak jsem chtěla, musela jsem 20 fr. KM přidat, a tak mne všude šidí. – Nebyla bych si pomyslíla, že se budou tak čísti i po Čechách. – Nyní se to zase s 5. svazkem opozdilo, dostali mnoho kvapné práce

v tiskárně a nemohli všemu dostačit. Příští dny vyjdou dva najednou. –

Nám se posud tak vede, jak se posud vodilo. Muž je sice v jedné cukrárně za Berounem, ale mají tam mnoho nepořádku a nikdy peníze, jsou začátečníci a nemohou ani úředníky platit; musejí vše brát na kredit, tak i muž. Má dostat 400 f., posud ale nedostal nic, a tudy, byť i rád alespoň pár zlatých mi dal, nemůže. – Jsou to dva majitelové, jeden je hodný, rázný člověk, druhý ale úzkostlivý a mrzí ho, že je muž pod policejní dohlídkou, nevím tedy, jak dlouho tam bude moct zůstat. – S pensí též to není ještě ukončený, ačkoliv muž již třikrát zadal. – Tak jsme ještě ustavičně v takových bídných okolnostech a já dokonce jen na to péro odkázaná jsem se vším. – Tu stravu a činži přece vytluku, ale kde jiné potřeby; bylo by již na čase, aby se to všecko skončilo, neboť nevím, kam to s námi přijde. Zdá se mi, že nám nezbyde konečně nic jiného, než abych přijmula návrh jíti do Ameriky za učitelku do české kolonie ve Wisconsinu, jakkoli se nemohu s myšlénkou tou spřátelit.

Račte prosím, Vašnosti, list panu Vukovi zapečetit, bojím se, aby na poště neohledali dva listy v jednom; beztoho mne posud mrzí, že jste měli skrze moji lehkomyšlnost mrzutost. Pozdravení srdečné na Vaši milou rodinu! Poroučejíc se do Vašeho přátelství zůstávám oddaná

Božena N.

V Řeznické ulici číslo 1360. –

Vaši blahorodí!

Předpokládajíc, že Vaši blahorodí literatura česká známá jest, domýšlím se, že snad i moje jméno Vaše blahorodí znáti bude, ačkoliv jen skrovného místečka v ní zaujímá. – Mimo několika povídek, obrázků to nejvíce ze života našeho selského lidu, obírám se spisováním národních pohádek, sbíráním písní, obyčejů a pověr.

Nyní vydávám sbírku pohádek slovenských, dílem ode mne samé při mém pobytu v tamější krajině sebraných, dílem z rukopisů mně tamodtud zaslanych. Po těchto slovenských ráda bych přeložila sbírku od Vaši blahorodí vydaných, србске народне приповijetke, jestli mi totiž právo k tomu od Vaši blahorodí dáno bude. – Neučiním to z materielního ohledu, což by také v naší literatuře marné bylo, neboť kdo se české literatuře věnuje, musí to činiti z lásky k věci, nedoufaje ani užitku ani slávy! – Já to činím jedině z ohledu slovanské vzájemnosti, ráda bych, abychom se vespolek více a více seznámili a se milovali, a protož chci krajany moje s krásnou národní poesíi bratrů Srbů seznámiti.

Prosím tedy Vaši blahorodí snažně, abyste mi dovolení k tomu dopřáli; jestli pak Vaše blahorodí prosbu moji neoslyší, žádala bych uctivě, abyste, Vaši blahorodí, si neobtěžovali dáti mi právo k tomu písemně.

Od paní Petrovičové, rozené Jungmannové, mám vyříditi Vaši blahorodí i slečně uctivou poklonu.

Poroučejíc se do laskavé přízně Vaši blahorodí, zůstávám oddanou ctitelkyní.

Božena Němcová

V Praze 26/2 58

Řeznická ulice čís. 1360/II.

[Adresa:] Jeho blahorodí / pánu, panu *Vukovi Karadžičovi*, / spisovateli věhlasnému / ve / *Vídni*.

Tuto posílám prádlo, co zatím nejvíc potřebujete, ale mohla se ta útrata uspořit, kdybych byla věděla, že fůry přijedou. Ani si nemohu pomyslit, co myslíš, muži, že mi nepíšeš, jak se tam Jarouš dostal. Já tu mohla uschnout do rána starostí, jestli se nenastydl, když tak v noci mrzlo, a už je tam čtyry dni a žádný nepíšete – to je hezky od vás. – Už se učitelové po Jaroušovi ptali, kde je, nenechávej ho tam dlouho. – S neděle pošlu všecko prádlo, hotový je, ale víc nemohu na poštu dát. Co dělá Jarouš, pořád si myslím, jestli mu něco není, že nepíšete. – My jsme zdravý a zítra jdeme do divadla na *Grille* (Diblíka), já to Fričovi opravovala, a on mi poslal dva lístky. Ze Sagan věci poslali, pro Doru šaty, pro mne mantilku, pro Jarouše frak, vestu a kravátl a něco pentlí. – Pan kmotr píše, abys mu jakýsi dluh tu vymohl u jedné vdovy, ale já to za Tebe spravím. Líbám vás oba a Jaroušovi posílám ten 6 kr. dluhů. – Zaplatil jsi čtyry neb pětrát už na ten dluh?

Sbohem, piš *hned*.

Tvá upřimná

27/2 58

B

List Váš jsem obdržela, na nějž jsem ale také už s toužebností čekala. – To já věřím, že se Jaroušovi tam líbí a že se lepší má než doma. – Nechtějí si tam tedy ještě pár dní zůstat, snad přes neděli? Proto posílám mu ještě košili a punčochy, ale jestli bude ještě příležitost, mohl by ten týden prádlo poslat, aby měl také co obléci, až přijde domů. – My jsme tak dalece zdraví, jen nám peníze vždy schází. – Já musím pracovat jako o překot; s těmi pohádkami se to také někdy zblázní, abych celý den jen korektury přehlížela, a tak skoro každý den do dvou hodin sedím. – Palackého Ti posílám zatím I. díl, budeš-li chtít, i druhý Ti pošlu na druhou cestu, je to těžké pojednou. – Ten Havel je také rozklada, poslala jsem mu zase v neděli listek po Langhamrovi a vzkázal zase, ten týden jistě že to bude, – tak nevím, bude-li slovo držet, dnes je středa a ještě tu není nic. – Ten klobouk bude v sobotu a přijde od něho 3 fr. šaj.; ale Chvála už doklepal. Dala jsem ho Turkovi, co má Podhorských; ten Ti ho udělá pořádně. – Skrže ten dluh bylo to tak. Jeden úředník řekl, že máš ještě jednu rátu platit, a druhý, že nic, – i tak se pak dívali do nějakých starých špargálů a tam stálo, že jsi platil už 5rát. – Tak tedy zůstalo ale při tom, že je zapláceno. – Však, bože, člověk neví beztoho, kam to dříve dát. Já nemám kouska střevíců zase, Dora potřebuje šaty jako sůl a já kabát. Ty šaty od Marii musela si dát do presu a fleky vypucovat, pak budou hezký. – Pak měla sukni v barvě, od Staňkové co jednou dostala, – od té také hned přišlo 1 f. 12 kr., a ještě nemá zas kabátek – a to je na vše strany. –

Abych Ti něco nového psala, to Ty také víš. – Velkého hluku tu dělá příjezd Vojty Náprstka. Matka dává po kolik dní už chudým jíst, na poděkování. Každý o něm mluví

a div že se na něho nejdou lidé dívat. Je ale ten starý pudivítr, jaký býval. Viděla jsem ho v neděli v divadle. Dal nám Frič dva listky – tak jsme šly, a ten Diblík je vskutku roztomilý. Dobře to Frič přeložil, všecko použil, co jsem mu dala, – a dobře se hrálo. Zkonfiskovali poslední číslo Školy, ale pro formální chybu – Rohlíček musí platit pokuty as 200 fr., protože se mu to již po třetí stalo, a ten svazek bude muset tisknout ještě jednou. Bekl u nás nebyl, co Jarouš odjel, a Mencl také ne, ani paní Šlenkertová. Oni vědí také, že mám co dělat, a já se nezlobím. Psaní také odnikud. Skrže ten Vosov nemohu se ničeho dovědět, leč jestli Krejčí bude něco vědět, kam se obrátit. Jestli Ti vypoví, tedy se jen háj o svou věc, a když to máš jisté, tedy si něčeho hled' a ohlížeš se, dokud jsi tam, abys nemusel potom zase půl leta sedět na holičkách, to víš beztoho, v čem jsme. Já nevidím nyní krejcaru od nikoho, mimo těch pár zlatých, co si vypíšu a co ta pense je. –

Tedy jen ať se ten hoch šetří, a když bude trochu pěkné počasí a dobrá příležitost by se trefila, pošli ho. – Já Tě líbám, i Dora, buď zdráv a piš zase brzy. Tvá

BN

Pane Jaroslave! Ty prý už o nás nedbáš? Lepší se Ti líbí běhat po Zdicích než po pražských ulicích. Máš pravdu, máme tu bláta až dost. Byly jsme v neděli v divadle, já a Dory jsme dostaly listky od Friče, Manka byla na galerii. Pan Bekl tu ještě nebyl a já nemohu nikam chodit, to víš, že mám mnoho práce. – Tvoje kreslení máš pěkně všechno v pořádku uloženo a knihovník je vždy v pořádku, co jsi pryč. – Holčičku Ti máčím každý den, abys neměl nač naříkat. – Jen se šetř, abys nenastydl. Prádlo pošli domů, abys měl čisté, než přijdeš. – Posílám Ti dva šestáky, abys měl na diskrecí, když jdeš na Tvoje turistické cesty. – Ráda se podívám na ty Tvoje skizze. Kdybys tak na Valdek mohl – tam mnoho nedělá zima a leto, protože jsou kolem Jehličiny, ale že je to přece jen vzdálené od Zdic, a nejsi k tomu zaopatřen šatstvem;

a z té strany, co se tam může ject až skoro k hradu, nedá se kreslit, to bys musel naproti k lesu. Řekni tátovi, že nemáme cukr, že máma s tím čajem mnoho spotřebuje. – Dora Ti posílá hubičku a Mance se prý stýská, nemá ji kdo zlobit. – Pan Vidu a pan Veverák se Ti poroučí. – Buď zdráv a píše. Líbá Tě Tvá

mamrlička.

Ty podvlíkačky nejsou k správě, ale na cestu je můžeš vzít přes druhé ještě.

Ty máš 1 košili, 1 pár punčoch, fufecy – a ty dlouhý punčochy si vezmi na cesty a přes ně ty klocy. –

Pak máš dva šátky, jeden zmačkaný.

Dostala jsem suchary od paní Aignerové, posílám Ti dva.

Milý muži! Dnes ráno dostala jsem Tvůj list a divím se, že nemáš prádlo, já to už dala, prádlo, list, I. díl Historie, ve středu ráno v osm hodin k Bunzlovům, poněvadž v úterý nám řekli, že ve středu ráno fůry přijedou. Jestli nepřijeli, tedy to tam je a musím ráno poslat, aby to nezapomněli dát. Jarouš tam má také prádlo, a špinavé, kdyby neměl přijet v pondělí, ať pošle. Já nejsem proti tomu, aby tam ještě nezůstal, a doktor také řekl, že mu je to zdravější než zde být, ale když by zase mnoho zameškal, a Tebe tam také stojí to jídlo více. Chce-li si tedy ještě pár dní přidat a chceš-li ho tam, tedy ať zůstane, ale ku konci druhého týdne by přece už mohl být doma. – Bekl u nás ještě nebyl, co je Jarouš pryč, on snad bude mít práce mnoho. Má také ty *Erinnerungen*; zítra pro ně pošlu a snad je s sebou dám, né-li, tedy až v pondělí. Ale s tím kloboukem je to brynda. – Včera poslali Turkovic ke mně učeníka i s kloboukem, a že co mají dělat, že klobouk nechce pořádně chytit barvu a že tuze chlupatí, že nejsou v něm zaječí chlupy, ale mnoho bavlny, že nebude pěkný. – Já ovšem jsem viděla, že je ošklivej, někde modrý, málokde černý flíček, tedy ráno jsem tam šla a on povídal, že by ten klobouk za to [nestál], že by museli kůži, pentle a všecko na něj dát jako na nový a že by byl ošklivý, a dokonce kdyby zmokl. – Povídal, že chceš-li, Ti nechá černý nebo hnědý plstěný klobouk za 2 f. KM (on je jinak za 2 f. 30 kr.), ale ten abych si nechala, že to nebyla pěkná plst, a takový že nestojí za barvu. Tedy *píš hned*, co máme dělat, a chceš-li si na něj ty 2 f. dát, tedy pošli si a já Ti ho dám v pondělí na poštu, to nebude snad tolik dělat. – Myslila bych, že by to [bylo] lépe, dát za pořádný 2 f. KM než 3 fr. šajnu a mít přece jen neřád; – potom bysi třebaš se zlobil na to. – Havel snad v neděli se

přištrachá, už se věru na něj zlobím, třikrát jsme tam [šli], to není pár kroků. – Mencl tu nebyl, ani nepamatuju, snad se zlobí, ale nevím proč. – Kober bude vydávat velké dílo, encyklopedii českou, co chtěl tenkrát Palacký, aby Matice vydala, a proč vystoupl. Bude to veliké, drahé dílo, Rieger je redaktor, a bude mnoho spisovatelů při tom účinkovat, také chtějí mně nějakou úlohu dát. Ale ještě se o tom veřejně nemluví, ačkoliv již Kober koncesí má; mám to od Palacký – Předevčírem byl u nás asi po roce zase jednou Štulec – přišel všecek nadšen – skoro s pláčem děkovati mně – Já poslouchala, co to vyleze, zač mně chce děkovat. – Ejhle, on četl teprv nyní Pohorskou vesnici a do nebe ji vychválil, že je nade všecko, co jsem kdy psala, první český [román], a vedle toho všecko smet, co v Bibliotéce vyšlo. Bude o tom psát v Blahověstu a šel ode mě do *hospody*, kde o tom veliké řeči vedl, – co mně zase Standler řekl. – To je fantasta, ale jediný člověk, který Pohorské vesnici rozuměl, to je pravda, a proto mě to těšilo. – Tak tedy buďte zdraví, pospíchám, čeká korektura. Jaroušovi píšu při prádle – dostanete to, jestli to nemáte – Sbohem. Líbám Vás oba.–

Vaše

BN

5/3 58

Pošlete nám *cukr*.

Nehněvejte se, Václave! Kdybyste věděl, jak jsem zapřažena do práce, odpustil byste mi, že jsem Vám tak dlouho nepsala, jakkoli vůle moje byla hned Vám odpověditi. – Věřte mi nebo ne, ale já nepřijdu ani na krok z domů, leč co nevyhnutelně, co nemůže jiný vyřídit. – A doma pracuju celý den a každou noc do dvou hodin. Mám tak několik článků rozepsaných a ty pohádky mi dají mnoho práce, ani to psaní jich jako korektura, neboť ji třikrát dostávám a ještě je chyb až hanba. K těm srbským bude nové písmo. Já si nemyslila, že bude takový odbyt na ně; ale když sám Šálek říká „Der Absatz ist sehr gut“, tak to musí být pravda. Ta chasa malá zde v Praze žvástá ustavičně slovensky. – Až budou všechny, dá také Šálek část svázat, jako bývají ty německé básně, skvostně. – Už jsem si na to dávno myslila, a když jste onehdy skrze toho Puškina psal, tak jsem s Šálkem mluvila – a on by nebyl od toho, jestli nebudete totiž žádat mnoho honoráru. On totiž se bojí, že by neměl na báseň takový odbyt, ale chce se pustit do české literatury. Kdybyste mnoho honoráru nežádal a chtěl si ho v knížkách vybrat, myslím, že ho dostanu na špek. Bylo by to na začátek, snad potom, když by viděl, že je odbyt, jiného cos by také tiskl. Tedy si rukopis prohlídněte, kde co je, vypilujte, pište vyjímky a já s ním pak už doopravdy promluvím. Řekla jsem, že mu to přinesu. – Neřeknem nikomu o tom, až to bude jistý, pak to slavně oznámíme a já se postarám, aby se to roztroubilo. Ostatně se chválí Puškin sám a Vy co překládatel jeho jste dosti dobře znám. Tedy jen, Vašku, se k tomu mějte. Snad byste nemusel hned vše najednou poslat, Plenníka, Fontán – Mazepu – a co máte. – Já bych tak ráda byla, kdyby to vzal ten židák, jako by to moje bylo, věřte mi, je to už skrze tu vzájemnost. A v těch časopisech

se to ztratí, ale co kniha (– a on by to musel pěkně vydat) – dělá to hned jiné oko. – Tak se Vám ten Dobrý člověk líbí? – Nu já mám také radost s tím pantátou. Ale prosím, počujte, čo Vám idem rozprávät, – po dlhom čase prišiel k nám pán Štulec! – Ej bystu svete, či som sa čudovala! – A děkoval mi, že jsem mu velikou radost udělala, a oči mu stály stlpkom! (v sloupu) nadšeností! Dlouho jsem musela čekati, než jsem vyrozuměla, že četl teprv v neděli *Pohorskou vesnici*, – a ta ho celkom zdrobila, takže nemeškaje hned v pondělí ke mně přišel, by mi pověděl, že je Pohorská vesnice nad Babičku, že je první český román a ostatní vedle toho že je všecko smet, a dokonce Sabinovo Blouznění. – Bude psát o české beletristice, a to byla příčina, že se pustil do čtení, i hlavy bolení mu vykurýrovala ta Vesnice. Já ale měla radost, poněvadž mi to nikdo neřekl, a opravdu, Pohorské vesnici žádný dobře nesrozuměl; já ji také stavím výše Babičky, i co se osob a ideji týče. Ten dialekt jediný vadí, ale není chybou. – Posílá Vám Polda Noviny? – Jsou větší, píšete mu nějaké zprávy. Humoristi mají hezký list, elegantní, jen aby hleděli mít také vždy humor. – Hálek je chlapík, ten by se Vám líbil. Neruda je trpký a mě nezahřál. Ten Lešetický patří tuším do spolku Štul. Kolář chce být snad českým Mickiewiczem, ne? – Ani ho nevidívám. Vorel také nepíše, je pán už. – Frič nedostal na Svět a domov dovolení, to si můžete myslit, když stojí v čele „Frič et Sabina“ – a program dle toho, že jim ukázali dvéře.

Tak se ta literatura nějak vzmahá jako houby po dešti – ale bohužel je v ní málo hříbků! Hálek a Neruda a snad jich ještě několik budou vydávat almanach, k prospěchu Čtenářského spolku, také jim musím něco naškrábnout. Ještě jedna velká novina literární. Kober bude vydávat encyklopedii, kterou aby vydávala Matice, Palacký chtěl, a která vinna byla jeho vystoupení. Už má Kober dovolení a Rieger bude redaktor. Bude to za dvě léta hotové a skvostně vydané a přijde to na 28 f. KM. Neříkejte zatím [o tom], dokud to není veřejně, poněvadž to ani v Praze ještě nevědí, mimo

v kruhu Plc. – Chci Vám tím jen udělat malou privátní radost. – Druhá novina, že bude vycházeti politicko-beletristický týdeník pod redakcí pana Müllera (překládatele Andersenova Improvisátora, kterého jste, Vašku, nám zanesl). On žil vždy ve Vídni, je dosti zámožný, je čistý jako boží slovo (před okem Páně), a tudy dobře poslouží za plášt redaktora! – Ten lístek máte přiložen. –

Nám se vede, jak vodívalo vždy. Němec je ve Zdicích, ale což, když se mu nepořádně a málo platí, nemůže mi nic dát, a pensí *ještě* nemáme! – Příspěvků ani vindry. Tak jen to péro moje musí se starat! – Ten Hanuš, to je pěkný, ah věřte mně, Vašku, já to říkala, že zevšední, jak se ožení. – Co tu bylo ideálů, co plánů, a nyní je z něho šosák, zrovna jako ta Tvoje Anna. – Já bych Ti to přála, abys mohl s lehkým srdcem se jí vysmát – a tak se nad tím sprostáctvím povznést jako třeba jen já. Já nad tím nepláču ani se nesměju, ale lhostejné mi je to všechno – a když mi napadne, jaký jsem v tom neb onom ideál vidívala, myslím si: „O Leda, was für eine Gans bist du gewesen!“ – Prosím Tě, jestlipak stojí Anna za ten Tvůj vroucí cit, za tu poesii, za všecku svatou věrnost, kterou jsi jí dochoval! – Neházej perle sviním! Oddej se múze, která nechť je Tvůj ideál! – Heine sám povídá: „Es gibt kein Ideal“ – a Jean Paul též krásně pověděl: „Die Liebe, von der wir träumen, nach der wir uns sehnen, bleibt immer eine ewige Sehnsucht!“ – Já si ji, tu Annu, sama vždy pěkně líčila; ale *jestli* byla ideální, tedy to nebylo přirozené. – Nemáš čeho litovat. – Pomysli, ta ideální Žofie Rottova – chodí tam Podlipa – a povídá se, že z toho bude partie! Oh děvčata, děvčata ideální, vzdělané! Jak je začne píchat vdávanost, je jim každý honza dobrý, jen když vidí, že si ji vezme! – Spokoj se zatím; snad i Tobě kvítek někde kvete, který Tě vůní svojí oblaží, kdy se toho ani nenadáš. Přátelství ovšem nemůže člověku tak zcela tu lásku vynahradit, jako ku př. já bych Ti nemohla Annu vynahradit, ale ta jistota, míti někoho, o kom jsem přesvědčen, že mne miluje vždy stejnou upřímností, beze všech ohledů, ať jsem krásný nebo

ošklivý, to také za něco stojí, že né, Vašku? – Ty pohádky, milá brachu, Pospíšil posud nemá a já na ně také čekám. Dostala jsem hezkou lampu, s takovým bílým sklem, není velká, ale elegantní. Večer když sedím pak v pokoji teplém, lampička mi pěkně svítí, při ruce šálek čaje, tu se mi staví před oči ty milé obrázky, tu hezké děvče, tu nějaký pan-táta a šuhajové a zakleté kněžny a šarkani a tatošíkové. – Když pak odbije 12 – a 1 – i 2, pak zhasnu lampičku, vlezu do postele, a tu mi do očí svítí ta velká stříbrná lampa – až se mi zavrou, a někdy jsem už ospalá a myslím si: „Světě, kuš!“ – Jarouš je ve Zdicích na pár dní. Dorlička len vždy parle france – a pozdravuje Vás. Paní Šlenkrtku málo vidím a Mencl má mnoho práce. Pozdravujte buláky, aby mi napsali nějaké pohádky z jich okolí, umí-li, do té české sbírky. – Pozdravuju Vás co nejupřímněji a pište brzy. Mně to splácet nesmíte, u mě není nedbalost ani lenost vinna.

Nedivila jsem se tomu, že se stal z Hanuše skrblík, to tak všude se ukazují extrémý. – Či není Hahn-Hahnová jeptiškou? –

To je smrad židovská! To bude pěkně zmačkaný to prádlo, a právě tenkrát bylo čisté. – Jarouš tam má také košili a punčochy i onuce, aby si vzal přes punčochy na cestu; potom dva šestáky a dva suchary. – Včera přinesl Havel kalhoty a vestu; vesta se mi nelíbí, ale kalhoty jsou kapitální; stojí 5 f. 30 kr., on to prý jen Tobě tak lacino dělá. Vesta nevím, povídal, že mi přinese konto; dala jsem Jaroušovi ten kabát předělat. Až budeš mít peníze, pošli mu, on se má chudák zle. – Posílám Ti s sebou Die Primatoren Prags – dostala jsem je od Erbena. Pěkný to dar. – Ono jich není mnoho tístěno a je drahá. Pěkné je vydání, prosím Tě, nepůjčuj ji nikomu a *neumaž* ji; já nyní číst nemohu, a tedy ji posílám, až ji přečteš, *hned* mi ji pošli; – také Pohorskou vesnici a I. díl Erinnerungen. – Ten Bekl bůhví kde chodí a co dělá. Já tam dnes zase poslala, a zase nebyl doma – a u nás také ještě nebyl; sice bych Ti byla už poslala ten II. díl. – Jak mi je přinese, pošlu je pod křížovou obálkou. – Jen ať se Jarouš dobře zaopatří, až pojedě domů, – to já věřím, že se mu nebude chtít domů, to se [ne]bude tak mít. – Dobře že mi pošleš kus, věru bych nemohla ani čaj pít, a nevím, co bych potom večeřela. To je ale pravda a snad jsem Ti to psala, že ten váš cukr není tak sladký ani tvrdý jako od kupce; – mnohem je řidčí. – Také svíčky aj olej přijde nám vhod; já ho dost spálím, ač lampa spoře hoří, – protože sedávám denně do jedné i dvou hodin. –

Nyní pošlu hned k Bunzlovům s těmi kalhotami a vzkážu jim, že jsou hodní za to obstarání. – Když tam člověk zrovna neciví, tak to nechají ležet, oslové. Na ten klobouk si tedy můžeš poslat, on Ti Turek vybere nějaký dobrý, ale piš, či černý či hnědý. – Skrze tu komisi panu kmotrovi řekla jsem dr. Riegrovi a poprosila ho, aby se o to ujal on;

ono to není pro ženskou a lépe to Rieger bude moct spo-
řádat. – Když tedy Skála mluví, že přijdeš k hospodářství,
tedy nemyslí dát Tě pryč? – Když Ti tolik dají jako ve
fabrice, bude Ti to zdravější, než máš, dokud bys něco
nedostal. – Líbám Vás oba; jak věci dostaneš, *hned piš*. –
Dora Vás také líbá. – Vaše upřimná

BN

Zase Vás, milý pane Mencl, jednou [musím] obtěžovat; dlouho se mi to nestalo, abych bez vindry zůstala, tak s těmi pohádkami a jinými články přece to živobytí protluču, ale dnes nemám groše a teprv zítra dohotovím rukopis, za nějž zase pár zlatých dostanu. Buďte tak laskav a pomozte mi s zlatým. – Jarouš je už čtrnácte dní ve Zdicích. Ani Vás vidět není ani slyšeti o Vás? – S úctou Vaše

Božena

10/3 58. –

14/3 58

Milý muži! Jarouš přišel v pátek před osmou; celý uhříčený, protože ten paklík nesl a hůni. Dobře vyhlíží, ale stýská se mu po dobrém jídle a po všem tam u vás a hned by zase šel. Já bych mu to přála, ale když to přece jen nemůže být, on by tuze zlenošil. Povídal ale, že prý on přece do Zdic půjde, třebaš Ty tam nebyl, že půjde k panu buchhalterovi. – On [o] tom s velikým zalíbením mluví, až se Bekl zlobil; – ale Jarouš nedbá: „Já ho mám rád a mně se líbí, ať si ho má kdo rád nebo né, to mně do toho nic není.“ – To je kluk! – A to mi do noci povídá, o všech z fabriky a jak je co, on tam zná každý kout a šafáře Merhouta chválil, a také prý mu šafář svěřil, co se dává koňům pro hřiběcí, – a takových rozličných pranostik si domů přinesl a o starozitnostech se dověděl, že by si toho jiný nevšiml, a upozornil prý šafáře Merhouta, aby dal pozor, kdyby něco našli, protože tam prý vykopali popelnice, ale je rozbili. – Menclovi se líbil kostel hořovický, co vykreslil, a musí mu ho udělat, i radnici; litoval, že to nevěděl, že by ho byl do kostela poslal skrze nějaké znaky. – Také Bekl chválil výkres Točníku a divil se, že to vydržel v zimě kreslit. Jarouš mně ale povídal: „Jo, to já se s tím tak nepuntičkuju jako pan Bekl, a přece to mám jako on.“ – Má také už od Mencla práci, nějaké znaky. – Také zdický šafář prý ho zval, aby k němu přišel, třebaš Ty tam nebyl. – To je pravda, oni ho mají lidé všude rádi. – Povídal, kdybych já také v Zdicích byla, že by si byl na Prahu ani nevzpomněl. – Mně se zdá, že Tě hodně strava stála, když jste tak jedli, mohli jste mít snad také 1 1/2 porce dost? – Po obědě že by se mu ještě nestýskalo, ale kdyby prý jen tu strojenou večeři měl každý den a pivo. – Nechal tam punčochy u Tebe, jeden pár krátkých

a jedny dlouhý roztrhaný, co jsem mu poslala, aby si na cestu přes jiné vzal, tak to pošli při prádle. – Klobouk Ti zítra pošlu i kalhoty; – tuze jsem se zlobila, poslal Havel dnes konto, a pomysli si, za tu vestu Tvoji 3 f. KM – pak od předělání Jaroušova kabátu 4 f. 30 kr. KM a nedal na něj ani knoflík, pranic, ani ho neobracel, protože byl celý dobrý, jen od práce; za tu černou vestu, co mu na vánoce dělal, od práce 1 f. KM a 12 kr. za knoflíky. Za ten zimní kabát 16 fr. KM. Zkrátka celé konto, za Tvoje všechny věci a správký, 54 f. KM. To je potom laciný krejčí! – Píš mi, mnoho-li jsi mu Ty dal, – abychom věděli. Tak jsem se nad tím dopálila a řeknu mu to také, že si nechá víc platit než jiný. – Také na Tebe jsem se rozhněvala skrze ty knihy – copak to všechno půjčuješ po té fabrice, a dokonce panu Skálovi, to je věru hřích takovému člověku půjčit knihu, který si ji může koupit, a potom dokonce Historii. To není kniha, která se hned vyčte, a když ji pak kolik lidí v rukou smolí, ušpiní se, a já je mám jako zlato – protože je to náš poklad a koupit to víc nemůžem. – Pak ji také leckdy potřebuju sama. – A když tam máš německou, k čemu ještě českou? A platna jim není, máme jen dobu husitskou – to víš, že oba díly první Ti vzali. Vypůjčit je mám; nevěděla bych kde, to není žádný takový blázen, aby půjčil takovou knihu z domů. Mencl nepůjčí jinou knihu, neřkuli tu. Posílám Ti dva díly a ostatní ať si přečtou anebo si ji koupí. Z těch pánů ve fabrice si může každý knihu koupit; a pan Skála si ji může od Macháčků vypůjčit – beztoho že je v Matici, a není-li, je to dost hanba. – Chtějí se Čechy jmenovat, ať věc podporujou, jinak nakašlat na jejich vlastenectví. – Jak máš co přečteného, pošli mi to hned, I. dí[1] Erinnerung, Musejník, a jak přečteš Primátoři, také je hned pošli, i Výbor, ten beztoho nečteš, a já z toho nic nečetla ještě. – Jestli to bude ušpiněný, tak Ti na mou duši nic více nepošlu. – Také Pohorskou vesnici pošli, to beztoho pro ty lidi není. – Kdybys těm lidem nemluvil o tom, že to máš, tak by Ti o to neříkali, a když by to chtěli, koupili by si to. – Když já některému chudákovi půjčila knihu, které nemají velké

ceny, to jsi mě vždy káral, že si to nechám umazat, a sám na to nedbáš. –

K Šestákovi půjde Jarouš zítra, však on mu beztoho nic nedá. – Za ten cukr Ti děkuju, jsem mu ráda, i tomu oleji; je to přece každý den pár krejcarů méně vydání. – Ten olej bude mi trvat as 14 dní, jestli ho je 2 libry. – Když Jarouš tu nebyl, měly jsme chléb půlzlatový zrovna osm dní, a když Jarouš doma je, máme ho tři dni. Ty svíčky je škoda pálit jen k blikání, schovám je jen pro šití, nebo já pálím pro sebe jen lampu. Sedím večer sama v pokoji, ledaže Jarouš u mě čte nebo kreslí, Dora je raději v teple, a já v pokoji jen ráno topím a večer se topí napřed; jen když byly zimy, musela [jsem] si předvečer nebo v devět hodin zatopit, protože bych nevydržela dlouho sedět. – Tak jsem od toho nevyspání a ustavičného myšlení jako zmámená a tuze bych si přála pár dní jen mít svobodu a proběhnout se někam, ale nejde to, tolik práce na mě ještě čeká, že si nesmím ani den přát k oddechu. – Dovolení od Vuka mám beze všech vyjímek a těší ho to, že chci jeho povídky překládat. – Školní rada Tomášek z Košice mi také psal, a pošlou mi pohádky rusínské. – Šálek si chválí odbyt – ale, neřád židovská, aby mi přidal, to né. – Při těch slovenských věru mnoho nemám, a to proto, že mne mnoho ty korespondence stojí a ty exempláry, a musím to dělat. – Ty srbské nedám jen nejznámějším, tak mi mnoho odpadne. – Chtějí mluvit někteří, jmenovitě Nebeský a Čejka, s Kobrem, aby vydal moje všechny spisy, jmenovitě vesnické povídky, co jsem psala, a že bych některé zase zdelšila a opravila. – No, jestli to udělá, tak bych přece z toho něco měla, ale ten rok to nemůže být, kdyby i chtěl Kober. – Jednou budou děti mít přece po mně památku, protože ty pohádky ještě několikrát vyjdou, to se vždy čísti bude, dokud na světě děti budou. Grimmových vyšlo již za jeho živobytí čtrnácté vydání, kdežto mají Němci v té literatuře až dost materiálu. Potom i ostatní, co jsem napsala, nepodlehá času, poněvadž je to opis národních mravů a života, který se vždy študovat bude a zajímat, a snad v pozdějších dobách více než nyní.

Až civilisace mnoho a vše setře, pak se budou ohlížet po knížkách, kde by prameny našli k studium národopisu; – a pak snad mnohý bude Boženu citovat. –

Na svátky snad přijdeš do Prahy? – Doufám, že nepůjdeš ze Zdic, oni snad se přesvědčili, že Tě mohou potřebovat a také snad Tě v hospodářství upotřebí, což Ti k dobrému bude a zdravé; mezitím se snad přece něco hodí. Jestli tam zůstaneš, možná že se tam, až bude teplo, také podívám asi na dva tři dni. – Tu fabriku Jarouš vymaluje, on na to pamatuje panu buchhaltrovi. – Nechce se mu ráno vstávat, že prý tam spal do 10 hodin; a já myslila, že se tam naučí časně vstávat. Ráda bych také Doru někam poslala, potřebuje to chudák. Copak Karlovi s vandrbuskem bude? Snad nyní mu už vyjde? – Líbáme Tě všecky a piš brzy. – Jak dostaneš věci. Tvá upřímná

B

Prádlo Ti v pondělí nemohu poslat, ten týden jsme nepraly, až v úterý.

Prosím Vás, pane Mencl, pomozte nám, byť jen v maličkosti, Šálek nebyl doma – a nemáme ani krejcar ani kousek chleba. –

[Adresní přípisek:] Menclovi.

18/3 58

Milý muži! Posílám Ti tedy přání dětí, i Karla, poslal je včera na mě. – Píšu Ti děti jen tak přímo od srdce; Jarouš plakal, když to psal. Ptala jsem se ho, proč psal, že není zdrav, a on mi povídal: „Jo, ty nevíš, jak mi je, co jsem doma, píchá mne a bolí mne hlava.“ Je to kříž, kdybych ho mohla jen někam poslat po velkonocích, poslala bych ho věru – ale k Tobě, to nejde, stojí Tě to mnoho, a konečně by to dělalo oko těm lidem tam; musím se ohlédnout po nějakém faráři. – S Karlem je kříž, jak uvidíš z listu jeho. – Možná že ty naši trochu přilhali, ale trochu lehkomyšlný je Karel též. – Já nevím jak radit? – Byla jsem dnes u Fialy, ten mi řekl, před čtrnácti dny že měl místo v Sychrově, ale nyní neví o ničem, a povídal, že by Karel nejlíp udělal, kdyby šel do Berlína, – to že by mu potom dělalo oko a teprv že by se mohl zde ucházet o dobré místo. Zde že nedostane v těch malých zahradách dobrý plat a že se mu v těch zahrádkách ani nebude chtít být. A také skrze vojenský stav že by to lépe bylo, kdyby jim na oči nechodil. – Já nevím tedy, co mu psát. Půjdu k hraběnce, jestli mi něco dá, tak mu pošlu, aby si mohl ten dluh zaplatit, a něco na cestu. Také někdy kus šatstva snad vyprosím. – Musíme mu přece nějak pomoci, on by v stavu byl udělat hloupost. – Já nemám ovšem sama nic, ale co dělat. Ve Vídni v císařské zahradě dostal by také místa, ale mají tam málo platu. Budu mu psát a piš mu Ty také, co by měl dělat. Ta knížka vandrovní snad ještě na rok platí? – Bože, já se hrozně bojím s tím vojenstvím o něho.

S těmi šatmi Tvými je kříž, raději kdybysi to byl dal tam udělat; jestli ty kalhoty nebudeš moct nosit, tedy je můžeš dát Karlovi, až bys mohl jiný si koupit. – Ten klobok ale myslím že budou muset schválně dělat, neboť

nemají ani jednu střechu širší. To budeš asi 30–40 kr. přidat muset. – Prádlo k neděli dostaneš. – Pošli také Posla s sebou. Macháček byl u Fričů a chválil prý Tě tuze, že Tě mohou dobře potřebovat. – Staňková chudák leží už nepřestajně od vánoc a teď se jí provalila ještě ke všemu tvář. Bekl Ti snad psal, – povídal to alespoň. – Panu buchhalterovi že se tedy také nechám „unbekannterweise“ poroučet – čili po česku, že mu službu vzkazuju. –

Přála bych Ti to nejlepší, kdyby se to vyplnilo, ale tak musíme přát, abychom alespoň zdraví zůstali a ještě hůř aby nám nebylo. – Pamatuj na nás a piš tedy zase brzy. Tvá upřímná žena

Božena

27/3 58

Milý muži! Odpust, že jsem Ti hned na Tvůj list neodepsala, – chtěla jsem dříve s Fričem mluvit a nebyl doma až včera odpoledne. – Dala jsem mu ten opis, a velmi ho to překvapilo; celý zčervenal při čtení a povídal: „To jsem neočekával, vždyť tu byl Macháček před sv. Josefem a nic neříkal? – Vězí za tím jen špina – ale nutit se to nedá.“ –

Já řekla také, že jsem vlastně proto ani nepřišla, jen abych mu to řekla. – Prosila jsem ho, kdyby se něco jinde trefilo, aby pamatoval. – K Vrtátkovi jsem šla, ale je v Blatné. Až sem přijdeš, budeš pak moct leckam si jít, to víš, já nyní nemohu; ale kam chodím, všude jsem se zmínila. – Bekl také se divil, myslil, že Tě přece nechají. – Je dobře, že Bekl tu je a napřed povídal, že tam nevydržíš a jaký tam pořádek, sice by Ti to nevěřili. – Je to sice malá škoda, ale jestli dlouho nic nedostaneš, bude to velká. – Rieger povídal, jak sem přijdeš, abysi šel k městskému hejtmanu a upřímně s ním stranu té dohlídky promluvil; vždyť přece sakramenti nebudou chtít zabít. – Prádlo Ti tedy už nepošlu, a na ty knihy nezapomeň. Máš tam také Posla. –

Postel beztoho s sebou vezmeš, bude to zase kříž s ležením. – Mohl bys ještě kousek cukru vzít, teď se nám to už netrefí. Bylo tu krásně, čtyry [dni] jsme netopili, a zase po dva dni chladno a chumelice. – Dnes jsme zase zatopili. Od Šestáka nedostala jsem posud nic, neřád je. – Mencl zve Tě na svátky. Karel mi nepsal. – Byl tu nějaký aufséhr skrze podepsání těch 25 f., co Ti strhli, žes to zaplatil. –

Zdrávi jsme – a ostatní uslyšíš, buchhalter dostane ten obraz, už ho dělá Jarouš. Pozdravujem Tě všickni a ukaž těmtam záda. – Tvá

B

[Adresa:] Herrn / Herrn Josef Němec / in der Fabrik / in Zdic. /

30/3 58

Milý Karle! Byla bych Ti hned psala po tátovém svátku, ale čekala jsem, že mně budeš psát, jak jsi tátovi řekl. Ale Ty nepíšeš, a tak musím sama psát. – Naříkáš si tátovi, že jsem Tě hubovala a že naši klepy nadělali. – Kdo je ale vinen? Když Ty celý rok nepíšeš, nemám se já právo ptát jiného? – Či by Ti bylo lhostejně, jestli se o Tebe starám, kde jsi a co děláš, či žiješ či ne? – Mně se zdá, že by Ti to líto bylo, – a tak i mně. Proto jsem se ptala jiných, když Tys nepsal. Ostatně není tak velká nepravda, co psaly; že kouříš, to je jisto, že jsi mnohou zbytečnou věc koupil, to si mohu myslit, že jsi do A– se zamiloval, myslím, také že nebude vymyšleno, je-li, tím lepší pro Tebe. Když jsi tedy viděl, že se Ti křivda děje v mém psaní, mohl jsi odpovědět a říct: „Matko, tak je to, a né tak.“ – Dobře víš, že ani Marii ani Aida, když píšou, o ničem pořádně se nezmíní, je to jen o nich samých, ale v jakých okolnostech jsou, to se nikdy nedovím. O tom, že babička ze zámku, jen tak mimochodem se zmínily. Co já tedy mohu vědět. O Ottovi psaly před časem, že je v Berlíně, tu zase vojákem, a zase by ho chtěly za mašínistu dát. Já se v tom ani nevyznám. Myslila jsem vždy, že Ty mi alespoň to povíš, ale Ty jsi od nich se naučil *nic* v psaní psát anebo dokonce nepsat. S tím vojskem byla hodná hloupost a také zase jen neupřímnost. Můžeš být rád, že nemusíš jít, však s tím bude ještě dost starosti, až to přijde. – A jak to stojí s službou, Ty nepíšeš, jestli máš vypovězíno a kdy půjdeš, nic jasného? – Šla jsem na Josefa k Fialovi a řekla jsem stranu Tebe, on mi řekl tolik: kdyby to byl věděl před čtrnácti dny, že bys mohl být do Sychrova, nyní ale že neví o ničem, až snad později. – Mínil ale, že by Ti radil, abys, když tam zůstat nemůžeš, buď do Moskavy neb Berlína šel, dokonce kdyby Ti dal Teichert

dobré vysvědčení (což na každý pád hled, abys dostal), – pak když budeš dvě tři léta v cizině, že můžeš už pořádné místo dostat, poněvadž to zde dobrým certifikátem je. – Pak řekl, že by se Ti nyní zde nelíbilo v takové všelike malé zahrádce, protože bysi tu nikde nedostal tolik platu. – Tak si to tedy rozmysli a hled, kdybysi někam přišel, kde bysi zase při štěpářství a při zelenině byl, abys i v tom odvětví pracovati mohl. – A nyní stranu Tvých dluhů. – Mnoho-li to tedy dělá v našich penězích, co jsi dlužen? – Píš mi to. Potom co bys nejvíc od šatu a prádla potřeboval, ačkoliv myslím, že od prádla všecko? – Nám se ovšem také tak [vede], já ani děti nemáme kouska dobrého, ani obuv, ani šaty, a o domácí potřebě prádla ani řeči. Táta je v tom též tak. Pensí posud nemá, ani kaucí 70 f. KM stříbra mu posud nevrátili, v té fabrice neměl jen stěží tolik, co potřeboval pro sebe, a nyní po sv. Josefu dostal výpověd. Dílem že se jim špatně vede a uskromnit se chtějí, dílem že je táta pod dohlídkou a že se bojí, aby na ně policie skrze to nelezla. – Tak je zase beze všeho; ale doufám, že dostane záhy zase místo, už jsem skrze to mluvila s několika. Přejde na svátky domů a už tu zůstane. – Tak nyní celý ten čas, co je táta z Korutan, já jen od literatury žiju, už mně ta milost lidí se zhnusila, neřekla jsem žádnému a oni mi beztoho nedali mnoho. Ani z jediného místa nemám příspěvek. Co mi dobře dělá, že přece v nouzi malý útulek je, to vydání pohádek slovenských a srbských, tak přece na tu stravu naši mizernou a tu činži vydělám, ale víc nic. Nemohla bych Ti já ze svého nic dát, ale přičiním [se], abych to buď si vzala napřed, a něco snad dostanu příspěvkem, jakož i některé šaty, jen jestli by to pro Tebe bylo, – ale nechť je jak chce, já přece řeknu. Dá pánbůh, nějak to stlučeme. Dříve ale musím vědět, zůstaneš-li tam, či kam půjdeš a kdy máš odejít; a *to mi hned piš*. – Že bychom Tě rádi viděli, to si můžeš myslit, mně se o Tobě tuze často zdá a vidím Tě vždy velikého, ale bledého vždy. – Ale vidíš, přece by to nemohlo být, kdybys si do Berlína šel, abys sem přijel, je tu skrze to asentýrování a potom policii i útraty. Kdybych

já zbytečné to měla, přijela bych tam, ale je to tam teď zcela jiné a já to také zbytečné nemám. Jsme chudáci, milý hochu, všickni! – To jediné máme letos, že jsme ještě tak dalece zdraví, při vši té bídě a nouzi, kterou máme, a že já celé noci psát musím. Dora se učí francouzsky a Jarouš chodí do průmyslné školy. Já bych ovšem i táta nejraději ho dali k hospodářství, ale stojí to mnoho, nemůžem to udělat, mašinstou je slabý, bude tedy nejspíš modelér. Ty mají také dobrý plat ve fabrikách a leckde je potřebují, i pro sebe dělat mohou. Má k tomu zvláštní schopnost, jako i krásně kreslí. Jen kdyby s těmi plícemi byl v pořádku, ale je to s ním tuze nejisté, hned je na hromadě a zase vyhlíží dobře. A jak Ty máš se zdravím? – Nebolívá Tě na prsech – anebo jinak necítíš se nezdravým? Jen, když nastane zase teplo, se koupej, ta voda studená je přece jenom zlatý lík pro člověka slabého na prsa neb plíce. Pan Šťastný se oženil, ale chudák nyní ustavičně stůně a už čtvrt roku, a myslím ani za rok učit nebude. Je veliký souchotinář. Prof. Rozum umře také, na každou chvíli čekají. – Rank Tě pozdravuje, slečna Hlavsová, Podhorský, který jde s neděle do Vídně do díla. Palacký mladý slíbil mi, jestli do Berlína půjdeš, doporučující list na profesora v botanické zahradě; a sám také často tam bývá, i Šafařík mladý. Jen mi tedy hned píš, co a jak myslíš. Prádlo Ti také nějaké seženeme. *Jen, prosím Tě, si nepolož psaní za záda!* – Děti Tě líbají srdečně; já pozdravuju všechny. Babičku chudáka, kdybych mohla, věru bych si ji k sobě vzala. A cože se Aida nevdala, když to už mělo být. Divné je mi to také s ní s těmi ženichy. – Líbám Tě mnohokrát a do ochrany boží poroučím. Tvá upřímná matka

Božena

30/3 58

Euer Wohlgeboren!

Bitte höflichst, wenn mir auf Abschlag des Honorars mit
5 f. KM aushelfen könnten. Mit Achtung

B. Něm.

30/3 58

Milý příteli!

Mnoho, mnoho štěstí! Nech Vám bůh dá aj Vaší ženě dobrého zdraví, nech Vás nic nesmúti, a k tomu asi šest pekných chlapcův! Veru sa těším, že ste se preca už do stavu manželského pribrali a že ste dobrú a milú ženu dostali! Už nemůže [být] většího štěstí na světě než podařené manželstvo a většího pekla jako nepodařené, keď jeden hat – a druhý čihy táhne, ale nesprežné koně. – Veru sa těším, až zase na Slovensko prídem, Vašu paňu poznať! A pročze matka i sestra osobitno bytují – není místa myslím v Brezně, že? – Pozdravte všech, prosím. Tedy se Vám povesti líbí? – Nuž to mne těší, keď nemohly být už původní řeči psány, lépe je tak. Těším se na tu novou sbírku Škultétyho, ale sa bojím, že to zase nebude na dobrých pevných nohách stát, keď na to zase len sbírají. Nejlepší kdyby to byli někomu dali k vydání, ale to bude obtíž i při tisku i posílání, jako měl Rimavský, a zase to nikdo neuvidí, dokonce u nás v Čechách. – Za ten opis děkuju a prosím, když Vám zase chvíle zbyde, abyste na mne nezapomněl. Jestli ten člověk preložit to nemůže, tedy mi to už platno by nebylo, poněvadž [musím] ten článek tento měsíc hotový míti, tedy kdyby přece, už to ani neposílejte potom, když budu některé notice potřebovat, budu Vás prosit o ně. – Kebyste věděl někoho, kdo by mi některé pověsti handělské anebo jen tam od Brezna a Boci napísal, veru bysem Vám byla velmi povděčná, keď aj sprostě napísaný by byly, len když tak, jak lid povídá. – Copak dělají v Lehotě? – Veru som se nenazdála, že mi pan Chaloupka ani len řádeček písat nebude; ani rukopis nepošle, čo slíbil do Musejníka, ani mi neodpověděl, jak se mu pověsti líbily, a nic, ani tu baladu neposílá. – Pozdravujte ho. Ale či Vy snad neposíláte ten exemplár jeden brezenskýmu Chalúpkovi? To by byl

omyl! – Plošic něborák byl zle churav! – Měl dostat jinde faru, ale on nešel, ač prý lepší byla, ale Bystrica bola by pridaleko! –

A či se Vám líbila Praha? Byla bych Vám pěknější poslala, ale nemáme celú Prahu pěkněji udělanou, jen tak jednotlivé kostely, hrad a památné stavení. Protože je celá, je také formát tak dlouhý. – Ale je tu krásných obrazů a dost lacných – ten nový barvotisk (Farbendruck), to jsou krásnější než akvarely, a vše dostanete, krajiny, svaté, genre – co chcete. Také překrásné rytiny a fotografie, celé drážďanské museum, všechny obrazy jsou fotografované, a také né draho. – Jen peníze keby byly. Píšte mi zase brzo – a bude-li co opsané, pošlete.

Líbejte všeci, ženu i matku i sestru. Pozdravujte upřimných Slovákův. Vaše přítelkyňa

Božena

Hochgeborner Herr Graf!

Ich nehme mir die Freiheit, beiliegendes Buch Eu[er] H[ochgeboren] zu übersenden. – Es ist der erste Teil Slowakischen Volksmärchen, teils von mir selbst während meines Aufenthaltes vor zwei Jahren gesammelt, teils mir zugeschickt. –

Es ist ein teilweiser Erfolg meiner Reise in die Slowakei, die ich vor zwei Jahren mittelst Unterstützung E[uer] Hochgeb[orenen] unternehmen konnte, teils von mir selbst gesammelt, teils mir zugeschickt durch Bekannte. – Noch ein Teil wird nachfolgen; aber alle die gesammelten sind nicht der hundertste Teil von dem, was noch unter dem Volke ist, zu sammeln wäre. – Jede Gespanschaft hat ihre eigenen Gebräuche und Sitten, ihre eigenen Absonderungen, ihre eigenen Beschäftigungen, wie auch die Natur, in der sie leben, mit sich bringt. – Weiteres, was ich über die Slowaken gesammelt und erfahren, wird teils im künftigen Bande der Museumzeitschrift, teils in der Živa und über die Waldbewohner und Holzhandlungen in den Sohler Hochwäldern in der Živa. – Ich hätte es wohl lange schon in Druck gegeben, aber kummervolle häuslichen Kummer und Sorgen und eine längere Kränklichkeit verlängerten meine Arbeit, was für mich am traurigsten ist, da mein Mann eine geringe Pension hat und ich größtenteils meine Familie von dem, was ich mit der Literatur verdiene, selbst ernähren muß. Dies ist auch Ursache, daß ich mir nichts ersparen [konnte], um eine zweite Reise zu machen, in andere Komitate, um mehr noch zu sammeln, – was mein innigster Wunsch, da ich jetzt weiß, was für Schätze in der Čechoslawischen Bevölkerung vergraben liegen, derer sich selten jemand dort annimmt, und teils daß ich meine [– – –]

18/4 58

Milý Karle!

Že jsem Ti hned nepsala, byla dvojitá příčina, za jedno a nejhlavněji Jarouškova nemoc; víš, že je chudák slabý na plíce, poslední čas mnoho kreslil, do modelování chodil, pak byl ve Zdicích u táty, kde snad to těžké jídlo mu škodilo, a na dva dni byl u jednoho spolužáka v Skrchlebích, tím se snad ušel a dostal zrovna o svátcích zapálení plic. – Posud leží a není z nebezpečení; mám o něho strach. A když by i přece z toho vyšel, bude to zase rok trvat, než se mu trochu ulehčí, aby mohl dále pracovat. – Já jsem jako blázen, pracovat mám a nemohu, celé noci nespím s ním a myšlenky moje rozděleny jsou mezi ním a Tebou. – U p. Fialy byla jsem čtyřikrát, než jsem ho zastihla, a to ještě jsem s ním nemohla mluvit, až táta k němu na Žofín šel. Je výstava květin ty dni. – Privil tátovi, že to sepíše, ale že nyní není mu to možná, až za pár dní; těšilo ho to a bylo by mu to milé bývalo. – Nyní ale ovšem to nebudeš moct poslat, leč jestli chceš poslat jen *to nejnovější* a nečekat na jeho katalog a sepisy. Máš prý, jestli to pošleš, do nějaké škatulky to dát a dobře zapakovat, a adresu na J. Fiala a Vereinsgarten* in Prag. – Dělej, jak chceš, ale útraty si nedělej žádné. – Pan Fiala myslel, že by nejlépe pro Tebe bylo do Erdmannsdorfu? Tam že bys i zelenině i v pěstění ovoce se vycvičil. – My Ti ale v tom radit nemůžem, Ty nejlepší sám musíš vědět co a jak. – Abych Ti mohla něčím přispět, o to jsem se již starala, a právě dnes, kdy Tvoje psaní přišlo, i já Ti psát chtěla, jak věci stojí. – To víš, milý Karle, že je to nyní s penězi bída, než člověk groš dostane, i kdyby si ho hned vydělal. Chtěla jsem Ti psát, abys dal prvního výpověd a že bych Ti do 15/5 peníze poslala. No

* a napsat, že „s květinami“

ale když je to nyní takové, že by to místo v Sanssouci tak dobré bylo a Ty pryč musel, tedy budu hledět, abys nanejdéle do 28/4 peníze dostal, možná že i dříve. – Já si je zatím vyzdvíhnu, a když mi pan hrabě Kolovrat, jemuž jsem psala, něco pošle, nechám to zase sobě. On myslím že mne neoslyší, poslala jsem mu knihy. Více ale než 20 neb 15 tolarů Ti, milý Karle, nebudu moct poslat; s tím si musíš pomoci. Jestli Ti to zatím někdo udělá, tedy si dej napřed některé věci udělat; tolik dostaneš, tedy si to rozpočti a kup si, co nejvíc potřebuješ; až budeš na místě, pošlu Ti zase něco a budeš si to moct i tam zjednat, co budeš nevyhnutelně potřebovat. S těmi knížkami to udělej tak: zapakuj je a napíš adresu jako předešle „Heinrich Schramm, k. k. Hauptzollamtseinnehmer in Zittau“ – a nech to ležet u Marii neb babičky. Já budu psát panu kmotrovi do Liberce, aby mi to převezl, a jestli to udělá, tak budu psát do Sagan, aby to poslali, anebo po jiné příležitosti se ohlédnu. Ten frak ale prodej, jestli ho dokonce nosit nemůžeš, Jarouš ho nosit nebude, nesluší se to ještě pro něho a snad přece za něj něco dostaneš. – Jestli za ty časopisy něco bysi dostal, aby to za to stálo, také bys je mohl raději prodat a jen knihy si poslat; za pac je ale dávat nemusíš. Já půjdu také k Šafaříkovům, mladý Šafařík je znám v Berlíně, aby Ti dali listy odporučující. Mladý Palacký tam často bývá, a když budem vědět Tvoji adresu, zajisté Tě navštíví. Co se týká mého obrazu, ten Ti nyní poslat nemohu, protože nemám peníze, to víš, že je to zde dražší, malý obrázek stojí 2 f. KM. Až budu moct, pošlu Ti ho na nové Tvé stanovisko. – Dora Ti udělá střevice, ale na vše to musí být čas, neboť nyní máme bídu ve všem a já nevím, kde mi starostí a zármutkem hlava stojí. – Tvá noha mne také trápí, dle všeho budeš skrofolézní a tamější krajiny nejsou zdravé pro ten neduh – ani Sagany, ani okolí Berlína. Jen se, prosím Tě, Karle, šetr; to je ošklivá věc, že to máš na té kosti, může se Ti kost nakazit a jsi mrzák do smrti. Poslechni mě; každý den ráno vymej si a tušuj studenou vodou nohu, pak si rozcupuj starý kousek plátna na šarpie, pomaz jelením

lojem, kterého dostaneš kus za 3 kr. v apatyce, a do rány polož. Přes to mokrý, dobře vyžmutý klůček a přes něj suchý a teprv to zavaž. Tak se Ti bude rána čistit a zapálenina se nechytí toho. Táta to také dostal, když z Korutan přišel, a tak si to zahojil. Měl kolik dír do nohy. V letě nyní se jen s tím pilně koupej, a kolikrát za den můžeš, tolikrát si to vyčist; ale neškrab, ani mnoho na to nesahej. Dělá mi to veliké žalosti s Vámi, děti, že nejste žádný zdrav; a prosím, jen nekuř a raději si kup místo cigáry někdy sklenici dobrého piva a jez jen od masa. Od mouky a mléka není Ti zdravý při té nemoci. Já bych Tě věru raději v jiné krajině viděla než tam; rosteš a potřeboval bys zdravější vzduch; – bojím se, abys tam, kde budeš dokonce jen sám na sebe odkázán, nestonal a mrzákem se nestal. Co se Aidy týče, to pust, milý hochu, z mysle – a přemůž, jak jen můžeš, – to nevede k ničemu, než že zbytečně mysl trápíš a tím i tělo, kdežto bys nyní myšlenky svoje k jinému obracet měl. Ona Tě nemiluje, jak Ty snad myslíš, a pochybuju, že by snad Ti to ukazovala, za tak lehkomyslnou ji nedržím; dobrotu její nesmíš brát za více. Já vůbec pozoruju neblahou pro Tebe stránku v povaze Tvé, že se Ti záhy ženská zalíbí; Tys hoch ještě co do let, a zamiloval jsi již dvě osoby, což u muže a mladíka *pevné povahy* nikdy není. Přílišný takový cit nebláží člověka; Ty poznáš ve světě ještě mnoho krásných, ušlechtilých a dobrých děvčat, budeš mít třebaš i příležitost s nimi obcovat, – bude tedy mysl Tvá poletovat od jedné k druhé? – Necháš-li se hned každým očím omámit a zvykneš-li hned na každou, že Ti těžko bude se loučit, – málo radosti, ale více žalosti zkusíš. Člověk může míti mnoho přátel, může cítit i velikou náklonnost k člověku, může i zvyknout někomu, že se mu zdá cit ten láskou, ale opravdivá láska je něco jiného. – Tu musí být rovnost smýšlení i citu, stejná vzdělanost, obapolná důvěra neobmezená a svoboda. Taková láska ale není a nemůže být u mladíka, jako jsi Ty, nezkušeného; který je teprv na počátku všeho umění a vědění, který sám ještě neví, co chce. – Ty máš jen myslet na Tvoje zdokonalení, na umění Tvoje,

abys čím dříve něčím se stal a se smělym čelem někdy děvče o lásku požádat mohl. To jsou nyní jen fantasmie ničemné, které Tě odvracují od toho, co je a musí být hlavním směrem Tvého života. – Chraň se i budoucně míti s ženskými spolek, já Ti to radím upřímně, protože znám Tebe i ženské, a chraň se dokonce vstoupit s kterou v *užší spolek*; tím bys zavázal celý svůj život. Chraň také tělo svoje a drž se čistě, jen tak můžeš někdy hodným se stát hodného děvčete. To dokážeš nyní tím, když se budeš upřímně zabývat jen Tvým uměním a přísnými myšlénkami a čtením. Poslechni mě, nikdo na světě tak rád Tě nemá a mít nebude jako já; co Ti radím, radím Ti né pro mne, ale pro Tebe. – Táta je doma, službu posud nemá a je velmi mrzutý. Velmi se na Tebe zlobí, žeš udělal dluhy a zbytečné věci si kupoval. Povídal, že Ti pošle 5 f. KM, abys měl na cestu, víc že nemůže; – ovšem že on víc nemůže, ale když chce člověk něco udělat, musí se starat; k tomu ale táta není. Co bych já měla říct, když musím z těch pár zlatých, co vypíšu, nás čtyry živit, neboť nedostávám už asi 9 měsíců žádné příspěvky, – co bych měla já říct? Když já se starám, měl by se táta také trochu o to vzít, ale je to kříž, milý hochu! Já se také mrzím, že jsi zbytečných dluhů si udělal, ale myslím si, že touto škodou zmoudříš a považovat to budeš jako za vyučenou a že si vzpomeneš často, jak těžký je groš. Já bych ráda, kdybych našla nějakého dobrodince, který by Tě alespoň s málem podporoval. Uvidíme; mně samotné, dokud jsme v takových okolnostech, není to možné, a bůhví kdy se nám líp povede. – S tím vojskem to nech, buď rád, když nebudeš muset k němu jít. Otíka bych ovšem nebyla poznala, ale každý říká, že jsme si podobní, já myslím, že je Josefu podoben. Mohla by mi maminka, Aida, Gustav i Marie a Jacq poslat takové podobizničky, když nejsou drahé, a snad i Ty svou máš? Bylo by mi to divné, kdyby tomu tak nebylo. – Jaroušek chudák Tě také pozdravuje, a že abys mu ty barvy tedy poslal; bože, to dítě dělá mi strach. Dnes je mu zase hůř, včera bylo mu lépe. Podhorský Tě pozdravuje, šel ten týden do Vídně. Pan Mencl,

Šlenkertka Tě pozdravují. Také Hanušovic Tě pozdravují, jmenovitě Eminka, s kterou jsem onehdy na kus cesty šla. Je to nejen hezké, ale i vzdělané a hodné děvče. Jestli ty květiny pošleš p. Fialovi, tedy mu piš přitom a nezapomeň se děkovat za jeho všechna dobrá napomenutí; ono ho to bude těšit. Mohl bys mi poslat s sebou trochu semen, k setí do zahrady pro Pepu do Slovenska, něco pěkného, né ale mnoho. My Tě všickni libáme, a čekej *list druhý* co *nejdřív*! Já Tě poroučím do ochrany boží. Tvá milující

matka. —

Nevím nic, co Ti táta píše, ale spolehej na mě, jestli já Ti nepomůžu, táta ne, to víš.

A nepiš podruhé německy, to by bylo mezi námi nepřirozené, a cvik potřebuješ i v české řeči, což Ti přece musí být první! —

27/4 58. –

Milý Karle! Co mohu, to Ti posílám; mínila jsem ještě jednou tolik Ti poslat, ale kdybych se rozběhala, nemohla jsem si vypůjčit. Na neštěstí ani paní hraběnka ani Taxis tu nejsou, Kolovrat ještě neodpověděl a s druhými není nic. – Na štěstí jsem dopsala povídku malou *Chyže pod horami* – a za tu dostala jsem, co Ti posílám. – Nech Ti to Bůh požehná, je mně milejší, že Ti posílám peníze, co jsem si vydělala, než vyprošené. – Víc ale nemohla jsem z honoráru vzít, protože je činže a ze žádný strany nic není. – Byla bych radší bývala, kdybys byl jinám přišel, tam v Potsdamu a Sanssouci bude asi draho, kterakpak tam s 10 flor. vystačíš? – A bojím se i o Tvé zdraví, to není krajina pro Tebe. – Ale už je pozdě, jdi tedy s Pánembohem, kdož ví, k čemu Ti to nebude dobré; ale kdybys neměl se dobře, co se zdraví týče aneb jinak, nevaž se tam. Co bude mého možného, chci pro Tě udělat; já se ucházím, abych Ti odněkud podporu získala, dokud táta zase nějakou službu neb pensí nedostane. – Jen hned, jak tam přijedeš, piš, kde jsi, a pořádnou adresu. Já pošlu ty střevíce, a co se ještě shledá, do Žitavy, pan kmotr mi to převezme tam a dá to na poštu v Žitavě pod Tvoji adresou. A mně zase vezme ze Žitavy ty knihy sem. – Jaroušek, milý Karle, je posud nemocen a tak je špatný jako tenkrát u Geitlerů – vyhazuje silně a dr. Lambl říká, že nestojí za něho. – Vidíš, co já mám ustavičně za starosti a bolesti; jestli mi ale Pánbůh toho hochu vezme, nevím, Karle, – jak dlouho mámu mít budete. Mám už dosyta těch křížů. – Pozdravuje Tě a máš být zdráv, a děkuje Ti za ty vzory. – Prosím Tě, Karle, jen si šetř zdraví, pan doktor také řekl, abys mastě zahodil a jen to dělal, co jsem Ti psala, se studenou vodou. Poslechni tedy, to víš, že dr. Lambl šikovný lékař a že zná Tvoji náuru. – Táta se mrzí,

že jsi dluhy dělal, a skoro nechtěl, abych Ti co poslala, dej si tedy, Karle, pozor nyní, nekupuj nic, co nemusíš nevyhnutelně mít, a knihy raději si vypůjč, neboť knihy drahé jsou a nic za ně nedostaneš, když je prodat chceš. – Táta se také zlobí na Marii, že Ti ani starou košili dát nechtěla, kdyby měla srdce, řekla by Jacquovi, on by Ti zajistě něco dal. A babička také vyprat Ti už mohla, to by je už nezašlo; no já se jim poděkuju. – Na květinové výstavě jsme nebyli, byly prý tam jen kamelie nejvíc. Já nemohla od Jarouška odejít a táta nechtěl jít Fialovi říct. – Bendl je v klášteře spokojen a pozdravuje Tě, též Hansmann. Jura se oženil a je lékařem v Březnici, dostal bohatou, ale hluchou ženu. – Pan Šťastný je na smrt nemocen. Pan Rozum umřel na souchotě. – Slečna Žofie Rottova vezme si dr. Podlipského. – Pan Mencl dělá jen lustry a stal se tím znamenitým. Paní Šlenkertka je vždy stejná. U Špottů je veliký ústav na pískové lázně, a děti se jim rodí dost, mají už pět a brzy šest. – U Hanušů vše zdrávo a pozdravují Tě. O Pilzovi ani zmínky, bezpochyby že k nám nesmí. Marie slouží u Šlosrů a nevidíme jí žádný za celý rok. – Pan Vorlíček je v Nymburce na hlavní škole prvním učitelem, co mé radě děkuje. – U Fialů je vše zdrávo, Ema si vzala profesora Nováka do Olomouce. Anna je doma a Eda je jako úborek a prohání se po zahradě. – Zahrada společenská má jiný plán zase. – Albert po vyučení učil se řemenářství, ale zase se vrátil k zahradnictví; je starý blb. Krejčovic Tě také pozdravují; starý Čulda umřel přednedávnem; – také slečna Hlavsová Tě pozdravuje. – Ten můj obrázek Ti pošlu až později, až budu mít nějaký groš; máš-li svůj, pošli mi ho, ale útraty zbytečně si nedělej. – Zde vyšlo mnoho nových knih zatím, i básní, i já jsem mnoho napsala za ten čas. – V Sanssouci uvidíš mnoho umělecké krásy a můžeš se vzdělat. Půda tam někdy slovanská, ovšem dávno zněmčená. – Tedy, Karle, buď zdráv a jdi šťastně po dráze Tvé dále a hled, abys získal si vždy a všude úctu hodných lidí. Bůh Tě sproved! Táta Ti přeje též šťastnou cestu, líbá Tě i my všickni. – S penězi hled, abys vystačil, jak jen můžeš,

a dluhy zaplat' nejdřív! – Píš hned, jak na místo přijdeš,
a pár řádků třebaš i ze Sagan. – Ty knihy nech u Marii, ale
spakuj je. Líbám Tě mnohokráte v duchu. Tvá upřímná

matka. –

7-5-58. –

Milý příteli! Říká se, že „libánky“ či „medové dni“ jen první měsíc trvají, ale u Vás hádam budou celý rok trvat a snad i déle. – Ale byste přece jen neměl tak zlenošit byl a na celý svět zapomínat u té Vaší Emilie! Měl byste aj přátelům kusčok své lásky popřát, len tak chvílku, když Emilka při Vás není. Nuž to byste si měl vzpomenout, že jsou i v Praze lidé, kteří by zase jednou rádi od Vás něco čítali a slyšeli, jak se Vám v tom novém stavu vede a či jste zdrávi a tak všelicos! – A když Vy nic nepíšete, musím já psát, a ráda bych něco lepšího a veselšího, než mám před sebou. Ale cože, když se vede zle, nemůže se říct, že se dobře vede. – Jaroslav se mi o velkonocích těžko rozstonal. Znáte, že byl již dávno na prsa slabý, nyní ještě i silně roste – chodit musel přece do hodin – ven na zdravý vzduch málo, nuž to nemohlo jinak být, než že to zase vypuklo, dostal silné zapálení plic a posud leží a je velmi slabý. Tři týdně jsem mu dávala dnem a nocí studené obklady na stranu, dokud mu píchání nepřestalo. – Ale kašle a to mi dělá starosti. Doktor říká, jen ven. Jestli seženu tolik peněz, abych mohla na Slovensko, pojedu k Plošičovi, on má blízko salaše a se stravou se snad nějak srovnáme, jen dostanu-li pas – a bude-li Jaroslav tak silen, aby mohl ject. Né-li, tedy musím zde v Čechách s ním někam, ale nemáme žinčicu. – Ve fabrice, co muž byl, přestali dělat, je tedy zase bez služby a těžko co pořádného dostat. S pensí není to ještě v pořádku, jako všecko u nás račím krokem jde. Letos hodlá na Slovensko také profesor Krejčí se podívat s malířem Heroldem a Řezáč, redaktor Školy a života. Prosím Vás, pište mi! A jak ty vypísky? – Nemáte nic, já bych je *velice* potřebovala! Pozdrav milé paní, matičce i sestře i Vám. Vaše

Božena

Milý pane redaktore!

Přicházím k Vám jako k upřímnému příteli a prosím, kdybyste mi podobnou jako onehdy službu prokázal. Je mi to hanba, říkat o těch pár zlatých, co ještě dostanu, dokonce když na to ještě čekati museli, ale ty bídné moje okolnosti mne bohužel k mnohým věcem donucují, které se citu mému přičí. – Dostala jsem od Hála 15 fr. a obrázek Chyže pod horami bude as 1 1/2 archu obnášet, nepřijde tedy již mnoho, ale potřebuji peníze jako sůl, a protož chci Vás prositi, kdybyste jim chytrým způsobem na ruku dal, že je potřebuju, ale jako by to jen Vaše mínění bylo. – Mám činži platit, ševcová, která nám kolik let pracovala, jde z Prahy, musím jí 6 f. KM dluh dát, služka chce na šaty, do zastavárny interes 3 fr., v domě ani krejcar, a nemocného, který by posilu potřeboval. – K tomu, bohužel že tak říci musím, ani jediného člověka, ani v domácnosti, abych mohla říci: „pomoz mi nést“, v ničem. – Skrže vinu faktora v tiskárně zdržel se tisk pohádek, a když jsem přišla ty dni k Šálkovi, nechtěl mně dát napřed. Kdyby se bylo tisklo, byl by zatím jeden svazeček vyšel, jeden vysázen byl, a tak by mně byl musel na činži zase dát, což si vždy stát proto nechávám. – Já nemám napřed nic, než co jsem za exempláry dlužna, 15 beru, 15 dostávám, což mi vždy odpočítá. – Nedal mi tedy napřed nic, a tak mám novou starost s činží. – Chci k Nebeskému, ale on mi také nebude moct asi víc než 10 f. dát, protože když jsem viděla, že ho do tohoto svazku nedá, jsem ho nedodělala posud. Psala jsem na dvě místa o malou výpomoc, ale sotva co dostanu. Kdo rád dá, ten má dost jich, a kdo nerad, tomu těžko říct. – Neslušné je to, že Vám s takovými psotami se svěřuji, činím to proto, abyste mne nadržel za lehkovážnou, jak mne mnozí drží, kteří za onoho času někdy, za času slavných sbírek pro

českou spisovatelku, s cenou mázu piva přispěli, ale zato si přiosobovali právo nad mými vydajemi účty vést. –

Prosím, spalte list ten! –

S úctou a šetrností Vaše

upřimná

BN

8/5 58

Máte-li při ruce, buďte tak laskav a půjčte mi 1 f., a jestli Vám dá Hálek peníze, zrovna si to nechte.

25-5-58

Milý Václave!

Nevím, jak se stalo, že jsem to odpoledne teprv, když jsem Vám pohádky odeslala, rukopis Puškina dostala, mrzelo mne to, poněvadž jsem hned psát nemohla a do pohádek mohla jsem to připsat; ale byly už odneseny. – Byla bych Vám ty dni tak jako tak psala, ale dříve jsem nemohla, za jedno skrze Jarouška, potom mám práce plné ruce, a také abych Vám mohla říci jak s rukopisem. – Tenkrát, když jsem s ním stranu toho mluvila, byl zcela volen, když jsem mu řekla, že byste nežádal mnoho honoráru a v knihách nazvíce si ho vybral. – Nyní, když jsem mu tedy rukopis, jak sám byl žádal, [dala], neřekl sice, že to nechce vydat, ale že nyní nemůže – že nemá peněz. Dost jsem mu domlouvala, ale on vždy jen, že nyní nemůže, chci-li to ještě nechat a po nějakém [čase] přijít, že by mu to potom možno bylo. – Dilem je pravda, že nemá peněz, neboť nemohu ani 5 fr. od něho dostat; nechávám si u něho vždy činži stát, a to mně nemohl posud dát. Příčina je to, že zvětšil sklad, nový hudební zřídil a nyní mu po lipském trhu směňky vypadly. – Jak to tedy mám udělat? – Chcete s tím ještě čekat, nebo se mám zeptat Kobra nebo Domenikusa? – U tohoto by mohl Čejka dobře působit, s nímž bych promluvila. – Ale až budete psát, pište přece jen, mnoho-li žádáte honoráru, to je potom jedno, co si za to vezmete. O rukopis, kdybyste ho tedy nechal ještě ležet, starat se nemusíte, to víte, že je u mě dobře schován. – Nyní o literatuře. Ta se u nás rodí, zvlášt básně, jako prašivky - houby neřeknu, neboť některé houby jsou dobrý, chutný, ale to se nemůže říci o všech básních českých. Básně Nerudovy, Hřbitovní kvítí – jsou dosti hezké, je to trochu heinovské. Hálkův Alfred zavání tuze Máchou, ale má krásných i svých myšlének, bujnou fantasií, ale potřeba

mu ještě i uhlazenosti řeči a vůbec ráznosti. – Ale to ostatní, Pflieger, Lešetický et comp. je smet a vrchol všeho neřádne básně a balady, co Lešetický nyní vydal, to je ta největší sprostota a samý čert a peklo. No to se podívíte. A Lešetický je suplentem místo Rozuma, pokorný služebník Marešův, přítel Štulcův a nepřítel všech přepjatců – on prý ukáže Čechům, jak se mají dělat písně a balady, na základě národních pověr! – Věnoval je Čelakovskému – to je na mou duši ironie, div aby se v hrobě neobrátil! Ještě vyšly některé básně, od Košína tuším, ale všecko slabé, mdlé. – V próze je to také tak; – Sabinovy romány chválí Frič, ale nikdo jiný, já je nečtla – ty ostatní naši spisovatele znáte beztoho. – Na sv. Jana vyšel jarní almanach *Máj*; titulní obraz je podobizna Máchova, kterou obdělali ze sv. Jana Křtitele, někde u Litoměřic nebo kde, jemuž byl Mácha modelem. Ale ta podobizna je nejpěknější ze všeho! Je to rázná, krásná tvář, zvlášť oko a čelo! – Škoda ho! – K tomu je životopis jeho. Básně jsou od Friče, Háлка, Nerudy, Heyduka, „paní Fričové“, Žofie Rottové (nevěsty dr. Podlipského), od Mayera a j. Některé jsou hezké – ale v mnohých jsou jen šibe[ni]ční fantasie. (Růže na Kriváni je moje idea, kterou jsem Fričovi sdělila dle národní pověsti slovenské.) – Próza je též míchaná, velmi dobré a špatné. Od Friče Všední život není vlastně nic. – Přívozník od Háлка sprostá řeč (à la Pravda), Notice novinářské od Nerudy dobré, vtipné. Kříž nad Petřínem – a Znovuzrození (od Karolíny Světlé, tuším Háłkového ideálu) – také ne mnoho. – Fantasie mladého děvčete, ale není to jádro! – Četla nejspíš Tyla, ale sloh si neosobila. Od Jana Palackého popis Sydenhamu – a od Boženy Chyže pod horami, národopisný obrázek, který se prý chválí, jak p. Rieger řekl. Ale tolik chyb tisku je v ní, co Boženu mrzí, ku př. místo byštu (bystu), Hola baba – hola Baba, o votochu – na votochu, portičku – partičku, zámky a kraje – zámky a kroje, bílé její tělo – bílé její čelo. – Národní pohádka od K. E. Miletínského (vulgo Erbena). Vydání je sličné, menší je než Lada a Perle. Barák je redaktor dle jména a že dal na to 400 fl.,

co zase Dominicus na se vzal, – vlastně je to ale Hálek, Neruda etc. – Frič. – Ta slečinka, co jste ke mně poslal, mě vždy v sukni natrefila, ačkoliv včera odpoledne tu byla. – Nikam jsem nešla a já jsem ráda chomót. Jarouškovi je líp, už byl jednou na procházce, ale je velmi slabý. Dorinka mele pilně frančinu. Karel je v Sanssouci v královské zahradě za pomocníka. Můj muž je od velkonočních svátků již zase doma, protože přestali ve fabrice pracovat a málo peněz mají. – Hledá si něco jiného. Já se mrzím, starám, pracuji, bídy mám dost – a radost žádnou ani naději, že by kdy lepší bylo. – To je moje živobytí. – Půjdu někam ven letos, musím s Jarouškem, nevím však ještě kam. Polda mi dávno už nepsal; ale Moravské noviny jsou dobré. – Chci mu ty dni psát. – Starý Opic umřel, to bude nyní flóra okolo Prahy mnohem bujnější! – Tedy píšete brzy zase a buďte zdráv. – Pospíchám. Máj stojí pěkný 1 fr. 30 kr., v obyčejné vazbě 1 fr. Vorlíček tu byl o svátcích – frač, glacé – a pravou profesorskou tvář! – Děti Vás srdečně líbají i můj muž Vás pozdravuje, taktéž Šlenkrka. Pan Mencl je jako bečka a dělá výlety. – Teď jel do Teplic se podívat (a chtěl si koupit svazek vurstů, protože prý by tam třebaš nic nedostal, když se mnoho lidu sejde) – pro Vás jen to píšu – on je mimo to hodný chlap – ale – ale –

Vaše stará B

Panu redaktoru Máje!

Když jste u mne povídku pro Máj objednali, řekli jste, že mně dáte za arch 20 fr. – Na můj dotaz, mnoho-li as rukopisu chcete, řekli jste 1 1/2 archu, a byť i o jeden dva listy více bylo, že vadit nebude. – Znáte, že se nedá látka spisovatelská dle míry neb váhy odměřovat, aby nebylo ani více ani méně, – tak se i Chyže pod horami – delší stala, než jsem mínila. Jeť tisku dva archy bez dvou listů, za něž mi přijde 37 fr. 30 kr. Na to jsem dostala 25 fr., přijde mi tedy ještě 12 fr. 30 kr. – Prosím, kdybyste to co *nejdříve* zapravili, neboť jsem u velké nesnázi.

S úctou

Božena Němcová

19-6-58. –

V Praze na Jana. 24-6-58.

Milý příteli!

Kdybyste Jáňko byl, přála bych Vám dnes, přála bych Vám dva kluky naraz, ale že nejste Jáňko, přeju Vám čím skuoreji jednoho, aby Vám k uplnému štěstí nic nechybělo. Dá pánbuoh, že bude aj to! Děkuju srdečně za list i příspěvek k historii handělčanů, je mi to velmi vítané: *Živu hádám už máte?* – Byla to jen hloupost expeditorova, který nevěděl, či to má poslat nefrankované, an jste mu nic skrze to nepsalí, ani vykázaných na porto 36 kr. neposlalí. Až podruhykráte pošlete *na mě* peníze a já Vám to zapravím, abyste to hned dostali. –

Milý příteli, poslední časy byly zase pro nás velmi smutné; nevím věru, cože to s námi, že nás tak neblahý osud nepřestává pronásledovati. – O velkonoci rozstonal se nám Jaroslav na smrt. Dostal silné zapálení plic, a beztoho od mládí na prsa slabý, byl u velmi velikém nebezpečí. Tři týdne jsem nepřestajně, aniž bych se svlékla byla, studené obklady mu dávala, až to píchání pomínulo, neboť znáte, že nyní doktoři krev nepouští ani pijavice nesází a jen studenými obklady léčí, přičemž pacient alespoň tak neseslábne. – Když mu píchání přešlo, dostal ošklivý kašel a vyhazoval silně. – Ležel přes dva měsíce; nyní ovšem zase chodí i po venku, nekašle, dost se zase studeným koupáním sílí, ale cože, měl by přece jen ven a zůstati venku celé léto, ale stojí to peníze a těch není. – Já jsem od té doby také ustavičně churavá; né abych ležela, ale cítím se náramně slabá a bolí mne v játrách, potřebovala bych také zdravý vzduch a trochu ulehčení těch starostí. – Muž byl v cukrárně jedné, as tři hodiny od Prahy, dostával 400 fr., ale cože, byl tam čtvrt roku a přestali pracovat, nebylo peněz. – Nyní je od velkonoc doma, a jakkoli se uchází o místa, seč jest, nemá doposud, co by přece k obstání bylo, neboť vše se

přijmouti nemůže. Od té pensí živi být nemůžem, to leda jemu stačí – a tak vždy a vždy jen na mě všechno čeká. Pracuju od rána do pozdní noci – sotva ven vyjdu – co se naškrábu, než arch napíšu, a potom dostanu za to pár zlatých, na které ještě čekati musím. – Celý rok a celé jaro jsem se těšila, že se k vám na Slovensko letos podívám, dobrý Plošič mne zval, abych jistě přišla i s Jaroslavem a že kvůli nám o jednu krávu více koupil, a že jestli nepřijdu, zaplatit mu ji musím! – I myslila jsem jistě, že budu moci ject, už skrze toho chlapce, neboť myslím, že by se tam uzdravil, celou zimu jsem se o to starala, abych pár zlatých sehnala na cestu, ale uspořit není možná, stěží to stačí, co vydělám, vypůjčit není nač a pan Darmodal umřel a nezůstalo potomků. – Kdybych byla německá spisovatelka a řekla kněhkupci, aby mi dal na cestu, že všechno, co napíšu, jen jemu dám, zajistě by to udělal, jako to v Němcích a v Anglicku nezřídka se stává, ale naši nakladatelé nemají té energie. Jsme bídáci, milý Gusto! Všelike ty trampoty byly vinny, že jsem ještě o handělčanech do Živy nepsala; ale se už k tomu mám, a prosím Vás, jestli tam zase pro mne něco máte, kdybyste mi to poslali. – Chci vůbec vše, co jsem po Slovensku viděla a slyšela, a některé ty pověry a obyčeje, zkrátka vše bych v malých obrázcích podala a v osobité knize, tak se mi to rozpraší v těch časopisech a je to pro mě škoda. – Bude nyní vycházeti *Konversační slovník*, při němž nejčelnější spisovatelé se zúčastňují. Dr. Rieger je redaktorem. – Bude to dílo potřebné, ale také nákladné. – Nyní se to zase v literatuře hýbe, ale jenže je mnoho planého. – Starý náš táta Purkyně stane se jak slyšet rektorem magnificem. – To je neunavný duch! – Celý den jen pracuje bez ustání. – Co on má těch zkoušek a přednášek, a nevynechá den, aby nebyl v průmyslové škole večer, kde je direktorem, a nyní mu chudákovi ještě ten zlatý řetěz na hrdlo pověsí s povinností figurovat při každé promoci! – Ty Vaše pozdravení ho těšily. – Umřel mu vnuk malý, kterého měl velmi rád; hrál s ním jako dítě. – Pověsti dostanete 8–9 najednou, 10 bude poslední, ale mi chybí dvě

pověsti, abych měla dost. – Či nemá pan Ferjenčík volákú? – Vždyť on tuším také Rimavskému psal? – *Alespoň jednu*, když né dvě. – Chaloupkovi jsem psala též, i on mně psal. Poslal tu starou píseň, dala jsem ji do Musejníka. – Nemáte v Brezně staré památky žádné? – Máte starý kostel, né? A co po městě? Měl byste někoho k tomu mít, aby se to sbíralo, a dejte to do Památek archeologických, co Matice vydává, jako Živu. – Chtěl vás letos profesor Krejčí s malířem Heroldem navštívit, Krejčí co geolog a Herold co malíř krajin, aby se podívali na tamější kraje. – Krejčího zajímá zvlášt čedičové středohoří Buku. – Ale slyšel Krejčí, že tam letos cestuje společnost geologů od vlády poslaných, nechtěl jíti, aby se mu to nepokládalo za vtíravost, an též do Buku jdou. – Nechali to na druhý rok. – Tedy jste se už v tom manželském stavu hezky usadil; pravda, že jen tenkrát hezký, když trvají, jak píšete, medové týdny až do smrti, když ale zpočátku med a potom jed, – to je nič! – A či zase letos cestovat budete, máte s kým? A mamuška a Petronka, čože robí, či jsou zdrávy? Škoda že nemohu k vám zaject letos! No musíme čekat času jako hus klasu! – A cože pan farár balogský, má zase pěknú kuchárku? – Že službu vzkazují, i panu Chaloupkovi brezenskému aj Frau v. Chaloupka. – A či má ještě Visionen? Věří ještě na Geistererscheinungen? – A pan Tibelly píše, či maluje? – Nachže jich všech pozdravujte, aj pana Ferjenčíka. – A Vašu milou ženu líbejte odo mňa, veď ono jí bude milejší od Vás bozkání než napsané, ingústem pošpiněné – od neznámých úst. – Těším se, že mi budete záhy psát. – Můj muž aj děti aj já Vás co nejsrdečněji pozdravujem! Vaše upřímná přítelkyně

Božena

V Praze 25-6-58

Stala se mi nehoda; když jsem měla tři stránky napsané, převrhla jsem na list kalamář. Jedna půla zůstala čistá, bylo mi ji líto přepsat, tedy na samých kusech psaný list posílám.

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Gustav Zechent-
ner / k. k. Bergarzt / in / Bries / (Sohler Komitat) / in
Ungarn / pr. Neusohl.

Velectěný pane a příteli milý!

Mile překvapil mne list Vašnostin; myslelať jsem, že jste na Boženu již pozapomněli, a ono tomu jinak. – Odprošuji Vás tedy. – I já kolikráte myslela jsem, či ty listy někdo nelapá, neboť i z jiných stran mi psali a listy mne nedošly. – Nuž ale nyní je to zase v pořádku. –

Předně tedy o záležitostech literárních. Psali jste mi, abych tu píseň paní Jeřábkové do almanachu dala; – odpuste – dala jsem ji do Musejníka. Za jedno je to vzácná památka a v takové beletristické knížce by se ztratila a nedošla náležitého uznání a povšimnutí, za druhé by se tak věrně neodtiskla, jak si přejete, to já znám ze zkušenosti. – Myslím konečně, že nejste slibem paní Jeřábkové zavázán; ona také nouzi o rukopisy míti nebude, ačkoliv bych přála, aby alespoň některý ze Slováků do našich listů psal a při literatuře se zúčastnil. – Píseň bude v čtvrtém svazku Musejníka, poněvadž třetí již skoro dotíštěn.

Čís. 2. Nápis na zvolenském zvoně mínili jste abych panu Šafaříkovi ukázala, ale starý pán je nyní často churav a skoro jako hypochondrický, ani rád návštěvy nepřijímá; šla jsem s tím k Hankovi. Jak se na to podíval, hned řekl, že je to písmo převráceně lito; znamená to *Ave Maria, gracia plena* – ostatních pět liter je stažené *ora pro nobis*. – Ukážu to ještě Erbenovi a pak dám do *Památek archeologických*. – Věřím ráda, že mnoho písemných památek staroslovanských po Slovensku bude; bylo by záhodno ohlédnouti se po nich, jakož i po památkách řecké cirkve. Alespoň zmíniti by se mělo, kde a co doposud je, aby v zapomenutí a k zmaření časem nepřišlo. – K tomu hodí se velmi dobře časopis ten archeologický. – Dala jsem do něho také zápisky o starožitnostech slovenských, kteréž mi od dr. Reusze k volnému upotřebení dány byly. – Sestavila jsem to; neboť měl v tom mnoho o starožitnostech Němců severních, jež k věci ne-

patřilo. Bylo to ve dvou svazcích a velmi se to starožitníkům líbilo i přání vzbudilo, aby se více po Slovensku sbíralo a v každém kraji alespoň jednoho muže, který by si to na starost vzal. – Také Hrádek hornolehotský jsem popsala (ale já sama) a k tomu přidala. – Snad račte časopis ten znát? – Jestli né, povím krátce, že vychází pomocí Matice, čtyry svazky šestiarchové v osmerce, s třemi rytinami při každém svazku, čtyrykrát za rok. Údům Matice dává se za roční předplacení 1 f. 30 kr. KM; kdo není údem, za 3 fr. KM. Vychází již třetí rok. – Vydání je velmi čisté a úpravné. – Pište mi, Vašnosti, *máte-li ho či nemáte?* – Chci tam nyní dát popis Svaté Hůrky u Radváně, pokud a co o tom jsem dovéděla se. – Přiloženě posílám nástin Hrádku, jakž ho syn můj dle Reuszového výkresu obkreslil, ačkoliv se mi ten nezdá být věrný. Na červeně naznačených místech míní Krolmus, jehož jsem se stranu Hrádku ptala, že byste měli kopati, alespoň v tom okolí. – Privil mi, že na vrchu vždy jen obětiště bývá, ale při dole, zvlášt kde voda je, že bývá pohřebiště. – Též na jména polí, vod, studánek, vrchů pozor dává, a na místa, o nichž lidé mluví, že tam straší, že vidívat tam černého psa, kobylu bílou a podobné věci, – na takových místech když kope, nikdy nadarmo. – V teorii je Krolmus přepjatý, ale v praxi není nad něho, věru on zdaleka pohřebiště pozná, jak by je čul. – Udělejte si tedy, Vašnosti, dle toho nějaký plán a kopejte. –

Čís. 3. Co se týká slovníčku slovenského, mluvila jsem stranu toho s panem Nebeským, redaktorem Musejníka, a on řekl mi tolik: když by Vašnosti zpracovali ho chtěli, abyste tak učinili, sem ho zaslali a že by ho Matice vydala co zvláštní knihu. – Tolik vyřizuji a sama prosím, abyste se, Vašnosti, po chvílích v práci tu uvázal, neboť je to věru velmi potřebná věc a Vašnosti nejsnadněji k vyvedení, an již sbírky k tomu máte. –

Jestli jste, Vašnosti, nečetli, co Hanuš napsal z ohledu otázky hlaholsko-kyrilické, mohu tím posloužiti, a sice: I. *Sv. Kyril nepsal kyrilicky, než hlaholsky.* – II. *Zur slavischen Runenfrage, mit besonderer Rücksicht auf die obotriti-*

schen Altertümer, so wie auf die Glagolica und Kyrilica. – Píšte jen, či to žádáte, a pošlu to, když Vás otázka, s níž si nyní mnohý hlavu láme a lámati bude, zajímá. – Študuje zde Slovák, který vystoupil z bystrického semináře, i velmi naříkal, jak se i mezi kněžstvem katolickým, a dokonce v seminářích, maďaromanie vzmahá, podporovaná od biskupů, – a co národního, že se utlačuje, a ve školách němčina a jen němčina! V Bystřici, jak slyším, děti ani slovensky promluvíti nesmí; a to české učitelstvo, z desíti jeden poctivý, lidé, kteří u nás té nejmenší vážnosti nepožívají, ti se u vás roztahují! – Však to u nás není lepší, máme my také zlých vředů, které nás bolí a tlačí při každém pohybu. – Naše novinářstvo je nanicovaté, ani za mak samostatnosti nemá. – Nejlepší, nejspravedlivější je *Österreichische Zeitung*. – Warrens redaktor je hodný chlap a list jeho má vážnost i u vlády. – Ostatní se řídí dle větru, kam fouká, tam se obrátí; všickni poníženi služebníci.

Co nejdřív Vašnosti 8.–9. svazek pověstí odešlu. – Mrzí mne, že je tisk tak nečistý, ale za to já nemohu, jaké písmo nakladatel poručí, takové dají v tiskárně, a na neštěstí měli to drobné písmo staré už. Mohu si mysliti, že nejste, Vašnosti, s tou slovenčinou spokojeni, ale já to o své vůli nedělala. – Rukopisy dvanácti povídek, co mi poslali Reuszovci, byl skoro každý jinak psán, Rimavského pravopis jsem také dát nemohla, a proto žádala jsem pana Hattalu, aby mi v tom nápomocen byl, kterak a podle jakého pravopisu slovenčinu psát, aby tomu i děti snadno rozuměly, poněvadž lektýra pohádková nazvíce do rukou dětí přichází. – Kterak mi to pán Hattala udal a zpočátku i koregoval, tak jsem to nechala. – Je také mnoho chyb tisku, poněvadž sazeči ustavičně s češtinou si to pletli a nejednou i po korektuře zase zmátli. – Ráda bych ještě 10. svazek, aby liché nebyly, a nemám už jen čtyry malé pověsti; mnoho stejných variantů a stejných s českými nerada bych dala, a proto se mi nedostává rukopisu. – Jednu mám od Reusze, Svetovládny rytír, velmi pěknou, ale není dokončená, tedy ji nemohu dát. – Vašnosti s tím obtěžovat nechci, ale stará Chrbantierka

bude jistě některou ještě vědět a Katuška by mi snad jednu neb dvě napsala, jak je ona povídati čili lépe „rozprávěti“ bude. – Avšak si nechci ničehož předpisovati, může-li to byť, bude mně milé, nemůže-li to být, musím hledět, abych doplnila svazeček *doslovem*, v němž říci zamýšlím, co mne k tomu přivedlo, pověsti ty vydati, od koho a kde jsem je sebrala. –

Za vyjasnění rozličných těch obřadů velmi Vašnosti povděčna zůstanu. *Má mládež některé zvláštní písně, když jdou na oziminy?* – V Trenčíně na Jiřího den chodí *děvčata jen* na oziminu i do lesa, volající: „Húr, húr, svatý Jur, nedávaj mně vdovca, ale daj mládenca“, – a jedna druhou vozí na kolečkách a říkají: „Kdě mňa vezeš?“ „Na oziminu, abys bola narok gazdinou!“ – A v noci pozdě přijdou domů, přinesou trní a chrastí a to naházejí před dveře mladým šuhajům, kteří zase ráno na baby číhají, aby jim to odnosily. Dala jsem nyní do Musejníka obrázky z Uher *Ďarmoty a jeho okolí* a chci nyní pomalu sestavovat vše, co jsem na Dolení zemi i na Slovensku viděla a sebrala, v jednotlivé obrazy a vydat to co samostatnou knihu. – Budu Vás, Vašnosti, o Vaši poradu mnohdy muset prositi a doufám, že mi neodepřete, když se na Vás obrátím? Těšila jsem se celý rok, že letos na Slovensko se podívám, ale naděje zmešla, jako tak mnohých jiných nadějí. – Pensí mého muže 350 fr. stačí pro něho, jak živobytí zde drahé; – službu privátní těžko dostati. Byl nyní ve fabrice na cukr, ale přestali pracovat, a musel tedy s jinými vystoupit. Nyní hledá službu u společnosti železodražní, an je to tam nejjistší; nevíme ještě, jak to dopadne. – Tak leží vše na mých ramenou, vlastně na mé hlavě, co vydělám pérem, to máme, od toho žijeme; kdo zná stav české literatury a skrbci nakladatele, snadno pomyslí, jaký as literát vede život, a dokonce musí-li se o kolik hlav starat. – Ale což platno, i vo Vjedni ludia bjední! – Zjara rozstonal se nám k smrti syn nejmladší; beztoho slabý na prsa, dostal zapálení plic a ležel přes dva měsíce. Je mu zase lepší, ale měl by ven. Proto byla bych ráda na Slovensko jela, Plošič mně nejednou psal, abych

u něho třebas rok byla, – ale cesta, a dokonce za dvě osoby, mnoho stojí a peníze jsou drahé. – Musíme tedy čekat, až dá Bůh lepší časy, a těšiti se zatím vzpomínkami! Nezapomenutelné zůstanou mi doby, které jsem na Slovensku strávila, zvlášt pobytí ve Vašem milém domě, kde jsem se jako doma cítila. – Tak živě vidím před sebou dům váš se všemi Vámi, jak v něm řídíte, jako bych Vás tu měla před sebou! I na tu starou mačku kolikráte jsem vzpomněla, či ještě žije? – Mnohonáctekráte šla jsem v duchu s Vámi k babičce – již dej Bůh lehké odpočinutí – na Březinu, na Hrádek, na salaš, kde jsme tak nemile baču překvapili. „Eh tri sta bohou, – pán farár!“ Jako bych ho slyšela! Kdožpak vzpomněl ve škole na Boženku? – Jsem tomu ráda, že tam mám jmenovkyni, alespoň ta blízká Božena připomene někdy na vzdálenou! – O provdaní slečny Luisy psal mi dr. Zechentner, nyní také již vážný manžel! –

Právě mne navštívil p. Hattala; i ukazovala jsem mu Vašnostin list a četla, co o Igoru píšete. Pravil, že by i jeho přání bylo, kdyby to lépe mohl objasnit, ale původní rukopis shořel, a tudy jen opisy jsou; a těm původním opisům ani mnozí Rusové nerozuměli a chybný na mnohých místech smysl podložili. – Všeobecné mínění je, že p. Hattala nejjasněji Igora podal; však to tuším v předmluvě k Igoru, jestli ho máte, praví, proč nebylo možno více ho objasniti. – Dal mi pro Vašnosti dva sešity *Mnich Chrabr*, – které pošlu s pověstmi pod křížovou obálkou. – Mám také vyříditi od něho uctivý pozdrav. – Četl mi kritiku proti Šemberově *Historii literatury* – je ostrá. Bude v Musejníku. –

Vyřídte prosím pozdrav všem, kteří si na mne vzpomínají, zvlášt pak srdečný pozdrav choti Vaší a Katušce. – Škoda že je Praha tak daleko, mohli byste ji na čas sem dát. – Odpuste, že jsem Vám toho tolik napsala; – víte, ženská se nezapře! –

Budte zdrav a pamatujte na mne! – S úctou a šetrností
Vaše upřímná přítelkyně

Božena

V Praze dne 30–6–58

Milý příteli!

Pozdravuju Vás. List, knihu i peníze 3 f. 36 kr. jsem obdržela. Druhý den šla jsem předplatit p. Kozelnickyho na Posla z Prahy. – Předplácí se za celý rok i s poštou na 10 svazků 3 f. 20 kr., na půl léta za 5 svazků 1 f. 40 kr. 10. juli vyjde šestý svazek, první druhého půlletí. – Když jsem přišla do Museum, abych Vás a p. Čipkaje na Živu předplatila, pravil mi domovní, že jste oba na celý rok předplacení na Živu, že jste 6 fr. KM poslali a že se tu nejednalo o nic jiného než 36 kr., které se přiráží na porto, když si ale porto sami platit chcete v Brezně, také dobře. – Údům Matice dává se Živa v předplatní ceně 1 fr. 30 kr., s poštou 2 f. 6 kr.; – kdo není údem Matice, platí na celý rok 3 fr., s poštou 3 fr. 36 kr. KM. Půlletní předplacení se na Živu nepřijímá. – Budoucí dva svazky pošlou se Vám pod jednou obálkou, můžete platit každý polovic. – Po zaplacení předplatného 1 f. 40 kr. na Posla zbylo mi 1 f. 56 kr. – Mám Vám je poslat, či co s nimi? – Na předplacení dvou exemplárů Živy by to bylo i málo. – Píšte tedy záhy, abych věděla dle čeho se spravovat. – Snad jste chtěli Živu pro někoho jiného na Vaše jméno? – Za pověsti srdečně děkuju; jsem tomu ráda a těším se z toho, že chtějí Slováci ve sbírce pokračovat, více se těším z toho než Slováci nad mojí vydáním, jak z předmluvy vidno. – Ráda bych věděla, proč by to mělo Slovanstvo znectit, že Češka vydala a do bratrského jazyka přeložila pověsti slovanské, jež Slováci ještě vydané nemají?! – Pročpak se neozývají o to, když Němci pohádky slovenské do svých sbírek shánějí, které také ještě nikde tištěné nejsou ve – sbírkách Slováků? – Ida z Düringsfeldu, německá jedna spisovatelka, cestovala dvě léta v Dalmácii, sbírala pověsti, pověry,

písně lidu, obyčejě a letos to vydala ve zvláštní kníze. Dalmatinští vlastenci všude jí byli nápomocní a ze sbírek svých jí pomůckami přispěli; pranic se tím necítily uražení, že Němkyně o nich vydá, co by sami vydati měli; a u té Němkyně je to pouze industrie. Mě pohání vyšší účel k sbírání národních poesí než industrie; užitek, který mi z prací spisovatelských vyplývá, je po čertu skrovný, dokonce při pověstích, to mně ale nevadí při dalším u věci té pokroku. Zdá se mi ale, jako by i mnozí Slováci mysleli, že to byla jen industrie a že jsem je, po česku pravíc, oklamala. – Mínění moje, jak sám víte, nebylo zpracovati je tak, ale nechati je slovenské, když se ale báli nakládatelé vydati je skrze odbyt, zpracovala jsem je dle rady profesora Hattaly a mého zdání a přidala k nim i oné, co jsem sama sebrala i dostala z Bystrice a odjinud. – Všech je 65, od Reuszovců 11, Rimavského sbírka 10 obnáší, je tedy *mých nejvíc*, co jsem sama sebrala. – Sbíрку tu byla bych vydala, i kdybych nebyla od Rimavského dovolení k překlada ani sbírku od Reusze dostala, ale později, až bych byla více ještě sebrala. A abych si vydala slovenské pověsti, když je sama seberu, neohlížejíc se na to, či se to Slovákům líbí nebo ne, to mi ani císař pán nezabrání, to je svoboda spisovatelská, použití a sebrati, kde se co dá. – Já psala Reuszovi, že nemožno, abych je v slovenčině vydala, že je tedy přeložím a původní rukopis jim pošlu, aby je měli, kdyby je chtěli někdy v původním jazyku vydat. To jsem také udělala. – Tím, co praví v předmluvě: „jen z té jediné příčiny že je vydávají, protože já je vydávám a aby svět nemyslil, že je nechtějí neb neumí vydat,“ – tím si neudělali páni vydávatelé velký kompliment. Když vyšel první svazek Slovenských pověstí od Rimavského, to bylo v r. 1845 – od té doby uplynulo 12 let; proč si nevzpomněli páni spisovatelé a sběratelové pověstí, že by to byla svatá jich povinnost a ke cti jim sloužilo, aby je vydali, za celých 12 let? – Či jim bylo třeba čekati na takovou pohnůtku? – Či to nejsou ti samí spisovatelé, co tehdáž byli? – Či jste vy narodomilcové slovenští tak skrbli byli, že jste nechtěli

rok po roce alespoň na jeden svazek obětovati, když se už nakládatel nenašel? – Či jsou lepší časy? – Všecko je to, jak to bylo, ani ta zlá léta neuškodila, jen energie chyběla. – Ale nyní, když jsem já vydurila zaprášený poklad a zapomenutý z Reuszové komory a použila ho, nuž se zdá Slovákům, že je to pro ně nečest! Co nejdřív vyjde i 10. a poslední svazeček pověstí (pošlu Vám tři pojednou); v tomto posledním dám doslov, kde vysvětlím, jak a kterak jsem k těm pověstím přišla a proč jsem je tak a nejinak vydala a odkud kterou mám, abych se i já před světem ospravedlnila. – Chtěla jsem to dát do Světozoru, ale profesor Hattala mi to vymluvil, že vraj to Slováci len tak hrubě povídali, ale to tak nemyslí! – Po slovenských budou následovat srbské, slavonské, korutanské a rusinské a snad i ruské některé. – Dostala jsem rukopisy, také *netištěné* ještě, z Korutan a Slavonska. – Nehněvejte se, že Vám trochu nahněvaná píšu, Vás se to netýče, Vy mne znáte, že mně Čech jako Slovák a že si vážím a miluju vše, co u vás dobré a krásné, jako své vlastní a takový znik a zdar ve všem přeju Slovákům jako Čechům. – Píšu to jen Vám a později budu jen Reuszovi psát, až jim pošlu poslední svazečky pověstí, – které si oni asi vyobracali na vše strany a potom za pec hodili jako nějakou planou smet! – Řeč je v těchto pověstech čistější než v Rimavském, a přála bych, aby měly hodný odbyt; jak ten není, musí každé takové podniknutí v zárodku zhynouti. Budu hledět, aby se i zde předplatitelů sehnalo. –

Jaké to jídlo *demikát*? – Letěl jako *blyskavice*? Hvězda, či blesk, či *Irrlicht*? – Listy naše se minuly posledně; či jste dostali můj? –

Jak je u vás povětrí? U nás sucho, takže v některých krajinách žádná pšenice nebude. Žito se povedlo, proto ale na múce i pečivu připlácí. – Dobytek již tu zimu v mnohých krajích hladem kapal, letos bude ještě hůře; kde jsou pišcité půdy, tam není pražádná úroda. – Jste zdraví všickni? – Pozdravujte všech, aj mamušku, Petronku, aj ľubou Vaši ženu, aj sebe samého; *píšte, co s tím 1 f. 56 kr.!*

Pozdravuje Vás i můj velkomocný, ale málomožný pán.
Budte zdrav! Vaše

upřimná přítelkyně

Božena

6-7-58

[Adresa:] Sr. Wohlgeboren / Herrn, Herrn *Gustav Zechentner* / k. k. Bergarzt / in / *Bries* (Sohler Komit. Ungarn / pr. *Neusohl* / *Bries*.)

276. KATEŘINĚ LAUERMANNOVÉ-PETROVIČOVÉ -
11. července 1858

Drahá Katinko!

Prosím Tě, vzkaz neb napiš mi adresu na p. knížete,
a přidej spolu, *smím-li už psát*. Nehněvej se, že Tě obtěžuju.
Tvá upřímná

Božena

11-7-58

[Adresa:] Paní / K. *Lauermannové*. / *Zde*. /

P. dr. Hanušovi. Redaktoru Kritische Blätter. –

Dostala jsem ty dni opět jeden svazek pověstí slovenských *darem*; an mám jednoho dosti, posílám zase Tobě jeden v dar. – České pohádky jsem Ti lístkami proložila a leckdes něco připsala, mimo co napsané bylo. – Nevím, bude-li to moct tak zůstat. – Až vyjde nyní 10. svazek mých pověstí, mohl bysi zmíniti se ještě o nich v Kritische Blätter a spolu o těch nových slovenských. Ale nepohaň mne, kde bych to nezasloužila; užitek z toho beztoho nemám, alespoň kousek uznání. – Za tisk a špatný papír ale švihni Šálka, on to zaslouží – – špinavec. – Ale dříve nepíš nic, až po vyjití 10. svazku, kdybys i chtěl se zmínit. – Kritiku Ti přinesu *co nejdřív*.

Božena

13.7.58

V Praze dne 19. července 858

Milá paní švagrová!

Pozdravuju Vás srdečně i pana švagra a děti Vaše a děkuju za přátelskou hostinnost, kterou Jaroslava u sebe chováte a ještě chovati chcete.

Ačkoliv jsem tomu ráda, že zůstal, obávám se přece, aby se Vám nestal obtížným, neboť si mohu myslet, že budete až nazbyt práci zanešení. – Děkuju také za laskavé pozvání na pouť; ráda bych přijela zajisté, kdyby mně všelicos nevadilo, anebo kdybyste bydleli ve vesnici. Zde v Praze mohu celý rok v jedněch šatech chodit a nikomu to nebude divné. – Cizí si mne nevšimnou a známí znají moje okolnosti; tak to ale není venku. Kdybych přišla k Vám, věděli by lidé hned, kdo jsem, a zajisté si mne všimají, a lidé soudí vždy více podle zevnějšku, jak člověka vidí, za to ho mají. – Na parádu jaktěživa jsem nedržela, ale spořádaný slušný oděv je patřičná věc; bohužel ale my ty poslední nešťastný léta zrovna říci na mizinu přišli ve všem. Mnoho věcí muselo se v čas nouze prodat, muž chudák sám sotva živ byl z toho, co měl, můj výdělek také nestačil na všecko, a tak jsme se pomalu ze všeho strhali.

Když někdy groš zbytečný se dostal, musela jsem na děti pamatovat, aby čistý šat měly, když spíše než já mezi lidmi jíti musely a do školy. – Kdyby můj muž nebyl dostal pár zlatých kauce, co mu za ten rok odtáhli, nebyl by si také k pořádnému obleku pomohl. – Já zůstala naposled a nevím, kdy pár zlatých seženu, abych si nejpotřebnější zaplatila. – To víte, paní švagrová, doma zakryje se všecko, ale když člověk mezi lidmi přijde, musí brát na ně ohled. – Píšu Vám to proto, paní švagrová, abyste nemyslila, že snad pro jiné příčiny přijeti bych nechtěla. Ráda bych jela, a bylo by mi toho velmi potřeba, neboť jsem od starostí, zármutku rozličného a od namahavé mojí práce velmi se-

sláblá, že byste mne ani nepoznali. – Jestli se budu moct spořádat, možná že bych na pár dní přijela do Bydžova a potom Jarouše s sebou vzala, ale nevím –.

Za tu dobrou bábovku velice děkuju, to jste mi trefila, paní švagrová, do chutě, tu já radši než koláč, a zajisté dvě léta, co jsem jí nepekla. Ještě jednou Vás všecky pozdravuji, zůstávám Vaše upřímná švagrová

Božena Němcová

Mějte mně za zlé nebo ne, já se musím na Vás zase obrátit skrze ty peníze, když mně přátelé Vaši nic nedávají. – Vy jste mi slíbil, že mi k tomu dopomůžete, abych čekala, – a čekala jsem dost dlouho – na moji potřebu. – Zítra ráno mi jde služka domů, musím ji vyplatit a nemám v domě mimo pár grošů. Prokažte mi tu službu a založte mne těmi několika zlatými, Vám je snadněji čekat než mně, anebo mi dejte poukázku na Domenikusa? – Já to musím mít, neboť nevím kam se obrátit. – S úctou

Bož. Němcová

V Praze 22-7-58

[Adresa:] [B]lahorodému / [pánu pa]nu Josefu *Fričovi* /
[na slovo] vzatému spisovate[li] / *zde.* /

31/7, na Hynkův svátek.

Milý Karle!

Neměla bych Ti vlastně psát, neboť Tvoje povinnost to byla, psát nám, nežli jsi ze Sagan odejel, aneb alespoň hned z Potsdamu, to snad uznáš, že jsme si tolik lásky od Tebe zasloužili. Či to děláš ze vzdoru, že jsme Ti neposlali tolik peněz, co jsi potřeboval? – Já nevím jinou příčinu, neboť tolik času Ti zbyde zajistě, abys pár řádků napsal a odeslal. – Kdybych se byla mohla o ty peníze obejít, byla bych Ti zajistě více poslala, neboť jsem si to dobře rozpočetla, mnoho-li bysi asi potřeboval, ale nedostala jsem ani ty peníze, co jsem Ti poslala, než vidouc, že mi nikdo je nepůjčí, pracovala jsem po kolik nocí, abych udělala novelu malou, za kterou jsem těch 15 fr. dostala. Jarouš byl zrovna v nejhorší nemoci, a v strachu a ouzkości jsem to pracovala; když jsem Ti peníze poslala, nezůstal mi krejcar v domě, až jsem si zase na živobytí vydělala, neboť jsme ani pensí ještě neměli, ani táta groše neuspořil v té fabrice, když musel všecko na dluh brát a draze platit, neboť ta fabrika špatně stojí. – Posud' tedy, jestli jsme Ti mohli víc poslat, přece znáš naše okolnosti a víš, že se nám líp nevede, neboť když se *nám* lépe povede, budeš i *Ty* o tom vědět, – my na Tebe nezapomínáme, jako Ty na nás zapomínáš, – a já vzpomínám vstávaje léhaje na Tebe a kolikráte pláču nad Tvoji bezcitelností, táta se ale hněvá a není divu. Ať my Ti pomoci můžeme nebo ne, jsme přece Tvoji rodiče, a když by se Ti zle vedlo, přece jen k nám útočiště vezmeš, a žádný Tě na světě tak milovat nebude jako my. – Kdyby nás to neštěstí nebylo potkalo, bylo nám všem líp, proto ale i v těch bídných okolnostech udělali jsme pro Tebe co možného. Jeť ve světě tisíc opuštěných sirotků, kteří nikoho nemají, jen Boha a sebe, a tisíc dětí, které rodiče do světa pošlou bez groše, neptajíce se více

po nich. – A příkladů je dosti, že se z takových dětí znamenití lidé stali, lepší než děti boháčů. – Že je nouze zlá, to já vím ze zkušenosti lépe než Ty – neboť kdybych sama [byla], nebolelo by mne mnoho, ale bolí mne vidět i jiné trpět, a nemohouc jim pomoci. – Já také nebyla všeličemu zvyklá, však víš, že byť i né přebytek, přece nouze nebyla, najedli jsme [se], měli jsme v čem chodit, což nyní říci nemůžem. – Já mám dvoje šaty, jedny chatrný střevíce, košili ani jednu dobrou, a klobouk ani nemám letos slamený, jen co jsem v zimě nosila, tak mám chatrnou garderobu, že ani vyjít nemohu. – Ale já si z toho nedělám mnoho, jen kdybych zdravá byla a vy. – Táta také sotva jen co si kabát koupil za ten čas, co byl v té fabrice, nebyl by také mohl ani ven jít, a on přece musí, aby dostal zase nějakou službu. Předešlý měsíc přišlo to teprv skrze tu pensí, dostal táta na rok 350 fr., od toho nemůžem být. Já co těch pár zlatých vydělám, také to nikam, a pak jsem nyní velmi slabá a churavá od těch ustavičných trampot a zármutku, takže nevím, budu-li moct dlouho pracovat tak namahavě jako dosud. – I žádal táta na kolik míst, také do Pardubic k dráze, nevím tedy, zdali kde co dostane. Prozatím dostal ty dni nějakou práci pro hraběte Kolovrata, revizí starých počtů, za což snad pár zlatých dostane; bude to delší čas trvat. Jinak je ale táta zdráv. Že Jaroušek nebezpečně stonal, psala jsem Ti do Sagan, měl zapálení plic a ležel 10 neděl, co jsem vystála, můžeš si myslit, a pak zase, než se zotavil. – Je už tři neděle venku v Bydžově. Do reálky chodit už nesmí, a chce být modelérem; velmi pěkně kreslí i modeluje, chodil už k Poppovi, ale s nemocí se to přetrhlo. V zimě dostal od p. Vinařického kabát zimní a na léto kalhoty a kabát od p. knížete; pak má ten frak, co jsi mu poslal od Fingerhuta, dala jsem mu nový límec a dělá v něm pána. Kdyby toho nebylo, byl by chudák také otrhán zůstal. Dora je zdravá a mluví již hezky francouzsky. Napřesrok bude chodit do učitelského kursu, aby mohla někde za učitelku později. Tak má ještě nejlepší, hezky šíje i šaty začíná se učit, pomáhá začasť u Hanušů a za to

dostane leckdys něco, na šaty, kabát, klobouk... Eminka Hanušova je už od máje v Triestu u tetičky a zůstane tam asi celý rok; když se loučila, vzkázala Tě také pozdravovat. – Pepíček šel k hornictví. Dorinka je zase z Vídně doma. – Také Tě pozdravuje Podhorský, šel na vandr a dělá nyní v Budíně v Uhřích, protože nedostal ve Vídni práci. – Já jsem psala Marii do Sagan po Tvém odjezdu a ona mi odpověděla, že jsi vskutku prvního odjel, že jsi peníze dostal, že jsi ale se zlobil, že Ti to bylo málo, strýc že Ti přidal 5 tolarů a košile že Ti dala dvě. – Knihy, psala mi, že jsi u ní žádné nenechal ani což jiného. – Myslím tedy, že jsi to všecko prodal; inu když jsi peníze potřeboval, dobře jsi udělal, ale kdopak Ti koupil ty české knihy, či jsi je vzal s sebou? – To šatstvo někdy bychom Ti přece shledali, alespoň něco, ale jak to poslat, přes hranice, to by přišlo výše, než zač by to stálo, dokonce do Potsdamu. – Ale psala jsem stranu Tebe knížeti o měsíčný příspěvek, alespoň něco, ale aby to jisté bylo. – Mimo to mi jeden známý slíbil, že se několik složí, aby pár zlatých každý měsíc sehnalo se, – z toho místa mám to myslím jisté. – Já Ti doposud nemohu ničím velkým přispět, dokonce penězi, ale co Ti vyprosím, to dostaneš, avšak dříve ne, dokud nebudu mít od Tebe odpověď, kde jseš a jak se Ti vede, a pravdu mi nepovíš spravedlivou. Já myslím, že si to od Tebe zasloužím za moji starost a lásku. Až mě nebude, rád bys pak mne vyhrabal mnohdy. Píš mi také upřímně, jak s Tvým zdravím, máš-li tu nohu zahojenou a jak Ti to tam slouží k zdraví? Mně se to nic nelíbí, že Ty dostáváš ty boláky tak, a ráda bych Tě [viděla], hochu, tuze ráda, děláš mi mnoho starosti i se zdravím i co se povahy týče. Neuskutečnil jsi důvěru, kterou jsem v Tebe skládala, a jestli co do zaměstnání Tvého, tedy ne co do synovské lásky! – A s tím kouřením, to Ti také nepřidává zdraví, ani to svědomité, při malých Tvých příjmech na vlastní škodu tolik peněz do větru vyfoukat. Do Společenské zahrady málo přijdu, květinová výstava nebyla letos valná. Pan Fiala se na Tebe ptává. Eda je už hodný kluk. U Krejčů mají zase Ivana. –

Pan Šťastný je posud venku a nebude snad moct ani více přednášet. Je slabý na prsa. – *Žofie Rottová má dnes svatbu s panem doktorem Podlipským*; divně se to na tom světě motá. Píš mi všecko, jak to máš se stravou, spaním, vše. – Mnoho krásného uvidíš a uvidíš tam velký svět (nyní tam přijede královna anglická), ale přece bych Tě raději jinde viděla. – Snad abys později raději do Erdmannsdorfu šel, ne? – My bydlíme, kde jsme bydleli, a za okny mám před sebou thuju, juniperus, akubeu, břechtan i kurkuligo, co jsi Ty přines, a je to vysoké, bujné všecko. Dnes byli jsme na hřbitově, musíme nechat hrob obložit. Barvínek je posud na hrobě, ale mnoho pokradli ho. – Zde je velmi zle mezi lidem, i šlechta přichází na mizinu velkými daněmi; letos i úroda není valná pro velká sucha na jaře a nyní zase mnoho prší, tak na všem připlácí, proto také, milý hochu, [k] nikomu nemohu se obrátit než sama na sebe, každému je zle a peněz nikde. Budeme mít nyní i nové peníze, 1 zl. bude mít 100 krejcarů – a budou platit v celém Německu, my ale ztratíme zase při tom a jen pro kupci a peněžníky to bude výhoda. – Rank Tě také pozdravuje, živí se tak chudák s Marketkou dosti bídne, nebo musí ještě dvě léta psát slovník zdarma, protože dali už Šumavskému za něj peníze napřed. – On to nyní Rank sám vede. Dali tedy mu za to, aby mohl být živ, službičku při magistrátu, je u Erbe-na za písaře a má 1 fr. na den. Karel se od nich oddělil po smrti Šumavského, chodí do techniky a živí se od hodin, to je hlava nevděčná! – Já jsem dohotovila nyní 10. svazeček slovenských pověstí a začnu překládat srbské. Nemám z toho žádný jiný užitek než činži, kterou nevím kde bych sehnala jinak. – Na živobytí musím zase jinak, menší články, abych vždy groš dostala. Také nyní v Musejníku mám článek *Uherské město*. Tuze ráda bych na krátký čas alespoň ven, neboť jsem velmi slabá, ale že nemám šaty ani peníze, musím se toho zase odříci, ačkoliv by mne strava venku nic nestála. –

Psal jsi už do Sagan, myslím, že spíše na Aidu jsi vzpomněl než na mámu, vid' ? Toho blouznění jsi měl nechat,

měl jsi povážít, kdo Aida je, kdo Ty; jestli tak lehko všude chytneš, Karle, pak bude s Tebou zle ve světě a stane se to Tvým neštěstím, neboť já lépe znám ženské než Ty a vím, jak býváte za blázni držáni a s jakou koketérií líčenou Vás svádí, až svedou a zhubí. – Věř matce a buď moudrý! – Ráda bych Tě viděla a my všickni; Jaroslav bude o málo tak velký jako táta, což je právě jeho neštěstí. – Dora je už jako já. – Táta vyhlíží stejně, já ale špatně, podivil bysi se. – Až budu mít zbytečný groš, pošlu Ti podobiznu moji, a až Ty budeš mít pár grošů, dej se dagerotypovat, nebude to tam drahé. Líbáme Tě všechny srdečně a já v duchu Tě k srdci přivinuji zůstávám Tvá milující

matka.

B. N., Fleischhauergasse Nr. 1360

Prosím Tě, kdybysi tu nohu ještě snad otevřenou měl, porad' se s nějakým šikovným lékařem, každý Ti rád poradí, prosím Tě za to, abys konečně nedostal hnití kosti a mrzákem nebyl.

V Praz[e – –]

Vašnosti!

Nemohu opomenouti, an muž píše, listek přiložiti a do laskavé paměti Vašnostině se odporučiti. – Jakož i my na Vašnost vzpomínáme, tak rovněž myslím, že Vašnost někdy i na nás se rozpomene. –

Těšila jsem se, že Vašnost napíšete článek o *Kresu* do Musejníka, ale doposud se nestalo. – Bezpochyby že máte, Vašnosti, svoje příčiny k tomu, snad i mnoho zaměstnání, ale doufáme, že to přece napíšete? Slavnost *Žegnanie*, jež jsem do Musejníka dala, jak mi to muž dle udání Vašnosti-na zaslal, velmi se líbilo, nejen v Čechách, ale i v Moravě, kde již navrhovali, také slavnosti že by se zavésti měly, pro ušlechtilý jich ráz. – Kdybyste, Vašnosti, češtiny tak mocní nebyli, píše jen slovinsky, co se popisu týče, by se zčeštil, ostatní beztoho v původním jazyku zůstatí musí, jako názvy a písně a p. Slavonci také slaví *Kres*, na Slovensku jmenují slavnost tu *Jana pálit*, *Vajáno*. – Jen se, Vašnosti, ujmete práce té a vše sbírejte a hned píše a vydejte; – nikdo lépe než Vašnost k tomu se nehodí; a kdyby tam u vás se nemohlo vydati, vydá se zde. – Já jsem již [právě hotova] s slovenskými pověstmi, nyní bude následovat překlad srbských, některých chorvatských a slovinských. Také mám rusínské slíbené v rukopise. – Slovinské nemám ovšem jiné, než co jsou v Bčele od r. 1852, a ty malé, co mi, Vašnost, jste poslali, které jsem přeložila do časopisu *Škola a život*, – ale proto přece do sbírky dám. V 4.–5. čísle letošního *Nevenu* jsou pověsti krásné ze staroslovinskoga bájesloví od *Trdina*. O *stvoření světa, člověka, o potopě a o svetim Kurentu*. – Jestli, Vašnost, Neven neráchte míti, píše a já to Vašnosti pošlu. – Dostala jsem zajímavé věci ze Slavonie o vílách, na které lid doposud velmi věří. – Děvčata chodí tam s *Ladou*! – Prosím, Vašnosti, kdybyste mi věděti dali,

kde bych ještě některé slovinské pověsti najítí mohla; Bčely bych snad z Museum dostati mohla, ale jiné knihy nevím. – Chci také vydati dětské pověsti, zpěvy a hry – pro věk od 6–8 až do 12 roků, a sbírám pomůcky, poněvadž chci, aby to všeslovanské bylo. – Od Vašnosti také mám krásné příspěvky, ale když byste, Vašnosti, zase něco měli, co by se do takové sbírky hodilo, račte na mne vzpomenout! –

Zdažpak, Vašnost, četli jste o důležité nyní mezi učenci otázce *Či psal Kyril kyrilici či glagolici?* Nemáte-li, co se o tom psalo, mileráda Vašnosti to pošlu, též *Slovo o p[ol]ku Igorově*, vydané s vysvětlením od profesora Hattaly, jestli to neračte mít. Přejíc Vašnosti stálého zdraví a těšíc se na odpověď, poroučím se do laskavé přízně Vašnostině, zůstávajíc ve vši úctě oddaná

Božena

Vašnosti!

Osměluji se odporoučeti do Vašnostiné přízně odevzdávatele tohoto listu, výtečného malíře Jaroslava Čermáka, který pro svá studia po slovenských krajích cestuje a mne žádal, bych ho na některé známé doporučila, kteří by mu radou nápomocní byli. – Pan Čermák je malíř historický, žák nejznamenitějšího malíře historického Gallaita, Fran-
couze. – Obrazy jeho jsou nejvíc z české historie, a velké získal si jméno, zvlášt v Belgii a Francouzích. – Nyní chce dělat studia na Slovensku a snad i Dalmatsku, neboť je našinec a dokazuje to i ve svém umění. – Odporučuji ho Vašnosti i co vzdělaného mladíka a co syna velmi ušlechtilé matky. – Ráda byla bych před dvěma léty, když jsem na Slovensku byla, do Liptova a Sv. Mikuláše se podívala a Vašnosti při té příležitosti navštívila, ale nucena nepříznivými okolnostmi musela jsem plán změnit a z Gemeru domů se vrátit. Dá-li pánbůh zdraví, tedy budoucí rok chci navštívit zase slovenské kraje a upřímné Slováky, mezi nimiž jsem užila mnoho krásných chvil. –

S úctou a šetrností poroučím se do Vašnostiné přízně a prosím ještě jednou o přátelské přijetí mladého umělce a národovce. – Zůstávám Vašnosti oddaná služebnice

Božena Němcová

V Praze 22/8 58.–

[Adresa:] Jeho blahorodí / důstojnému pánu, panu
M. M. *Hodžovi*, / evang. faráři / v / *Svatém Mikuláši* /
(v Liptově). / (Szent Miklosz / in der Liptau.) /

Velevážený pane a příteli!

Velmi mne překvapil dar vložený v listu Vašnostiném a ještě více dárce! Díky mu a též i Vašnosti za laskavou vzpomínku! Naučila jsem se poslední léta věriti v průpověd lidu: Když je nejhůř, pomoc nejblíž! – Když jsem v největší nouzi, že nevím kam se obrátit, tu mne Bůh obmyslí a z takové strany, že bych se pomoci odtud nenadála! –

Neračte se prosím ani dosti málo znepokojovati, že jste mi Dějiny literatury české neposlali; věru jsem se takového daru za moje nepatrné knížečky nenadála, ale když mne knihou Vaší poctíte ráčíte, bude mi to vzácný a milý dar, a s libostí v ní budu čítat, navzdor Hattalově nenávisti plné kritice. Nejlepší důkaz ceny díla Vašeho je druhé vydání v tak krátkém čase a obliba čtenářstva. –

Na rozbroje v naší literatuře dívám se nemile; i já jsem za kritiku, ale za spravedlivou. – Necht' rozebírá kritik dílo nožem anatomickým, ale okem znalým, myslí nepředpojatou, ať neodhodí celé krásné tělo pro některou na něm mrvu a pod štítem kritiky necht' se nekryje zášť a nenávist osobní. – Bohužel že to u nás často tak bývá! –

Proti Hanušovi je i zde náramná rozhořčenost a všeobecná; je to boj politování hodný! – Že Nebeský nyní brožurku proti němu vydal, budete již asi vědět a mít ji; je v ní H. tak zostuzen, že by, jak se říká, ani pes kousek chleba od něho nevzal! – Ale přísnou kritiku všech jeho díl a kritik má N. přichystanou, když by na tuto odpověď děti měl. – Han. to zasloužil, ale paní jeho lituju.

Okolnosti naše se tak dalece změnily, že máme pensí 350 fr. – Ale od toho jedině živi býti nemůžem, a proto hledá si muž nějakou privátní službu, kterou ale doposud nenalezl. – Já jsem letos churavá, už mne starosti a bídné ty okolnosti příliš skličují, neboť vidím, že se z toho nikdy

nevyberem, leč až by ty děti něčím byly. – Karel je nyní pomocníkem v Sanssouci v královské zahradě, ale malý má plat; Jaroslav chce být modelérem, má veliké vlohy pro kreslení, a Dorinka se učí francouzsky pilně a napřesrok ji chci dát do učitelského kursu. Je dobrá, trpělivá, umí pěkné práce ruční a má schopnost k přísnějšímu učení. Já chci ject ty dni do Lobkovic k paní Palacké, abych přece trochu čerstvého vzduchu užila a pak že mne to nic státi nebude. – Ten týden vyjde snad 10. svazek slovenských pověstí a poslední té sbírky. Pošlu potom všechny tři Vašnosti. – Pozdravuji srdečně paní choť i dítky. Budou asi již veliké?

S největší úctou a šetrností zůstávám Vašnosti oddaná přítelkyně

Božena

V Praze 27/8 58

Milý příteli!

Nevím, v čem hledat příčinu, že mi tak dlouho nepíšete? – Či se hněvate, že jsem trochu na Slováky dudrala? – Ej vždyť jsem já měla pravdu, ale já jsem neřekla veřejně, co Vám v listu. Ten týhoden vyjde poslední svazek a potom pošlu všechny tři poslední najednou, už jsem si myslela, že jestli to o pár dní dříve máte nebo ne, však Vy je asi beztoho nečtete. Napsala jsem doslov v posledním svazku, ale jsem tam jen řekla, jak jsem k pověstím těm přišla, a jinak Slová-
kům ani za mak neublížila. –

Jestli ještě u Vás není, tedy přijde najisto znamenitý malíř náš Jaroslav Čermák, o němž jsem Vám povídala a psala, jaký je hodný člověk, jaký umělec. – Jen mu, prosím Vás, ukažte, co by přál, některé hezké originální ideály, kroje, máte-li malby staré v kostelích, a potom ho odporučte zase na známé. Já mu také dala listky na známé, ale od Vás to bude mít větší váhu. – On zajistě lid váš bude umět ocenit, a když on obraz z vašich krajů vystaví neb z vašich dějů, budete mít slávu po celé nejen Francii, ale Evropě.

Co děláte? – Co Emilka? Žádná naděje na „eja popeja – hajaj- buvaj!“ – Já jsem churavá a mrzutá nad celým svě-
tem. – Zjara ale uteču z té Prahy. Pozdravuju Vás i Vaši
ľubou ženušku i starou mamičku s Petronkou.

Budte zdrávi a pište Vaší upřimné

přítelkyni

Boženě

1. září 858

26/9 58

Milý příteli!

Nevím už, co si mám pomyslit, že mi tak dlouho - dlouho nepíšete? – Či se hněvate, či nejste doma, či stůněte? – Či Vám žena brání? – Nevím věru, co o tom souditi mám! – Posílám Vám tři svazky pověstí a s desátým je sbírka ta ukončená. – Přečtete si v desátém ten doslov, a uvidíte, jak jsem Slovákům vymluvila, a jestli se proto hněvate, tedy se zase udobřete. –

Nuž přijel už k Vám malíř náš? – Já jsem ho k Vám odporučila, protože znám Vaši přátelskou hostinnost a že jste milovník umění! – Ukažte mu jen originální váš lid, nikdo na světě netrefí ho tak zobrazit jako on. A mimo umění je i rázný chlapík a Slovan, jakkoli už mnoho let ve Francouzích a Belgii žije. – A co děláte ustavi[čně], co žena Vaše, matuška, sestra? – Vždyť jste mi nepsal, jak te[h]dy, když jste se oženil, už jste mohli všeci od té doby pomret. –

Plošič mi nedávno psal, i to, že Gočár školním radou – a že Slota farářem se stane na Hůrce. – Eh dobre by bylo, keby více takých radův bylo na Slovensku jako Gočár, ale Slotu já už nelúbim, nebo je veliký katolík a podlízavý chlap, a není poctivý Slovan. – Plošič chudák nemá také žádné štěstí, a ten by toho zasloužil v plné míře. –

Pan Špatný Vás pozdravuje a posílá zase jeden svazek Zábav; hezký obrázek je ten Medvědář, ale v té slovenčině udělal kapitální chybu, nevím, kdo mu to tak pěkně ten handělský výraz vysvětlil! – Však jsem ho za to hodně vyhřešila. – Takhle kdyby se p. Čermák k Vám trefil na medvědí polovačku, to by byl pěkný obraz pro něho! – Potom mu ukažte gajdoše, to je též originální figura, a zvlášt Dětvana! V Brně, kam jsem ho též odporučila, dávali mu ke cti besedu, což ho, jak slyším, velmi těšilo. –

Byla jsem také letos na několik dní venku, na statku Palackých v hezké krajině, ale to je všecko málo pro mě a mnoho mi neprospělo, – kdybych raději mohla byla k vám si zajecti. – Žijeme v té Praze jako zakletí ptáci v úzké kleci, „i ubijou tě i plakat ti nedají!“

Dostáváte Živu pořádně? – Píšte, jestli ne? – A co s tou zlatkou a několika krejcary, píšte! –

Psala jsem Vám také v předposledním listu některé otázky? – Nehněval jste se? – Já vím, že ne, – ale prosila bych Vás, jestli byste mi zatím některé alespoň vysvětlil, poněvadž právě o těch vašich lesích píšu a některé ty věci potřebuju. – Přiložené pověsti prosím kdybyste p. Chaloupkovi odevzdal. – Pozdravte všech dobrých, milých známých a píšte *brzy!* Vaše upřimná

B

Pozdrav od muže; je v Praze, revidýruje počty od kolika roků z panství hraběte Kolovrata. – Je to mrzutá práce a nevynáší mnoho, ale přece lepší než nic. –

Prosím Vás, jestli pan Čermák ještě u Vás, dejte mu přiložený list, né-li, tedy ho za ním pošlete, beztoho budete vědět, kam jel. –

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Gustav Zechentner, / k. k. Bergarzt / in / Bries / (Sohler Komitat).

Milý příteli!

Velmi jsem se ulekla nad zprávou o těžké nehodě, která Vás potkala. Vezmi čert už prase, vozy, seno i kury, ale ta Vaše izbička, té je škoda, která se nedá, a snad nikdy, nahradit, alespoň za dlouhý čas! A či Vám i ty obrazy, co jste sám maloval, shořely? A či také některé *důležité* spisy a knihy? – Co se dá nahradit, to se dá i oželit konečně, ale co se nedá nahradit, to se těžko postrádá. – To jste měli chudáci pěkný začátek manželství, takovou škodu a leknutí! – No, dá pánbůh, že si to zase všechno seberete pomalu. – Co se týče mých listů, těch Vám ještě napíšu, než umru, že s nimi budete moct celou izbu oblepit. Jestli Vám shořely také některé knihy z těch ode mě, pošlu Vám je, a jestli potřebujete některé medicínské, dostal byste je zde u antikvářů lacino a pěkné. – Co se týče minerálické sbírky, budu Vám co možno nápomocná, jen pište, co byste si přál. Já jsem s Krejčím, s asistentem mineralogické sbírky v Museum, známá, a tak bychom Vám něco sebrali zase. – Slovenské minerálie se Vám snad také nahradí a z Chorvat pomůže pan švagr. – Ovšem, co jste měl vzácné věci, nedá se tak snadno najít v druhém exempláru. – Pan Chaloupka v Lehotě má také minerálie, i já sama jsem si některé kousky vzala; on to beztoho nepotřebuje, mohl by Vám to dát. – Však my něco sebereme, a kdybych zjara přece na Slovensko přišla, přivezla bych Vám je s sebou. –

Divno že pan Čermák k Vám nepřišel, snad se obrátil z Bystrice v jinou stranu, snad do Dětvy, a přijde později k Vám. – Bylo by Vám to ovšem těžko nyní, pohostit ho, ale on by zůstal beztoho v hostinci, jen kdyby měl přítele, který by mu radou byl nápomocen, o to se mu hlavně jedná. – A či shořela ta ulice, co se jede na Balog? – Či na Bacúch? – Či k Bystrici? – A kterak vypukl oheň? – Tak

mně Vás je věru líto, že nemohu ani zapomenout na tu Vaši nehodu. Já byla nejednou při ohni a vím, jak to je hrozné; jednou měli jsme již také všechno z domů vynešeno, ale nás oheň nedošel, strhali vedlejší střechu, a tak nemohl dále. – V Praze se není co bát ohně, a byť i hořelo, neshoří jen v domě jednom nábytek, a to jen kde oheň vyjde. – Hned je pomoc a vždy se rychle oheň zahasí. Tuty dni navštívil mne Slovák, jistý Borbis, theolog, který jde do Lipska na studie. – Rázný chlapík; je z Liptova rodič. – A co dělá Vaše žena, asi se také polekala? A co matka a sestra, jsou v Brezně? Štefán Daxner je prý také ženat; vzal si bohatou Rusínku a je nyní v Užhorodě, tak nám Borbis pravil. – Také mi sdělil, že se o to jedná, aby protestanti zřídili v Štávnici čistě slovenské gymnasium, kde by se německá a maďarská řeč *jen co obligátní předmět* přednášela. – Mimo to i novinu tu, která mne i muže mého dojala, totiž že Janko Král z úřadu sesazen. Byl služným v Trnavě. – Divý jako vždy, měl tak jakési sváry s úředníky vyššími a ti ho potom žalovali a za tou příčinou byl propuštěn. – Co nyní ubohý počne, ženu má, dvě děti! Jakkoli je divý chlap a veliký cynik, je přece poctivý chlap a básník váš největší. Škoda ho bude, jestli se zkazí! – Je mi ho velmi líto! Povídá se prý o tom, že ho chtějí Maďaři upotřebit co redaktora časopisu, kterým se prý chtějí přiblížit k Slováckům a ve kterém se prý mají zastávat interesy Slováků i Maďarů proti vládě. Tomu ale nevěřím dosud, a Král by také nebyl člověk pro to, né že by to nedokázal, ale on nemá žádný takt, kterého je takovému redaktorovi třeba. (*Ale nemluvte o tom dále!*)

Přiloženě napsala jsem některé otázky a prosím, kdybyste tak někdy při příležitosti a při dobré chvíli mi je zodpověděl. – Je to nyní ve Vašem rozpoložení myslí a nepohodlných okolnostech mnoho žádáno, ale nemusí to hned všechno být. – Jestlipak dostáváte Živu pořádně? – Také starý Purkyně Vás litoval, že jste pohořeli.

Můj muž pracuje na revisích jednoho panství, jenže mu to mnoho nevynáší. Jaroslava dovedla jsem ty dni do

malířské akademie, chce být modelérem, aby se tedy v kreslení dokonale vycvčil. –

Pozdravujte Vaši rodinu a ženušku Vaši namísto mě pobožkejte. Také úctu moji na faře vyřídte. Ach to se asi paní Chalúpková polekala? A či ještě věří na duchy? –

No, pozdravujem Vás srdečně a pište brzy; adresu Vám posílám. Vaše upřímná přítelkyně

Božena

V Praze 13/10 58

Řeznická ulice (Fleischhauergasse)

číslo 1360.

[Příloha:]

1. *Paromova skala*, je to Bergkrystall? –
2. O *duze* (Regenbogen) co se praví mezi lidem u vás? Na Dolení zemi se povídá, že „píje duha z jedné studánky, a kdo by u té studánky stál, že by ho vypila“ –
3. Jaké mají u vás *choroby stromy*? –
4. Či roste i u vás *huba*, čo se s ní zapalují fajky? – A či na *buku*? –
5. Jakže se jmenují *mechy*, co na *stromech* rostou, jako třeba ten *suchý dlouhý mech*, co na *konárech* visí? –
6. Či vidíte kdy *severní zář* a při jakém počasí? A jak to jmenují handělčané? –
7. Co říkají o *padání hvězd*?
8. Jmenují u vás *blesk jasná strela* a *paromova strela*? – Rusíni u Miškolce říkají studený parom a ohňovitý parom (když blesk zapálí).
9. Když stojíte v Brezně na rynku, na kterou stranu světa leží Balog? –
10. *Nebožjec* keď vindě nad nás, půlnoc znamená. – A či ho *skuorej* nevidět? A z které světa strany vychodí? –
11. *Kosci* a *Kuriatka* zapadajú proti ránu. Či ani těch *skorej* nevidět? –
12. *Vuoz* sa vykrúti ráno na vrch – pravo nad nás. *Nad Breznem*? –

13. Slaví se svatby handělčanů jako v Horní Lehotě? –
14. Prosím o krátkou charakteristiku handělčana, abych jim v ničem neukřivdila při popsání jich. –
-

Toto vše psala jsem Vám již, ale beztoho že Vám to s listy shořelo, a proto opakují a prosím ještě jednou, abyste mi to po chvíli pohodlně vysvětlil; – poněvadž to už musím do Živy dát, abych měla pokoj. Když byste si čeho z Prahy přál, jen pište, to víte, že Vám stojí[m] k službám.

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Gustav Zechent-
ner / k. k. Bergarzt / in Bries / (Sohler Komitat) / pr.
Neusohl. /

Nehněvejte se, že Vám Puškina tak dlouho neposílám; ležel u Dominicusa, a ten nebyl doma, když jsem tam po obdržení Vašeho listu šla. – Nyní teprv jsem to dostala – neboť ti ostatní o tom nevěděli. – Povídal, že by to vydal, ale kdyby věděl, že bude odbyt, – poněvadž jsou básně ty již známý z Lumíra, Lady a Musejníka. – Odbyt nemůže člověk ovšem žádnému ujistit. Snad lépe pochodíte v Písku – on má také špatný odbyt na Máj a ztratil na vydávání české literatury. – Já překládala posledních čtrnácte dní Tartüffe, Pešková si ho chce vzít za příjem – a Fingerhut pro jeho bibliotéku. Je to proklatý kus práce. – Mnoho se pro divadlo muselo vynechat a ještě nevím, jestli jim to policie dovolí. Vyšla báseň satirická od Nerudy – *U nás* proti nové literatuře a leccemu jinému. Nejvíc dostává Malý a Lešetický. Je to dobré. – Také brožurka nějaká hanušo-nebeskovská měla vyjít, ale nevím jak a co – neviděla jsem ji. Hálek píše dráma Alexej z ruských dějů – a vydá co nejdřív Večerní písně. Humoristické listy budou vycházet ale pod jiným jménem a co beletristický list na způsob Gartenlaube. Politický list, co měl týdně vycházet a na nějž měl již Müller koncesí nejspíš a již také vše si hotovil, nevíme, bude-li nyní vycházet, neboť se Müller rozstonal a není naděje na jeho uzdravení. – Hrabě mi psal, ale nepředal se. – Nám se vede vždy stejně – mizerně dost. Jarouš chodí do malířské akademie a spolu do modelování a jsou s ním profesoři velmi spokojení. Že se Vorlíček ženit bude a plechatýho Červinky dceru si vezme, to snad víte? – Snad že už je ženat. O Hansmannovi neslyším nic. – Pozdravujem Vás všechny.

Budte zdrav a píšte zase jednou.

B

V Praze. Na den Dušiček 2/11 58.

Milý Karle! Neměla bych Ti sice psát, když Ty pranic o nás nedbáš, ale nechci nelaskavost spláceti nelaskavostí. – Pozejtří je Tvůj svátek, píšu Ti tedy a přeju, aby Ti Bůh zdraví dal a duši Tvoji chránil ode všeho nepravého a zlého. Lepšího Ti nemohu nic přát. Překládala jsem pro paní Peškovou divadelní kus z německého, Tartüffa od Gutzkova, jestli to znáš, dostanu za to 25 fr.; i pospíchala jsem si, abych to měla záhy hotový a peníze dostala, z nichž jsem určila 5 fr. KM Tobě k svátku, – ale jak se mi nikdy nevyplní, nač se těším, tak se i tu stalo. – Musí se totiž každý kus k censure dát, a teprv jestli ho censura propustí, smí se dávat, tak i Tartüffa, a tím se to zdrželo, neboť leží na policii někdy třeba tři neděle a divadlo nemůže tedy dříve kus vyplatit, dokud neví, je-li dovolen. Možná že za několik dní peníze dostanu, ale čekat jsem nechtěla, abys nemyslel, že jsme na Tvůj svátek zapomněli. Peníze ty dostaneš ale, jakmile je obdržím, a možná že se i něco více přistrádá, abys měl malou vypomoc. Věř mně, milý Karle, já bych Ti ráda pomohla, kdyby mně to bylo možno, ale my stěží sami vyjdeme s tou malou pensí a mým výdělkem. Příspěvky již dávno od nikoho nedostáváme, protože je nyní tuze mezi lidem zle a každému. Všecko je dražší, daně větší, a nyní máme nové peníze, při kterých je zase ztráta, tak to je, milý hochu, čím dále tím hůře. Táta je doma; měl práci nyní, revisí počtů hraběte Kolovrata, ale je to velmi pracná a mrzutá práce a málo za to a potom trvala jen čtvrt léta. Při fabrice nemůže nic dostat, je všude síla mladého lidu, techniků, šikovných realistů, kteří mají všude přednost. – Chce se nyní ucházet o místo u některého advokáta; ti platí písařům 1 fr. KM na den, a to by vlastně bylo nejlepší. – Je náramně mrzutý a já, to víš, nejvíc

přítom zkusím, na mě přijde vina za všecko. – Dorinka je silná a veliká jako já. Chodí už druhý rok do frančtiny a hezky už mluví francouzsky. Napřesrok bude chodit na Malou Stranu do preparandy ženské, aby se za učitelku vzdělala. – Jarouš chodí od kursu do malířské akademie; tuze pěkně kreslí a přitom i modelovat se učí. – Na nějaké řemeslo byl by slabý; to je nejlehčí, a když bude šikovný modelér, může být dobře živ. Chtěl býti také zahradníkem, ale já jsem tomu nechtěla; za jedno neměl k tomu takovou schopnost jako Ty a za druhé je přece mnohem slabší. Byl zjara na smrt zase nemocen, sotva že se z toho vylízal; tím zmeškal zase školu, v letě potom poslali jsme ho do Bydžova, kde byl osm týdnů, a táta tam byl šest týdnů s ním. Zato zase jsem já nemohla nikam jít celé léto, což mně bylo na ujmu zdraví i výdělků. – Teprv v říjnu na začátku byla jsem šest dní na statku Palackých v Lobkovicích, protože pro mě poslali, abych se trochu zotavila. – Vyhlížím dost špatně, milý Karle, a stárnu hodně, což při mých starostích není divu. – Všecka starost na mně leží, když nejsou peníze, musím já je zaopatřit, vem kde vem, a přitom pracovat a ještě hubu poslouchat. Kdyby to nebylo o ty děti, já bych dávno byla šla někam sloužit a také by si mě paní Palacká k sobě vzala, ale dokud nejsou děti zaopatřeny, musím trpět. – Ty mi také děláš starosti; denně vzpomínám na Tě, co asi děláš, jsi-li ještě na místě a jsi-li zdráv a jak se Ti vede. A tak každý večer, než usnu, vzpomínám na Hynka a na Tebe a opláču vás oba. – Byli jsme dnes na hřbitově ráno, donesli jsme mu tam věnec a svíčky jsme pálili, také za Tebe jsme mu jednu postavili, jako vždy děláme. – Ta Tvá noha mne také trápí, jestlipak to máš zahojený? – A jakpak se Ti vůbec vede; já si to nemohu nikterak vysvětlit, proč Ty nikdá nepíšeš? Jsi tam již půl léta, a posud ani řádky! Jen si to rozvaž, co si můžem myslet o Tobě, jaká to nevážnost rodičů a lehkomyšlnost! A také se musíme stydět za Tebe, když se lidé ptají na Tebe a my nevíme co říci, kdežto přece nejsi kraj světa. – Já vím, že jsi Aidě již kolikrát psal, a co Ti může Aida být

proti matce? – Není-li Aida lehkovážná, tedy se Ti musí v duchu vysmát anebo Tě politovat, neboť si žádná rozumná holka v jejích letech neudělá známost s mladíkem takovým nezkušeným, a dokonce se synem sestřiným, kterému by nikdy více býti neměla než upřimnou přítelkyní. – Když jsi z domů šel, měl jsi docela jiné předsevzetí a nadála jsem se, že budeš upřimněji na domov pamatovat! – Já vím, že Tě to mrzí, že jsme Ti nemohli více pomahat, ale proto bys přece jen neměl zapomínat a rozvážit si, že bychom Ti rádi pomohli, kdyby možno bylo. – Kdyby se Ti dnes něco stalo, kdopak se Tě ujme, kdo zastane než rodiče? Nevíš, co za Tebou stojí a nebudeš-li nás co nevidět potřebovat. – Já myslila, že mi na to psaní, co jsem Ti psala, odpovíš, a Ty nic; říkává se, když se člověku dobře vede, že nedbá. Já bych Ti to od srdce přála, aby se Ti hodně dobře vedlo, ale myslím, že to nebude valné a že by Ti pár grošů každý měsíc přišlo vhod; proto jsem se už leckdes skrze to ucházela a mám také slíbeno něco, ale od Nového roku teprv. – Jakpak to bude s pasem? Zjara Ti vyjde. – Píš skrze to; táta myslí, že si ho budeš moct nechat u vyslanectví podepsat, – aby se nemuselo zde žádat a o Tobě zmínka činit, poněvadž Ti pomalu čas přichází k stavění. Ale už jsme na to mysleli a táta Ti bude psát jak a co, kdyby to k tomu přišlo. Ale Tys míval tlustý krk a potom ta rána na noze, snad by to také prospělo, ostatně se nemusíš bát, nějak se to přece spraví, jenom když budeš mít od Tvých pánů dobré vysvědčení, že jsi se pořádně choval. Rádi bychom Tě viděli, tuze rádi, ale také se bojím, kdybysi přišel sem, že bys tu třebaš uvázl. Až budeš vzdělán více, možná že bys do Rus mohl se dostat, kde mají zahradníci výborné platy. – Nyní Ti musím některé noviny psát. Josef Fričů je zase internýrován, jako byl pán Havlíček v Tyrolsku – tak dostal se on do Sedmihradska. – Policie dává pozor na každé slovo a on byl neopatrný, tak ho odvedli. – Karel Frič byl v prázdninách v Berlíně a v Sanssouci chodil celého půl dne – bylo nám to líto, když se vrátil a povídal o tom. Nevěděli jsme, že tam jede. – Pan Šťastný byl tuze

nemocen, je mu nyní lepší, ale nemůže učit. Pan profesor Rozum umřel na souchotiny. – Krejčovic Tě pozdravují, mají tři děti, čtvrté na cestě. – U Špottů mají také novou Hedvičku, a nové pískové lázně v zahradě. Hlavsova se také na Tebe ptala; ztratila už všechny zuby. – Podhorský dělá v Peštu. – Že se Eminka Fialova vdala, to víš, vzala si jistého Nováka, úředníka u dráhy v Holomúci. Za půl léta přišla domů i s ním, protože on skrze nějaké partyky do vyšetřování přišel a nejspíš i vyhnán bude. – U Fialů slehla a nyní odjela k jeho rodičům ven, protože se nemohla s Fialovou srovnat. Edík je kluk hezký. Pan Fiala se trápí nad Emou. – Zahrada je docela jinak zřízená a zvětšená až nahore do samé špice. Pan Preusler také umřel vloni. O Pilzovi neslyším, ani o Marii. – U Hanušů všecko zdrávo. Eminka je doposud v Terstu u tety. Mají také nyní velké vydání, když to dorůstá. Pepíček je v lesnické škole. – Pan Mencl leje nyní pěkné sochy a vůbec jen takové práce dělá, ale nemá také nikdy peněz nazbyt. – Šlenkertka je zdráva a také se hněvá, že nepíšeš, vždy, když přijde, ptá se: Psal už Karlíček! – Bendl tu byl o prázdninách, je z něho hodný theolog. Jurenka vzal si v Březnici sládkovu dceru a je tam doktorem, ale se mu prý dobře nevede, protože není šarlatán a že od chudých nic nebere. – Vorlíček je učitelem prvním v Nymburku a vzal si plechatého Červinky dceru, bohatou. Také pan Hynk Tě pozdravuje, byl letos u nás. Donát se dostane za hospodářskýho na 400 fr. k Švarcenberkovi, za půl léta už. Jeníček Dlabáčů je také při hospodářství a pan Černý umřel. Ty dni dostali jsme ty kníhy ze Sagan. Ani mi dříve nepsali a jen to poslali; pan kmotr se dostal za amtsdirektora do Trutnova, na štěstí byl ale ještě v Liberci, sice kdovíkam by byly kníhy přišly. A Marie mi psala, že tam žádný jsi nenechal, snad o nich nevěděla. Za ty Frauenbilder Ti děkuju, jsou pěkný, Eine Seele ale bylo pro Aidu, jak vidím? – Je to hezký kus, – zpočátku slabý. – Děti zvlášť měly radost z obrazů. Illustrierte Welt, dva půlročníky, a 2 Gartenlaube. – Potom Zschokkeho 14 svažečků – a od 15. chybí polovic. Budeš to mít schovaný.

Pinzle ani barvy nebyly při tom. Prosím Tě tedy, Karle,
píš jen co nejdříve, vždyť to nemusí být mnoho. Vázaného
5 fr. dostaneš, snad co nejdřív. Táta Tě také líbá, ale psát
Ti nechce, až Ty psát budeš. Líbám Tě srdečně a do ochra-
ny boží Tě poroučím. Tvá Tě milující

matka. —

Feslovku už nemají Haasovci. — Chodíváme okolo a vždy
na Tebe vzpomínáme. Je to tam pěknější.

To ti povídám, piš!

Milý Karle! Obdržela jsem oba Tvoje listy a potěšila se, že tedy přece jednou chybu svoji napravití chceš, jen drž slovo. Byla bych Ti hned odepsala a 5 f. spolu poslala, ale myslela jsem, že by to snad lépe bylo, abych Ti zde za to něco koupila, co potřebuješ, a tím jsem otálela, až zase druhý list Tvůj přišel. Abys byl upokojen, píšu Ti napřed, než věci dostaneš. – Mám tu pro Tebe uchystané tři plátěné košile, dva páry plátěných podvleček, tři páry silných nitěných punčoch a černý frak, co jsem prozatím od Riegrů a Krejčů dostala. Také mám teplý kabát, který budeš moci do práce upotřebit. – Já Ti koupím pár barchetových podvleček, košili, vlněných pár a pár bavlněných silných punčoch a pár nitěných dostaneš, abys měl 6 párů dobrých. Dostaneš šálu na všední den a černou atlasovou a noční střevíce; od táty vestu na všední den, od něho. Ještě mám ze dvou míst slíbeno šatstvo, nevím ale co; je to těžko, když Ty jsi tak veliký, zrovna na Tebe dostat trefný šat. Nového Ti nesmíme nic poslat a i to starý jen jako Reiseeffekten, které za Tebou posíláme. – Myslím, že Ti to bude milejší, než abys to měl tam koupit, ono je to všecko dobré a pěkné a můžeš to užít. Budeš mít přitom i pár grošů peněz, abys mohl si někdy přilepšit. V pátek nebo v sobotu to odešleme, a jestli budeš muset sám pro to si poslat, budu Ti psát. Až k vánocům Ti zase pošlu pár grošů, a když bychom se později zase dověděli, že by někdo jel do Berlína, dali bychom mu zase něco s sebou. Od šatstva dostane se spíše něco než peníze. Já bych Ti ráda pomohla, to víš, milý hochu, a když budeš hodný, najdu snad přece někoho, kdo by Ti měsíčně něčím přispíval. Jen doufej. – Vidíš, my nemáme také, a já nebyla nikdy tak špatně zaopatřená na zimu jako letos. Dora také nemá teplého nic pře[s] sebe

a Jarouš [má] jedny špatný kalhoty a kabát od lonska, ale dobrý. – Ale jen když jsme zdraví, tak se to nějak předrží. Jarouš musí dvakrát za den do Akademie (do Klementinum) a třikrát týdně večer do modelování k Svatému Havlu, dost se také naběhá a vymrzne, ale učí se rád a tuze krásně už kreslí, jen proto ho direktor přijmul, neboť měl mít dle statut celou reálku. Ono je to těžko s ním, k těžkému řemeslu není a k zahradnictví bylo by to ještě tíže s ním, on by to třebaš všecko tak nesnesl jako Ty, a kdoví jestli by on tak záhy za vyučenou dostal. – Co modelér může jít i do fabriky, kde jsou dobře placení. – Dobře se nemáme taky, milý hochu, ale přece každý den k bramborům kousek masa, ačkoliv málo dost; ráno máme kávu a večer chléb a nyní brambory, někdy trochu piva, ale nyní nevím, jak to bude s tou drahotou, neboť máme nové peníze a na všem se přirazilo. – Ráda bych s Tebou to jídlo sdělila, kdyby to mohlo být, a leckdys vdolek Ti poslala, třebaš byl černý, on by Ti chutnal. Inu milý Karle, musíš už míti trpělivost a myslet, že to je k Tvému dobrému a že zato zase více než jinde se vzděláš. Já jsem, věř mně, plakala, čtouc o dobrotě pana Fintelmannu. Pánbůh mu zaplať, co vám dobrého dělá. Já mu chci psát a děkovat mu, že Tě v nemoci ošetřovat nechal. – Ta Tvá noha mi dělá starost, to není nic dobrého, a dokonce když máš zase vlhký byt. Dejte si břectan na zeď, ten táhne vlhko – anebo postav ocet na mísce na teplé místo. – A jestlipak se mýješ studeně, to by Ti dělalo dobře, ovšem v zimě je to nepříjemné, ale zjara to začni, vidíš, to jedině Jarouše zachránilo. – Když budeš mít nyní střevice, tedy se zuj, když přijdeš domů, a drž si nohy v teple a nos ty vlněné punčochy. – Co děláme jinak a o některých věcech, na které se ptáš, Ti budem při věcech psát, také děti a táta Ti budou psát, i p. Fintelmannovi já psát budu. Prozatím Ti jenom sděluju dvě zprávy; předně, že umřela onehdější týden paní Skřivanová po krátké nemoci, a Kodým že se stal vrchním zahradníkem na statku jednoho lorda, který má překrásný park míti v Curychu blíže Bodamského jezera ve Švýcařích. – Jel skrze Prahu, ale nebyl

u nás, začož není hodný. Více o tom v druhém listu. Gustav mi psal sáhodlouhé psaní o všech, čemuž jsem ráda, neboť jsem o nich ani nevěděla, stěžuje si, že mu nepíšeš, ani babičce. Piš mu. Piš také jednou mně o saganských. – Chudák babička na stará léta musí se teprv nuzovat. Zatím tedy sbohem a buď zdráv. Líbáme Tě, a já v duchu Tě objímajíc zůstávám Tvá

matka.

[Adresa:] Prag. / Herrn, / Herrn Karl Němec / in Kondition bei dem königlichen Hofgärtner Herrn Fintelmann in / Potsdam / (Neues Palais). /

29/11 58, večer. –

Milý Karle! Chtěla jsem Ti dnes ty věci odeslat, táta sám šel s tím do celnice, kde se vše udat muselo, co se posílá, ale když potom na dráhu dáti to chtěl a odvážit to nechal, neměl balík jen 17 lb, a proto nemohlo se to vzít co *Fracht*, ale muselo by se dát co *Eilgut*, a tu by od toho přišlo mnoho dovozného platu. Chybělo ještě 4 lb, a bylo by se to vzalo za *Fracht*; to se nemusí mnoho dát, alespoň o mnohem méně. – Já bych za to konečně zaplatila ráda, ale odtud platí se jen až do Bodenbachu a z Bodenbachu musíš platit dovoz Ty – jedná se tedy o to, abys Ty neměl tak velké útraty s tím. – Vzal to táta tedy zase domů a dáme do toho zlatový chléb, který bude as tolik vážit, aby to vzali co *Fracht*. Jedná se ale o to, že chléb ten zde již oznámit nemůžeme, poněvadž jsou již *Frachtbriefe* a deklarace napsané v celnici a přepsat se nemohou; zde to přehlížet ovšem již nebudou, ale u vás v Postupíně na železnici to budou přehlížet. Až tedy dostaneš oznámení, abys pro ten balík si přišel na železnici, musíš tam jít sám, protože to budou nejspíše prohlížet, jako se to u nás děje, tedy řekni hned, že tam je v balíku také kus chleba, „daß Dir die Mutter auch ein Stück Hausbrot beigelegt hat, was aber im Amte in Prag nicht angezeigt wurde, da es erst später zugelegt wurde, daher nicht in dem Frachtbrief erwähnt wird“. – Tak to musíš říct, abys nemusel platit snad pokutu anebo my zde potahováni nebyli. – Snad ti páni úředníci u vás nejsou tací pedanti jako zde a pro kus chleba nebudou dělat rámus. – Řekni jen, že jsem *proto* ten chléb přidala, aby ten paklík těžší byl a co *Eisenbahnfracht* dáti se mohl, abychom Ti útrat ušetřili. – Chtěla jsem to již v sobotu poslat, ale neměly jsme punčochy dopleteny, a odpoledne již se v celnici věci do Pruska nepřijímají, ani v neděli. –

Máš tedy v tom balíku 6 košil, 4 páry podvléček, 7 párů punčoch, 3 šátky kapesní, 3 kravátle, 1 šálu, 3 vesty, 1 šmízetku, noční střevíce, 1 frak, 1 letní kabát, 1 zimní do práce. – To vše jsem Ti z většího dílu od dobrých lidí vyprosila; je to sice z většího dílu nošené, ale můžeš to dobře ještě potřebovat. Byla bych Ti to ráda všecko vyprala, ale nebylo už k tomu času, vyprala jsem jen tu novou košili a šátky, protože se nic nového poslat nesmí. Nyní Ti povím, jak a kde co máš a od koho, jen si to dobře pamatuj. – Dvě plátěné pěknější košile a tu, co je u ní knoflíček žlutý, máš od *Riegrů*, potom ty tři páry bílých nítěných punčoch a ten černý frak, který jsem Ti sama spravila. – Ty dvě vesty s knoflíčkami žlutými, jeden pár podvléček a tu šmízetku máš od jisté paní *Doubkové*, ty knoflíčky jsem Ti dala já u košile i u vest. – Tu modrou vestu, která Ti bude asi veliká, a pak tu bavlněnou, tuze škrobenou košili máš od *Fingerhuta*, poslal sice ještě jednu, ale ta by Ti byla malá. – Dej si tu košili ale dříve vyprat a nedávej ji tak škrobit, je to škoda na prádlo. – Tu jednu plátěnou nejšpatnější a dva páry podvléček máš od *Krejčího*. – Tu košili nos zatím do práce a na noc, abys neroztrhal tak ty, co ve dne nosíš; to je velmi dobře, zvykni tomu a ušetříš mnoho košil, ani je tak neušpiníš, když se budeš na noc převlékat, k čemuž těch starých košil upotřebit můžeš. – Ten zimní kabát Ti posílá pan *Šlenkert*, poděkuj se mu krátce v mém psaní, jsou to dobří lidi, ani mi ho nechtěl dát, že je špatný, ale myslím, že Ti dobře poslouží do zahrady. Ten černý kabát dal mi pan *Vrťátko*, myslím, že Ti bude dobře, a je pěkný čistý, šetř si ho na léto. – Paní *Palacká* dala mi 5 fr. a paní *Lauermannová* 2 fr. Za to koupila jsem Ti tu košili perkálovou, jaké se tu všeobecně nosí, jsou hezké a pěkně se perou. Šetř si ji. Potom jsem Ti koupila na ty barchentové podvléčky, tři šátky, černý atlasový kravátl na neděli, kartounový na všední den. Ty dvě staré šály přidala jsem a ještě dva páry punčoch, myslíc, že i to Ti vhod přijde. Dora uštrykovala Ti střevíce, jaké jsou nyní v módě pro mužské a velmi pohodlné. Byla bych Ti je dala podšít, ale bála jsem

se, že by Ti potom byly třebaš malé neb velké. Dej si k nim podešve udělat a po straně „überstehny“ i napřed, a budeš moct v nich za sucha i do zahrady. Ony se táhnou podle nohy. – Byla by Ti udělala tobolku na cigára, ale už nestačil čas, snad až tam někdo pojede. – *Střevíce máš vstrčené v rukávech zimního kabátu, atlasový kravátel máš v té bílé škrobené košili vnitř, protože jsme se báli, že to nově vyhlíží. – V jednom páru nitěných punčoch máš v papírku zaobalený stříbrný pruský 42gr. peníze nesmí se tak posílat, ale nechtěla jsem je dát do psaní. Ve vestě a v kabátu máš kousky tkanic, nitě, knoflíčky a bílou vlnu na správu punčoch, kdyby se Ti roztrhaly. Těch 5 fr., co jsem Ti chtěla k svátku poslat, přidala jsem k těm 7 f. a z toho jsem Ti, jak jsem již podotkla, to nové koupila, bavlnu a vlnu na punčochy a na tu správu, a co mi zbylo, to jsem Ti vyměnila v pruské peníze a posílám Ti to – 2 tolary a ten stříbrný 42gr. v punčoše. – Ráda bych byla ještě kalhoty sehnala, ale nebylo možná; kdybys byl malý, to bych byla spíše dostala nějaké, ale velkých je málo mezi mými známými. Nové koupit, víš, že se zase poslat nesmí. Když ale nebudeš muset od prádla si nic koupit, ani vestu, ani letní kabát, budeš si moct snad ještě něco k těmto penězům odložit, abys měl na obův a kalhoty. Snad k Novému [roku] že zase pár grošů pro Tebe dostanu. Snad by Ti byly milejší bývaly peníze než ty věci za ně? Ale když jsi [psal,] že všecko potřebuješ, myslela jsem, že to bude přece lépe a laciněji Ti přijde, když Ti to zde pořídíme. – Tys chtěl místo 5 fr. obrázek můj; to by byl ale, milý hochu, luxus v našich okolnostech, a ode mě by to bylo bláznovství; abych Ti poslala svoji podobiznu namísto potřebných věcí. – Já bych Ti udělala ráda tu radost, a nemůže to být, dokud se nám trochu lépe nepovede, leč by mne malíř Mánes, s kterým jsem známá, černě vykreslil, abych Ti to mohla do listu vložit. – Doufám, že mne nevy pustíš z paměti, jako já Tebe nevy pustila. – Na můj svátek, kde snad právě ty věci dostaneš nebo již mít budeš, přilepši si a vzpomeň na mne, já vzpomenu také na Tebe i na Hynka. – Rádi bychom Tě viděli, milý Karle, ale co je*

dělat, když není prostředků, abych se k Tobě podívala, a Ty také k nám nemůžeš, nechtěje se vytrhovat z místa, kde tolik získáš. – Také bysi, milý hochu, mnoho radostného doma neviděl; to víš, starostí máme dost a málo dobrého, a kdyby i to, netrápila bych se, měli jsme se dost zle, jak nejlepší [víš], hladu a nouze, ale byl pokoj v domě a snášeli jsme to trpělivě, ale co je táta doma, jsou staré sváry. Co vydělám, dám na domácnost, a je to každý měsíc hezkých pár zlatých, a přece to není tátovi vhod a musím každý den křiky poslouchat, jako bych já na všem vinna byla. – Kam by stačilo těch pár zlatých pensí při nynější drahotě, kdybych neměla i já něco si vydělat. – Táta si také mimo to něco měsíčně vydělá, ale to on si nechá pro sebe, ledaže v čas nouze pár zlatých na stravu dá. – Kdyby nebylo Dory a Jarouše, já bych byla již z domů odešla a sama se živila, vždyť bych já to ani nespotřebovala, co si vydělám, kdybych mohla s pokojem pracovat, ale ty děti opustit nemohu. – Aby ale těm předhůzkám konce bylo a aby táta viděl, jak se svými penězi vyjde, stravuju se od 25. sama a táta si hospodaří sám. – Musela jsem Ti to všechno sama obstarat, ani krejcar mi na nic nedal, jen že šel do celnice a že psal panu Fintelmannovi. Já jsem mu také pár řádků připsala, dej mu to s uctivým poroučením; já jsem plakala čtouc o jeho dobrotě k Tobě. Jen ho poslouchej. – Vidíš tedy, milý hochu, že mám velkých starostí; Jarouš dělá mi také radost, učí se hezky modelovat i kreslit, direktor ho chválí. – Je teď zdravější a bezmála tak velký jako táta. Dora byla by hezká holka, kdyby neměla ty fleky v tváři, je skoro větší než já. – Umí hezký práce a mluví francouzsky dost hbitě už. Chodí každý den od 9 do 12 do ústavu francouzského. Pan Čejka platí jí hodinu, sice by se nebyla tomu učila. – Jarouš nemá už obědy, ale zato dostane tu a tam kousek šatu, co mu prospěje, jinak nevím také, chudák, jak by do té akademie chodil. Dora zase někdy dostane od paní Hanušové na šaty neb jiný dar, protože jim pomáhává šít šaty. – Ostatně musím já jim zaopatřit, táta by si toho šlaka všiml. – Já nyní [k] málokomu jdu,

nejvíce ještě k starým známým, k Palackým, kde někdy u oběda bývám, k Staňkovům, Krejčovům a j. – Sestárna jsem velmi; – dokud táta doma nebyl, pracovala jsem více, ale teď mi je těžko, protože nemám upokojenou chvíli; avšak proto přece musím, abych měla co dosazovat a nahý jsme nechodili, já beztoho pomalu na mizině budu s mým šatstvem a Dora chudák také není potřebně na zimu zaopatřená. – Co jsi pryč, napsala jsem deset svazečků slovenských pověstí, – do Koledy napsala jsem povídku *V zámku a v podzámčí*, kterou jsi snad četl ještě doma? – Do Poutníku *Chudí lidé*, obrázek malý. Do Posla z Prahy, co zde vychází, povídku *Dobry člověk*, která se velmi líbila, do almanachu *Máje Chyže pod horami*, obrázek ze Slovenska. Potom větší menší články do Musejníka, do Školy a života. Román pro Bibliotéku jsem ještě nenapsala, protože jsem nyní tak velmi roztržitá v domácnosti, ale musím nyní se k tomu zase přičinit. Také jsem přeložila *Tartüffa* od Gutzkova, bude ho dávat Pešková k svému příjmu. Znáš ho? Je v Němcích známý. – V práci mám překlad srbských pověstí, povídku, článek pro Živu o slovenských dřevorubářiích – a j. a j. v. – Budoucně budu Ti psát ještě literární noviny. – Že čtete díla klasická, líbí se mně, zvlášt Lessinga, Shakespeara, Goetheho, čtete také Historii Rottekovu – Gervinus, z přírodozpytců chválila bych vám nadevšecko Schleidner, *Studien, Die Pflanze* – potom Tschudiho. To by vás zajímalo i poučilo ve vašem umění. Storch píše hezky a je i co člověk zajímavý charakter. Z beletristů schválila bych Ti Angličana Boza, kterého v překladu dostanete, Smidta a j. Vůbec co se beletristiky týče, je anglická literatura nade všechny. – Až budeš mít pokdy, popíš zevrubně pěstění broskví a vína a dej k tomu výkresy, i kde se to začalo, já bych to dala do Živy, Krejčí si to žádal. – V Museum dělá se z té zahrady botanická zahrada; mladý Purkyně ji zakládá a pravil, že by si přál, abys tu byl a mu radil. – Byla jsem u pana Fialy, ale nebyl doma, až podruhé Ti budu psát, co říkal. Ten chudák Nademlejnský dostal se odtud do Uher za pomocníka do Pápy a tam dostal

horkou nemoc a umřel. – Rodiče div se nezbláznili. Hanušovic Tě pozdravujou, Eminka je doposud v Triestu. Podivil bysi se, jak ty holky vyrostly; Podhora, jak jsem Ti psala, je v Pešti. Děti budou Ti psát podruhé. Nezmíňuj se v listu, co jsem Ti psala o tátovi; to už, milý hochu, víš, jaký je, a jiný nebude. – Píš mu také pár řádků, on má zlost, když jen mně píšeš. – Až ty věci dostaneš, tedy hned píš, jak jsi to obdržel, a v mém psaní píš poděkování všem zejména. Píš také, jestli Ti to všecko je vhod. – Těším se, že budeš držet slovo a častěji mně psát. – Až budu s mladým Palackým mluvit, řeknu mu skrze ten list. – Nezapomeň na ty Talutmauern, a mohl bysi i jiné zvláštnosti popsat ve vaší zahradě. Pozdravuj Tvoje přátele a úctu vyříd' p. Fintelmannovi. Táta i děti Tě líbají a já Tě vroucně líbám a do ochrany boží poroučím.

Tvá máma BN

Abys nemusel v psaní teprv hledat a přehled při ruce měl, píšu Ti to ještě jednou:

košil – 6

podvleček – 4 –

kap. šátky – 3 –

punčochy 7 –

kravátle – 2 –

šály... 2

vesty – – 3

šmízetka – 1

dom. střevi[ce] – 1

frak – 1

kabát let. – 1

zimní – 1

V škrobené košili bílé – uvnitř černý *kravátl.* –

V rukávech zimního kabátu *střevíce.* –

V jedněch nitěných punčochách *42groš.*

V kapsách šedé vesty, letního kabátu, fraku a zimního nitě, tkanice, knoflíky a vlna – a pečítko. –

Paní Šlenkertka se vždy na Tebe ptá. – Také pan Krejčí Tě pozdravuje; pan Šťastný je dosud na venku. Byl tu předešlý týden císař, zdržel se tu as 14 dní i s císařovnou a byl také v reálce české a vyslychal děti česky. Máme nové peníze, ale ne pro dobrotu, je při tom ztráta; šesták platí jen 10 nových krejcarů, krejcar dobrý jen 1 1/2 nového, a tak je při všem ztráta trojník, což při sumě do roka mnoho dělá. Staré šajnové peníze už neplatí. Tím je všecko dražší, takže jen za rohlíčky k snídání o 6 fr. KM ročně více platit musíme. Také se bouřili skrze to lidé leckdes, i ve Vídni. Čím dále tím hůře. – Vidák je zdrav, ale mrzouš je už. – Květiny nemám nyní, jen co jsi mi Ty dal. Thuja je už hodně vysoká, břechtan okolo okna se vine, kurkuligo letos kvetlo. Aukuba jako koš – juniperus košík, kaktus jako bachoř a ten starý hibiscus od kořene vyrazil a pěkně roste vzhůru. Máme slunce celý den a mnoho v letě. Pan dr. Lambl Tě také pozdravuje.

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Karl Němec, / Gärtnergehilfen im königlichen / Garten / in / Sanssouci / (Preußen) /

28/12

Milý příteli!

List Váš mě velmi těšil, neboť jsem nemyslila jinak, než že jste buď již někde zmrzl, nebo se dal na pokání a o bezbožné Boženě nic vědět nechcete, což by nebyl div, an v klášteře bydlíte! – Nuž ale když jste zatím robil tak pěkné cigánské básně, musím Vám dlouhé Vaše mlčení prominout. – Ale cože toho hlavatého Deutschböhma, pošlete ho na medvědací polovačku jako toho Němce! Ej, však i my tu v Čechách máme takých lidských potvor, takých mrzáků na duši i na těle, co nezaslouží, aby je zem nosila! I na ně dojde! – Nejdříve tedy skrze ty kovy – Špatný by Vám to zaopatřit nemohl, za jedno tomu málo rozumí, za druhé je skoro celý den v úřadě a za třetí má jen tolik, co je skrovně živ, a co mu zbyde ze 600 fr., to s utrnutím sám sobě obětuje na vydávání a zpracování Slovníku řemeslnického, kterého vydal již tři svazky. Ty Zábavy myslivecké vydává též na své útraty. Bratr jeho je forstem u Schwarzenberka, velmi vzdělaný a zkušený myslivec, a otec jejich byl též myslivcem u knížete toho. – Odtud datýruje se vědomost Špatného, co se myslivectví týče, a láska jeho k tomu, sám ale je tichý, dobrosrdečný úředník, který ani kůřeti neublíží, veselý ale a žoviální člověk a horlivý Čech. – Rád by, aby všcky řemesla, obchody i umění česká názvosloví měla, a to ho přivedlo na myšlénku sepišovati slovník řemeslnický, a by i myslivci nějakou zábavu v české řeči měli a výrazy rozličné německé se odnaučili, vydává ty Zábavy myslivecké, ale honorár platit nemůže. – Já s ním ale promluvím, možná že by Vám přece s některými kovy posloužiti mohl, an mnoho známých má. – Kdo ale kovům rozumí a příležitost nejlepší má Vám žádané zaopatřit, je prof. Krejčí, spoluredaktor Živy, – a k tomu jsem hned šla, neboť jsem mu již dříve byla o Vaší nehodě

povídala a žádala ho, aby Vám, co se minerálií týče, vypomohl. – Šla jsem tedy k němu, když jste mi psal, a dala jsem mu poznamenané od Vás soli. – On byl hned ochoten, že Vám je zaopatří, – ale dříve je nedostanete, až ku konci ledna, poněvadž se musí teprv po nich u obchodníků podívat, kteří podobné věci pro museum a školu zaopatřují. – *Johanit* ale nedostanete, neboť v Museum je jediný exemplár a nikde jinde k dostání, leč by se schválně z Jáchymova objednal, a tu by stál malý kousek 10–12 fr. KM. Proto ho nikdo nemá. – Také z ostatních solí, mimo alaun z Černíku, nemají žádnou v Museum, a sice proto, že se každá záhy zkazí a vždy čerstvé objednání mnoho stojí; jsou ale k dostání. V reálce používají se k učení sole umělecké – s nimiž by Vám mohl Krejčí ihned posloužit; jsou jako v přirozeném stavu a nezkazí se, proto je mají pro školy. – Jak je potom dostanu, pošlu Vám to ihned po poště, jak jste si přál. – Když byste chtěl něco psát do *Živy*, přijali by to rádi, jen něco přírodního – ale proto se nemusíte ostýchat a můžete, kdykoliv co potřebujete, psát; Krejčí také řekl, že Vám milerád s kovy poslouží, s čím jen bude moci, a on není člověk, který jinak mluví a jinak myslí. – Tedy byť jste i nic nepsal, přece Vám rádi posloužíme. – Mohl byste třeba i něco takového napsat, co by se do jiného časopisu hodilo, něco národopisného, neboť *Živa* platí sice 20 fr. za tíštěný arch, ale na její arch, 16 listů velký, vejde se šestnáct listů psaných, papír velkého formátu a mého drobného písma. – Mimo Lumír je to největší formát a v poměru k jiným nejmenší honorár. – Já jsem dala jim ale nyní přece také článek, dávno slíbený. – První polovice vyjde v 1. čísle *Živy* na 1859. – Pojmenovala jsem ho *Kraje a lesy Zvolenské stolice* a podala jsem stručný přehled celé stolice, řídíc se v tom, dílem co jsem sama viděla, dílem od Vás a p. Chaloupky slyšela, a některé věci použila jsem z Zipsera a Čaploviče. O handělčanech přijde ale hlavně v druhém oddělení. – Nevím, jak se Vám to bude líbit. – A či ste ničehož nepočuli, kde všadě malíř Čermák jezdil, a či ste mu ten list nemohli zaslat? – Psal z Paříže,

kam direktně z Dalmácie jel, že kdekolvěk už po světě cestoval, nikde tak hodných a poctivých lidí nenašel jako v Slovensku a i v Dalmácii. Ale ho na Slovensku také žandáry stíhali, kamkolivěk šel, a to proto, že on s francúzským pasem jel a že všude dobře lidem zaplatil a je obdaroval. Mysleli tedy, že je voláky emisar. – Má, jak píše, krásné studie ze Slovenska a bohda že brzy uslyšíme, jak se Pařížané a Belgičané diví Slovákům! Já mu také domlouvala, aby k Vám jel, vědouc, že se mu tam bude líbit. – Škoda že jste ho nepoznali, je to švarný šuhaj v každém ohledu! – On a Mánes jsou naší chloubou, nejen co malíři, ale i co do charakteru! Přála bych Vám vidět Mánesovy ilustrace ke Královodvorskému rukopisu, Záboje, jak zpívá v lese shromážděnému lidu a k boji je vyzývá a jak vítězí nad Němci! Ty postavy krásné, ten čistě slovanský kroj, ty krásné tváře! – Ta pakáž německá závidí nám tu drahou starou památku a rádi by nás o ni připravili – ale nyní se jim zatne žíla, aby kušovali navždy. – Však asi držíte také Slovenské noviny, budete tedy vědět o té hádce a že se od vlády poručilo, aby státní návládní zavedl při proti redaktoru Tagesbotu Kuheovi (židu), který to dovolil tam dát. Musí vyzradit, kdo to psal, bude trestán a ztratí koncesí na časopis. Však byl jednou čas, aby tomu byl konec, neboť už dávno ti Němcourové proti tomu brojili, že je to falešné. – Palacký jim ale také vyhováral, a to vlastně rozdmýchalo všeobecný jásot z naší strany a vztek z protivné, neboť teprv na Palackého články upozornilo se i ministerstvo a následkem toho přišel onen rozkaz. – Oni jsou vůbec Němci rozjítření, že se Slovanstvo ze všech stran zdvíhá a pokračuje kupředu, – tu Černá Hora – Multánsko, tu zase nyní Srbové si Miloše zvolili, a což teprv Rusko! Ten velikáš, ten obr! – To bude co nevidět nejsvobodnější stát, jakož už dávno nejbohatším je. – A jak se podobá, budou mít sněmovny; na onu námitku šlechty, že nemá cár právo sám jediný v záležitostech osvobození od nevolnictví rozsuzovati, nýbrž sněm národní, nejspíše že král přisvědčí a svolá sněm, alespoň nebyl proti tomu. – Píšete mi stranu toho časopisu?

– Co vím, to Vám povím a spolu poradím. V Moskvě vychází již po tři léta vědecký časopis *Beseda*, který na zřeteli měl a opisoval záležitosti Slovanů. – Obnášel každý rok as 30 archů a měl svou redakci a velký kapitál. – Ředitelstvo jeho jsou vzdělaní lidé, jedním slovem panslavisté. – Letos bude se mimo časopisu *Beseda*, jehož vyjdou tři velké svazky do roka, obsahu vědeckého, vycházeti ještě beletristický list *Parus* (to je plachta lodní, Segel). Do toho budou se přijímati životopisy znamenitých mužů, národopisné články a obrázky, malé povídky, básně – a p., ale nota bene, všecko jen ze *slovanského* života. Z redakce činí se vyzvání na všechny *bratry Slovany*, aby k tomu přispívali, abychom se tak *vespolek poznávali, poznáním se blížili* – a tak prý, co sbratřené národy, s literaturou naší všeslovanskou do boje proti jiným národům vstoupili. – Politického se nic nepřijme (chytráci). Každý ať píše v svém nářečí, v redakci *Parusa* jsou překládatelé všech slovanských řečí znalí, slovníky a vše, co třeba. – Honoráru se platí 40 rublů za tíštěný arch. – Máme tu ohlášení i agenty, ale vše pod rukou, to víte. – Kdo se chce na *Parus* předplatit, bude se mu pravidelně posílat, jen ať píše (je udána adresa, kterou se Vám bojím psát). Chcete-li tedy, pište jen mně a já zeptám se na patřičném místě, mnoho-li se platí, – a pak bych Vám to vše obstarávala. Chcete-li tam něco psát, tedy mně to pošlete, já Vám to jistě obstarám. U nás se musíme přece jen bát, oni ti špiclové na vše pasou a hned by se mohl dostat člověk, kam by nerad, dokonce kdo v službě císařské. – Já budu také psát *obrazy ze života lidu* – ale nepodepíšu se mým jménem. Je tu o muže, neboť se u nás nahoře všecko čte, co se tam do časopisů odtud píše. – *Ale je to přece jen znamenitý úkaz a utěcha.* – *Gusto, bratře,* – *když si rozvažuju naši budoucnost v takovémto spojení – tu zapomínám na všecku svoji starost a vejskala bych radostí!* – Mnoho mnoho bych Vám měla co povídat – ale tomu papíru se *nesmí vše svěřit* – já se beztoho bojím – jen ho hned spalte – čert nespí. Copak dělá Vaše milá žena – a či nemáte ještě nic malého – eh bude to šuhajík jako tata,

čo bude medvedy strielat! – Pozdravte ji srdečně i mamušku a Petronku; a kdeže jsou, či v Brezně u Vás? A co Samko Chaloupka? Povězte mu o Parusu a že ho pozdravuju a proč mi nepíše. – Jeho *Väzeň* je v Musejníku a zajisté že ho již má. – Však se mi ten Borbis též nelíbil, a do nebe chválil Hurbana. – Bude to asi voláky talafúz! – Ale chodí ke mně dva šuhajci, hodní hoši, Zverina, malíř, Trenčák, a Vansa, učitelův syn z Píly, výborný pianista, který tu ve prvním ústavu hudebním za učitele je, dobrý plat má, dobře se chová a švarného šuhaje představuje a přitom Slovákom je. – Zverina dělal lonský rok do výstavy hrad Trenčín a slovenského vozku, ale *výborně*, – letos dělá *baču* a *gajdoša*. – Můj Jaroslav chodí také do akademie malířské, budou-li schopnosti jeho růsti, zůstane historickým malířem, né-li, tedy modelérem; má ale veliké vlohy. – *Ještě Vás prosím, kdybyste mi přiložené otázky zodpověděl jen krátce*, ale prosím velmi, čím *nejskuor*. – Ráda bych také věděla, jak jste list můj dostal. Až Vám ty sole pošlu, přidám to *ruské vyzvání*. – Nehněvejte se, že Vás k Vaší práci ještě já obtěžuju, ale dám Vám nyní pokoj nadlouho!

Pozdravujíc Vás srdečně zůstávám

Vaše B

Šťastný a veselý nový rok!